

**T.C.
HALIÇ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
UYGULAMALI PSİKOLOJİ PROGRAMI**

**İŞ YERİNDE PSİKOLOJİK TACİZ, AKRAN ZORBALIĞI VE ÇOCUKLUK
ÇAĞI ÖRSELENME YAŞANTILARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN
İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Gamze UÇAR**

**Danışmanı
Yrd. Doç. Dr. Seda BAYRAKTAR**

2015- İSTANBUL

**T.C.
HALIÇ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
UYGULAMALI PSİKOLOJİ PROGRAMI**

**İŞ YERİNDE PSİKOLOJİK TACİZ, AKRAN ZORBALIĞI VE ÇOCUKLUK
ÇAĞI ÖRSELENME YAŞANTILARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN
İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Gamze UÇAR**

**Danışmanı
Yrd. Doç. Dr. Seda BAYRAKTAR**

2015- İSTANBUL

T.C.
HALIÇ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

.....Psikoloji.....Anabilim/Anasanat ~~Dalı~~ Uygulandı...Psikoloji Programı Tezli Yüksek Lisans
öğrencisi .....Gözde Uçar..... tarafından hazırlanan
“.....İşinde Psikolojik Tuz, Akıl Zorbalığı ve Sorumluluk Çözümü.....
.....Örnekleri.....Anadolu İnkilap İncelemesi.....”
adlı bu çalışma jürimizce Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Sınav Tarihi : 27/05/2015

(Jüri Üyesinin Ünvanı, Adı, Soyadı ve Kurumu) :

İmzası :

Jüri Üyesi: ....Yrd. Doç. Dr. Sab. SANDAKÇI

Danışman: Akdeniz.....Üniv. Uygulandı ASD/ABD Öğr. Üyesi
Psikoloji

Jüri Üyesi: ....Yrd. Doç. Dr. P. Sevil BİKMAZ

.....Haliç.....Üniv. .... ASD/ ABD Öğr. Üyesi

Jüri Üyesi: ....Yrd. Doç. Dr. Z. Bener SANNEL

.....Haliç.....Üniv. .... ASD/ ABD Öğr. Üyesi

Jüri Üyesi: ....Prof. Dr. M. Şakir PELTAS

.....Haliç.....Üniv. .... ASD/ ABD Öğr. Üyesi (Yedek)

Jüri Üyesi: ....Yrd. Doç. Dr. Asli BURÇAK TAŞDEMİR

.....Haliç.....Üniv. ^{İngilizce} ~~İngilizce~~ ASD/ ABD Öğr. Üyesi (Yedek)

Terahmet

ÖNSÖZ

Uzun ve sancılı bir dönemin ürünü olan bu tezde benden desteklerini esirgemeyen, benimle birlikte emeği geçen herkese sonsuz teşekkürler.

Öncelikle bugüne kadar hep yanımda duran, her daim desteklerini hissettiğim annem A. Beyhan Uçar'a, babam Mehmet Uçar'a sonsuz sabırları ve koşulsuz sevgileri için; Emrah Uçar, Özlem Yunt Uçar ve Yağız Uçar'a yanımda oldukları için teşekkür ederim.

10 seneyi aşkın süredir benimle olan, manevi desteklerini her daim üzerimde hissettiğim dost, yoldaş ve manevi kardeşlerim Tuğba Çapar, Tuğçe Çapar, Hakan Zorlu ve Seda Yaylacıoğluna çok teşekkür ederim.

Ölçeklerimi toplama sürecinde yardımlarını benden esirgemeyen, benimle birlikte koşturan Burcu Yankovan ve Füsun Gürcan'a verdikleri emek için minnettarım.

Teze başladığım zamandan itibaren, desteğini asla esirgemeyen, tıkanığımda ve umutsuzluğa kapıldığımda yardımlarını ve kendi tez sürecindeki deneyimlerini paylaşmakta tereddüt etmeyen Adem Kayatepe'ye

Son olarak, bana başından beri yol gösteren, gerek konu seçimimde gerek ilerlediğim tüm bu süreçte aklımı aydınlatan, değerli fikirlerini benimle paylaşmakta beis görmeyen, yanlış ve eksiklerimi tüm ilgisi ve sabrıyla bana gösteren ve öğreten tez danışmanım Akdeniz Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Psikoloji Bölümü Uygulamalı Psikoloji Anabilim Dalı öğretim üyesi Sayın hocam Yrd. Doç. Dr. Seda Bayraktar'a çok teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

Sayfa No:

TABLOLAR LİSTESİ.....	VII-VIII-IX
KISALTMALAR.....	X
ÖZET.....	XI-XII
ABSTRACT.....	XIII
1.GİRİŞ.....	1
1.1. Problem.....	2
1.2. Amaç ve Araştırma Soruları.....	2-3-4-5
1.3. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	5
1.4. Araştırmanın Sayıltıları.....	5
1.5. Tanımlar.....	6
2.İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	
2.1. İş yerinde psikolojik taciz Kavramı ve İş yerinde psikolojik taciz ile ilgili Araştırmalar.....	7
2.2. Akran Zorbalığı ve Akran Zorbalığı ile İlgili Araştırmalar.....	13
2.3. Çocukluk Çağı Örselenme Yaşantıları ve Çocukluk Çağı Örselenme Yaşantıları İle İlgili Araştırmalar.....	17
3. YÖNTEM	
3.1. Araştırma Modeli.....	22

3.2. Evren ve Örneklem.....	22
3.3. Veri Toplama Araçları.....	23
3.3.1. Demografik Bilgi Formu.	23
3.3.2. Algı Ölçeği (Mağdur Boyutu).....	23
3.3.3. Algı Ölçeği (Saldırgan Boyutu).....	23
3.3.3.1. Algı Ölçeği Saldırgan'ın Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları.....	24
3.3.3.1.1. Algı Ölçeği Saldırgan'ın Güvenirlik İstatistikleri.....	24
3.3.3.1.2. Algı Ölçeği Saldırgan'ın Ölçek İstatistikleri.....	24
3.3.3.1.3. Algı Ölçeği Saldırgan'ın Toplam Madde Kolereasyonu....	24
3.3.4. Çocukluk Çağı Örselenme Yaşantıları Ölçeği (ÇÖYO).....	26
3.3.5. Akran Zorbalığı Kurbanlarını Belirleme Ölçeği.....	26
3.3.5.1. Akran Zorbalığı Kurbanlarını Belirleme Ölçeği'nin Yetişkinlere Uyarlanmış Halinin Geçerlik Güvenirlik Çalışması.....	27
3.3.5.1.1. Akran Zorbalığı Kurbanlarını Belirleme Ölçeği'nin Güvenirlik İstatistikleri.....	28
3.3.5.1.2. Akran Zorbalığı Kurbanlarını Belirleme Ölçeği'nin Ölçek İstatistikleri.....	28
3.3.5.1.3. Akran Zorbalığı Kurbanlarını Belirleme Ölçeğinin Toplam Madde Kolerasyonu.....	28
3.3.6. Akran Zorbalıklarını Belirleme Ölçeği.....	29
3.3.6.1. Akran Zorbalıklarını Belirleme Ölçeğinin Yetişkinlere Uyarlanmış Halinin Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları.....	30
3.3.6.1.1. Akran Zorbalıklarını Belirleme Ölçeği'nin Güvenirlik İstatistikleri.....	30
3.3.6.1.2. Akran Zorbalıklarını Belirleme Ölçeği'nin Ölçek İstatistikleri.....	30
3.3.6.1.3. Akran Zorbalıklarını Belirleme Ölçeği'nin Toplam Madde Kolerasyonu.....	31

3.4. İşlem.....	31
3.5. Verilerin İstatistiksel Analizi.....	31
4. BULGULAR.....	31
4.1. Katılımcıların Demografik Bilgilerine İlişkin Bulgular...	
4.1.1. Katılımcıların Cinsiyet Bilgilerine Göre Frekans ve Yüzde Dağılımı.....	31
4.1.2. Katılımcıların Yaşlarına Göre Frekans ve Yüzde Dağılımı.....	32
4.1.3. Katılımcıların Medeni Durumları Bilgilerine Göre Frekans ve Yüzde Dağılımı.....	32
4.1.4. Katılımcıların Çocuk Sahibi Olup Olmadıkları Bilgilerine Göre Frekans ve Yüzde Dağılımları.....	33
4.1.5. Katılımcıların Sahip Oldukları Çocuk Sayısına Göre Frekans ve Yüzde Dağılımları.....	33
4.1.6. Katılımcıların Kardeş Sahibi Olup Olmadıkları Bilgilerine Göre Frekans ve Yüzde Dağılımları.....	33
4.1.7. Katılımcıların Sahip Oldukları Kardeş Sayısına Göre Frekans ve Yüzdelerik Dağılımları.....	34
4.1.8. Katılımcıların Yaşadıkları Kişilere Göre Frekans ve Yüzdelerik Dağılımları.....	34
4.1.9. Katılımcıların Eğitim Durum Bilgilerine Göre Frekans ve Yüzdelerik Dağılımları.....	35
4.1.10. Katılımcıların Ekonomik Durum Değerlendirmelerine Göre Frekans ve Yüzdelerik Dağılımları.....	35
4.1.11. Katılımcıların Meslek Bilgilerine Göre Frekans ve Yüzdelerik Dağılımları.....	35
4.1.12. Katılımcıların Çalıştıkları Kurum Bilgilerine Göre Frekans ve Yüzdelerik Dağılımları.....	36

4.1.13. Katılımcıların Aynı Kurumda Çalıştıkları Süre Bilgilerine Göre Frekans ve Yüzdeler Dağılımları.....	36
4.1.14. Katılımcıların İşyeri Konumları Bilgilerine Göre Frekans ve Yüzdeler Dağılımları.....	37
4.1.15. Katılımcıların İş Memnuniyet Bilgilerine Göre Frekans ve Yüzdeler Dağılımları.....	37
4.1.16. Katılımcıların Haftalık Çalışma Saatleri Bilgilerine Göre Frekans ve Yüzdeler Dağılımları.....	38
4.1.17. Katılımcıların Demografik Bilgilerine Göre Ortalama ve Standart Puanları İle Minimum ve Maksimum Değerleri.....	38
4.2. Katılımcıların Demografik Bilgilerine İlişkin Ölçek Puanlarına Yönelik Grup Karşılaştırmaları Bulguları.....	39
4.2.1. Cinsiyete Göre Katılımcıların Ölçek Puanlarının Ortalamaları.....	39
4.2.2. Medeni Duruma Göre Katılımcıların Ölçek Puanlarının Ortalamaları.....	41
4.2.3. Eğitim Durumuna Göre Katılımcıların Ölçek Puanlarının Ortalamaları... ..	42
4.2.4. Yaş Durumuna Göre Katılımcıların Ölçek Puanlarının Ortalamaları.....	43
4.2.5. Ekonomik Duruma Göre Katılımcıların Ölçek Puanlarının Ortalamaları.....	45
4.2.6. Çocuk Sahibi Olma Durumuna Göre Katılımcıların Ölçek Puanlarının Ortalamaları.....	46
4.2.7. Çalıştığı Kuruma Göre Katılımcıların Ölçek Puanlarının Ortalamaları..	47
4.2.8. Çalışma Süresine Göre Katılımcıların Ölçek Puanlarının Ortalamaları.....	47
4.2.9. İş Memnuniyetine Göre Katılımcıların Ölçek Puanlarının Ortalamaları..	48
4.2.10. Katılımcıların Ölçeklerden Aldıkları Puanların Karşılaştırılması.....	49

5. TARTIŞMA VE YORUM

5.1. Tartışma ve Yorum.....	51
5.1.1. Demografik Değişkenlere Göre Elde Edilen Bulguların Tartışılması.....	51
5.1.1.1. Cinsiyete Göre Elde Edilen Bulguların Tartışılması.....	52
5.1.2. İş Yaşamı Değişkenine Göre Elde Edilen Bulguların Tartışılması.....	53
5.1.2.1. Kişilerin Çalıştıkları Kuruma Göre Elde Edilen Bulguların Tartışılması.....	53
5.1.2.2. Kişilerin İşyerinden Memnuniyet Düzeylerine Göre Bulguların Tartışılması.....	54
5.1.3. İş Yerinde Psikolojik Taciz Saldırmanı ve Akran Zorbalığı Saldırmanı Arasındaki İlişki Bulgularının Tartışılması.....	54
5.1.4. İş Yerinde Psikolojik Taciz Mağduru ve Akran Zorbalığı Mağduru Arasındaki İlişki Bulgularının Tartışılması.....	55
5.1.5. Çocukluk Çağı Örselenme Yaşantıları ve İş Yerinde Psikolojik Taciz Saldırmanı Arasındaki İlişki Bulgularının Tartışılması.....	56
5.1.6 Çocukluk Çağı Örselenme Yaşantıları ve İş Yerinde Psikolojik Taciz Mağduru Arasındaki İlişki Bulgularının Tartışılması.....	57
5.1.7. Çocukluk Çağı Örselenme Yaşantıları ve Akran Zorbalığı Mağduru Arasındaki İlişkinin Bulgularının Tartışılması.....	58
5.1.8. Çocukluk Çağı Örselenme Yaşantıları ve Akran Zorbalığı Saldırmanı Arasındaki İlişkinin Bulgularının Yorumlanması.....	58
5.1.9. Tüm Değişkenler İçin Anlamli Çıkmamasına Göre Yorumlar.....	59
5.2. Öneriler.....	60

6. KAYNAKLAR.....	62
7. EKLER.....	

TABLULAR LİSTESİ

Sayfa No

Tablo 1.2.1. Değişkenlerin Birbiriyle İlişkisi.....	3
Tablo 3.3.3.1.1. Algı Ölçeği Saldırgan'ın Güvenirlilik İstatistikleri.....	24
Tablo 3.3.3.1.2. Algı Ölçeği Saldırgan'ın Ölçek İstatistikleri.....	24
Tablo 3.3.3.1.3. Algı Ölçeği Saldırgan'ın Toplam Madde Kolerasyonu.....	24
Tablo 3.3.5.1.1. Akran Zorbalığı Kurbanlarını Belirleme Ölçeği'nin Güvenirlilik İstatistikleri.....	28
Tablo 3.3.5.1.2. Akran Zorbalığı Kurbanlarını Belirleme Ölçeği'nin Ölçek İstatistikleri.....	28
Tablo 3.3.5.1.3. Akran Zorbalığı Kurbanlarını Belirleme Ölçeğinin Toplam Madde Kolerasyonu.....	28
Tablo 3.3.6.1.1. Akran Zorbalarını Belirleme Ölçeği'nin Güvenirlilik İstatistikleri...30	
Tablo 3.3.6.1.2. Akran Zorbalarını Belirleme Ölçeği'nin Ölçek İstatistikleri.....	30
Tablo 3.3.6.1.3. Akran Zorbalarını Belirleme Ölçeği'nin Toplam Madde Kolerasyonu.....	30
4.1.1. Katılımcıların Cinsiyetlerine Göre Frekans ve Yüzdeler Dağılımları.....	31
4.1.2. Katılımcıların Yaşlarına Göre Frekans ve Yüzdeler Dağılımları.....	32
4.1.3. Katılımcıların Medeni Durum Bilgilerine Göre Frekans ve Yüzdeler Dağılımları.....	32
4.1.4. Katılımcıların Çocuk Sahibi Olup Olmadıklarına Göre Frekans ve Yüzdeler Dağılımları.....	33
4.1.5. Katılımcıların Sahip Oldukları Çocuk Sayısına Göre Frekans ve Yüzdeler Dağılımları.....	33
4.1.6. Katılımcıların Kardeş Sahibi Olup Olmadıkları Bilgisine Göre Frekans ve Yüzdeler Dağılımları.....	33
4.1.7. Katılımcıların Sahip Oldukları Kardeş Sayısına Göre Frekans ve Yüzdeler Dağılımları.....	34

4.1.8. Katılımcıların Yaşadıkları Kişilere Göre Frekans ve Yüzelik Dağılımlar.....	34
4.1.9. Katılımcıların Eğitim Durum Bilgilerine Göre Frekans Ve Yüzelik Dağılımları.....	34
4.1.10. Katılımcıların Ekonomik Durum Değerlendirmelerine Göre Frekans ve Yüzelik Dağılımları.....	34
4.1.11. Katılımcıların Meslek Bilgilerine Göre Frekans ve Yüzelik Dağılımları.....	36
4.1.12. Katılımcıların Çalıştıkları Kurum Bilgilerine Göre Frekans ve Yüzelik Dağılımları.....	36
4.1.13. Katılımcıların Aynı Kurumda Çalıştığı Süre Bilgilerine Göre Frekans ve Yüzelik Dağılımları.....	36
4.1.14. Katılımcıların İşyeri Konumları Bilgilerine Göre Frekans ve Yüzelik Dağılımları.....	37
4.1.15. Katılımcıların İş Memnuniyeti Bilgilerine Göre Frekans ve Yüzelik Dağılımları.....	37
4.1.16. Katılımcıların Haftalık Çalışma Saatleri Bilgilerine Göre Frekans ve Yüzelik Dağılımları.....	38
4.1.17. Katılımcıların Demografik Bilgilerine Göre Ortalama ve Standart Puanları İle Minimum ve Maksimum Değerleri.....	38
4.2.1. Cinsiyete Göre Katılımcıların Ölçek Puanlarının Ortalamaları.....	39
4.2.2 Medeni Duruma Göre Katılımcıların Ölçek Puanlarının Ortalamaları.....	41
4.2.3. Eğitim Duruma Göre Katılımcıların Ölçek Puanlarının Ortalamaları.....	42
4.2.4. Yaş Duruma Göre Katılımcıların Ölçek Puanlarının Ortalamaları.....	43
4.2.5. Ekonomik Duruma Göre Katılımcıların Ölçek Puanlarının Ortalamaları.....	45
4.2.6. Çocuk Sahibi Olma Durumuna Göre Katılımcıların Ölçek Puanlarının Ortalamaları.....	46

4.2.7. Çalıştığı Kuruma Göre Katılımcıların Ölçek Puanlarının Ortalamaları.....	47
4.2.8. Çalışma Süresine Göre Katılımcıların Ölçek Puanlarının Ortalamaları.....	47
4.2.9. İş Memnuniyetine Göre Katılımcıların Ölçek Puanlarının Ortalamaları.....	48
4.2.10. Katılımcıların Ölçeklerden Aldıkları Puanların Karşılaştırılması.....	49

KISALTMALAR

ÇÖYO: Çocukluk Çağı Örselenme Yaşantıları Ölçeği

DK: Duygusal Kötüye Kullanım

FK: Fiziksel Kötüye Kullanım

CK: Cinsel Kötüye Kullanım

SPSS: Statistical Package for Social Sciences (Sosyal Bilimler İstatistik Programı)

N: Kişi

P: Anlamlılık seviyesi

χ^2 : Chi Square

Ort: Ortalama

Sd: Serbestlik Derecesi

ÖZET

GENEL BİLGİLER

Adı Soyadı :	Gamze UÇAR
Anabilim Dalı:	Psikoloji
Programı:	Uygulamalı Psikoloji
Tez Danışmanı:	Yrd. Doç. Dr. Seda BAYRAKTAR
Tez Türü ve Tarihi:	Yüksek Lisans – Ocak 2015

İŞYERİNDE PSİKOLOJİK TACİZ, AKRAN ZORBALIĞI VE ÇOCUKLUK ÇAĞI ÖRSELENME YAŞANTILARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

ÖZET

Bu araştırmada İstanbul'da yaşayan 18 yaş üstü bireylerde, İş Yerinde Psikolojik Taciz, Akran Zorbalığı ve Çocukluk Çağı Örselenme Yaşantıları Arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Aynı zamanda İş Yerinde Psikolojik Taciz, Çocukluk Çağı Örselenme Yaşantıları ve Akran Zorbalığının demografik ve iş yeri değişkenlerine göre farklılık gösterip göstermediği ele alınmıştır.

Araştırmanın örneklemi, 113 kadın, 114 erkek olmak üzere toplam 227 kişiden oluşmaktadır. Araştırmanın verileri, Demografik bilgi formu, Algı Ölçeği (mağdur boyutu), Algı Ölçeği (Saldırgan boyutu), Akran Zorbalığı Kurbanlarını Belirleme Ölçeği, Akran Zorbalarını Belirleme Ölçeği ve Çocukluk Çağı Örselenme Yaşantıları Ölçeği kullanılarak elde edilmiştir.

Verilerin analizinde tanımlayıcı istatistiksel metotlar (ortalama, standart sapma, yüzde, frekans), Bağımsız iki grup için (bağımsız t-testinin parametrik

olmayan karşılığı) Mann Whitney U Tesi, bağımsız örneklem için (tek yönlü ANOVA'nın parametrik olmayan karşılığı) Kruskal Wallis testi kullanılmıştır.

Yapılan analizin sonucunda, iş yerinde psikolojik taciz mağduru ve akran zorbalığı mağduru, iş yerinde psikolojik şiddet saldırganı ve akran zorbalığı mağduru, iş yerinde psikolojik taciz saldırganı ve akran zorbalığı saldırganı, iş yerinde psikolojik taciz ve akran zorbalığı mağduru, çocukluk çağı örselenme yaşantıları ve akran zorbalığı mağduru, çocukluk çağı örselenme yaşantıları ve akran zorbalığı saldırganı, çocukluk çağı örselenme ve iş yerinde psikolojik şiddet saldırganı, çocukluk çağı örselenme yaşantıları ve iş yerinde psikolojik şiddet mağduru arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Aynı zamanda akran zorbalığı ve cinsiyet arasında, kişilerin çalıştıkları kurum ve iş yerinde psikolojik taciz arasında, kişilerin iş yerinden memnuniyet düzeyleri ve iş yerinde psikolojik taciz arasında anlamlı ilişki bulunmuştur.

Anahtar Sözcükler: Çocukluk Çağı Örselenme Yaşantıları, İş yerinde Psikolojik Taciz, Akran Zorbalığı, istismar, zorbalık

GENERAL KNOWLEDGE

Name and Surname:	Gamze UÇAR
Field	Psychology
Program	Applied Psychology
Supervisor	Assistant Profesör Seda BAYRAKTAR
Degree Awarded and Date :	Master – January-2015

ABSTRACT

In this research, the relationships between mobbing, bullying and childhood traumatic experience were examined. Additionally, whether the relationships between mobbing, bullying and childhood traumatic experience was differentiated according to participants' demographic and type of workplace was studied. The participants (N women= 113; N men = 114) were recruited from Istanbul and are above 18 year-old. The measurements are Demographic Information Form, Perception Scale (victim and attacker subscales), Multidimensional Peer Victimization Scale, Attacker of Bullying Scale and Childhood Traumatic Scale. In analyze, descriptive statistical methods (Mean, standard deviation, percentages, frequency) are used. Also, Mann Whitney U Test for independent groups (nonparametric independent t-test) and KruskalWallis for independent sample (nonparametric one way ANOVA) were used. It was found that there are significant relationships between victim of mobbing and victim of bullying, attacker of mobbing and victim of bullying, attacker of mobbing and attacker of bullying, mobbing and victim of bullying, childhood traumatic experience and victim of bullying, childhood traumatic experience and attacker of bullying, childhood traumatic experience and attacker of mobbing, childhood traumatic experience and victim of mobbing.

Moreover, there are significant relationships between bullying and gender, the type of workplace and mobbing, workplace satisfaction level and mobbing.

Keywords: childhood traumatic experience, bullying, mobbing, abuse.

1.GİRİŞ

Travmatik olay DSM-IV'e göre; kişinin gerçek bir ölüm ya da ölüm tehdidi, ağır bir yaralanma ya da kişinin fizik bütünlüğüne bir tehdit olayını yaşama ya da başka bir kişinin ölümüne ya da ölüm tehdidi altında kalmasına, yaralanmasına ya da fizik bütünlüğüne bir tehdit oluşturan bir olaya tanıklık etme ya da ailesinden birinin ya da başka bir yakınının beklenmedik ölümü ya da şiddete maruz kalarak öldürülmesini, ağır yaralanmasını, ölüm ya da yaralanma tehdidi altında kaldığını öğrenmesi gibi kişinin doğrudan yaşadığı ve bu travmatik olay karşısında kişide dehşete düşme, korku, çaresizlik duygularının ortaya çıkması olarak tanımlanmaktadır.

Travmalar kişinin zihinsel, ruhsal yaşamını etkileyen, günlük yaşamında olumsuz sonuçlar doğuran her türlü olay olarak da tanımlanabilir (Şimşek, 2010).

Bu bağlamda, iş yerinde psikolojik taciz, çocukluk çağı örselenme yaşantıları ve akran zorbalığının ortak noktası bu olguların tümünün travmatik deneyimler olmasıdır.

Çocukluk çağında örselenmeye maruz kalanlar, gençlik ve yetişkinlik çağlarında potansiyel şiddet uygulayıcısıdır (Bayraktar, 2012:106). Benzer nitelikte Starzyk ve Marshall (2003) da kişideki problemleri davranışların kökeninin kişinin çocukluk yaşantılarıyla bağlantılı olduğunu belirtmektedir. Bu bağlamda, kişilerin çocukluk yaşantıları esnasında, ebeveynleri tarafından istismara ve ihmale uğrayıp uğramadığını, okul yıllarında zorba davranışları olup olmadığını ve zorbalığa ne düzeyde maruz kaldığını anlayabilmek, bu kavramların birbirlerini ne kadar

etkilediğini, kişilerin travmatik yaşantılarının kimlik değiştirerek iş yerinde veya okullarda ne denli sürdüğünü anlayabilmek önem arz etmektedir.

İş hayatında psikolojik taciz olarak da adlandırdığımız mobbing kavramı, işyerinde sistematik biçimde uygulanan her tür kötü muamele, tehdit, şiddet, aşağılama gibi davranışları ifade eden anlamlar içermektedir (Tınaz, 2006). Son yıllarda adını sıkça duymaya başladığımız, iş yaşamında azımsanmayacak ölçüde karşılaştığımız bu olgu, kişilerin hem fiziksel hem de ruhsal bütünlüğünün zarar görmesine neden olmaktadır.

Psikolojik taciz karşısında mağdurda psikosomatik şikayetlerin ortaya çıkmasının yanı sıra (Leymann, 1993, s.31) günün büyük bölümünü iş yerindeki huzursuzluklarla geçiren kişinin, olumsuz ruh hali iş dışına da yansiyabilmektedir. Bu durumdan hem kişi hem de kişinin çevresindeki insanlar etkilenmektedir. İşyerindeki sıkıntıyı evine taşıyan mağdurun aile içi problemler de yaşamaya başlamasıyla, işyerindeki psikolojik taciz ve huzursuzluk ev ortamına da taşınmış olur (Kontaş Çevik, 2011). Bu bilgilere istinaden iş yerinde psikolojik taciz, kişinin günlük yaşantısına da sıçrayarak, kişilerin çocuklarına karşı tavrına da yansiyabilmektedir. Bu bağlamda işyerinde psikolojik taciz olgusunun hangi kavramlarla ilintili olduğunu anlayabilmek, kişiyi hem geçmişindeki okul yaşantısı hem de ev-aile bağlamında değerlendirerek, hangi geçmiş yaşantıların bugünün psikolojik taciz mağduru ve saldırganını ortaya çıkarmada etken olduğunu anlayabilmek, bu durumun önüne geçilmesinde önem arz etmektedir. Kişilerin bugün yaşadıkları problemlerin kökeninde ebeveynleri tarafından maruz kaldıkları örselenme yaşantıları ya da okul yaşantıları esnasında yaşadıkları zorbalık davranışlarının olması, aynı zamanda Olweus'un (1994) da söylediği gibi zorbalık gösteren çocukların ailelerinde problemlerli davranışların olması, Baldry (2003)'in söylediği gibi zorbalık mağduru çocukların ve aile içi şiddetin arasında anlamlı bir farklılığın olması bu kavramların birbiri arasındaki ilişkinin ne denli olup olmadığını anlamak açısından önem arz etmektedir.

1.1. Problem

Kamu kuruluşunda ya da özel sektörde çalışan kişilerde, çocukluk çağı örselenme yaşantıları, akran zorbalığı ve iş yerinde psikolojik taciz arasında ilişki olup olmadığı problem olarak ele alınmıştır.

1.2. Amaç ve Araştırma Soruları

Bu araştırmanın amacı, 18 yaş üstü kişilerde çocukluk çağı örselenme yaşantıları, akran zorbalığı ve iş yerinde psikolojik taciz (mobbing) arasındaki ilişkiyi incelemektir. Bu amaç doğrultusunda araştırmanın değişkenleri akran zorbalığı (mağdur-saldırgan), çocukluk çağı örselenme yaşantıları (mağdur) ve iş yerinde psikolojik taciz (mobbing) (mağdur-saldırgan)'dır. Aynı zamanda iş yerinde psikolojik taciz, çocukluk çağı örselenme yaşantıları ve akran zorbalığının demografik ve iş yeri değişkenlerine göre farklılık gösterip göstermediği ele alınmıştır.

Bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. İşyerindeki memnuniyet düzeyine göre ölçek puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunmakta mıdır?
2. Katılımcıların Çocukluk Çağı Örselenme Yaşantıları (ÇÖYO) puanlarıyla Algı Ölçeği Mağdur ve Algı Ölçeği Saldırgan (İş Yerinde Psikolojik Taciz Ölçeği) puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunmakta mıdır?
3. Katılımcıların ÇÖYÖ puanlarıyla Akran Zorbalığı Kurbanlarını Belirleme Ölçeği ve Akran Zorbalarını Belirleme Ölçeği puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunmakta mıdır?
4. Katılımcıların Algı Ölçeği Mağdur (İş Yerinde Psikolojik Taciz Ölçeği) puanlarıyla Akran Zorbalığı Kurbanlarını Belirleme Ölçeği ve Akran Zorbalarını Belirleme Ölçeği puanları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
5. Katılımcıların Algı Ölçeği Saldırgan (İş Yerinde Psikolojik Taciz) puanlarıyla Akran Zorbalığı Kurbanlarını Belirleme Ölçeği ve Akran Zorbalarını Belirleme Ölçeği puanları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

6. Demografik değişkenlere göre Algı Ölçeği Mağdur-Saldırđan (İş Yerinde Psikolojik Taciz) ölçeği toplam puanlarına, Akran Zorbalığı (mağdur-saldırđan) ölçeği toplam puanlarına ve Çocukluk Çağı Örselenme Yaşantıları alt ölçek puanlarına göre farklılaşmakta mıdır?
7. Çalışma yaşamına ilişkin değişkenlere göre Algı Ölçeği Mağdur-Saldırđan (iş yerinde psikolojik taciz) ölçekleri toplam puanlarına göre farklılaşmakta mıdır?

Tablo 1.2.1. Değişkenlerin Birbiriyle İlişkisi

Dün		Bugün
Çocukluk Çağı Örselenme Yaşantıları Mağduru	↔	İş Yerinde Psikolojik Taciz Mağduru
Çocukluk Çağı Örselenme Yaşantıları Mağduru	↔	İş Yerinde Psikolojik Taciz Saldırđanı
Akran Zorbalığı Mağduru	↔	İş Yerinde Psikolojik Taciz Sağduru
Akran Zorbalığı Mağduru	↔	İş Yerinde Psikolojik Taciz Saldırđanı
Akran Zorbalığı Saldırđanı	↔	İş Yerinde Psikolojik Taciz Saldırđanı
Akran Zorbalığı Saldırđanı	↔	İş Yerinde Psikolojik Taciz Mağduru
Çocukluk Çağı Örselenme Yaşantıları Mağduru	↔	Akran Zorbalığı Mağduru
Çocukluk Çağı Örselenme Yaşantıları Mağduru	↔	Akran Zorbalığı Saldırđanı

Tablo 1.1.2.'yi incelediğimizde ve araştırma soruları doğrultusunda aşğıdaki sorulara cevap aranmaktadır.

1. Geçmişinde ocukluk ağı örselenme yaşantılarına maruz kalan kişiler bugün iş ortamında psikolojik şiddet uygulayıcısı mıdırlar?
2. Geçmişinde ocukluk ağı örselenme yaşantılarına maruz kalan kişiler bugün iş ortamında psikolojik şiddet mağdurları mıdırlar?
3. Geçmiş okul yaşantılarında akran zorbalığına maruz kalan çocuklar bugün iş yerinde psikolojik şiddet uygulayıcısı mıdırlar?
4. Geçmiş okul yaşantılarında akran zorbalığına maruz kalan çocuklar bugün iş yerinde psikolojik şiddet mağdurları mıdırlar?
5. Geçmiş okul yaşantılarında akranlarına zorbaca davranışlar sergileyen çocuklar bugün iş yaşamında psikolojik şiddet uygulayıcısı mıdırlar?
6. Geçmiş okul yaşantılarında akranlarına zorbaca davranışlar sergileyen çocuklar bugün iş yaşamında psikolojik şiddet mağdurları mıdırlar?
7. Geçmişinde ocukluk ağı örselenme yaşantılarına maruz kalan kişiler, okullarda da akran zorbalığı mağdurları mıdırlar?
8. Geçmişinde ocukluk ağı örselenme yaşantılarına maruz kalan kişiler, okullarda akranlarına zorbaca davranışlar sergilemekte miydiler?

1.3. Araştırmanın Sınırlılıkları

1. Araştırmanın güvenilirliği veri toplama araçları kapsamındaki anket, ölçek ve demografik bilgi formuna katılımcıların verdiği cevaplarla sınırlıdır.
2. Araştırma amaçları sorulan sorular ile sınırlıdır.
3. Araştırmada kullanılacak lme araçlarının ölçmek istenilen özellikleri ölçtüğü niteliklerle sınırlıdır.

1.4. Araştırmanın Sayılıları (varsayımlar)

1. Araştırmanın örnekleminin evreni temsil ettiği,
2. Araştırmaya katılan katılımcıların, veri toplama aralarındaki sorulara objektif yaklaşabildiği.

1.5. Tanımlar

Mobbing: (İşyerinde psikolojik taciz): Mobbing “ Bir işyerinde bir ya da daha fazla çalışana yönelik tekrarlı ve uzun süreli saldırgan davranışlar bütünüdür. Bu davranışların sonucunda mağdurların iş performanslarında düşme ve sağlıklarında bozulmalar görülmesi” olarak tanımlanmaktadır (Moayed ve ark., 2006 : 311-326). Leymann (1996)’ın tanımına göre ise; çalışma ortamı içerisinde diğer insanları taciz etme, kişiye karşı cephe oluşturma ve onlara psikolojik terör uygulama mobbing olarak açıklanmaktadır .

Çocukluk Çağı Örselenme Yaşantıları: 18 yaşından küçük çocuklara karşı, aktif olarak girişilen onların fiziksel, duygusal, zihinsel ve toplumsal gelişimlerini zedeleyen her türlü eylemdir (Zeytinoğlu, 1991: 148).

Cinsel İstismar: Henüz psikoseksüel gelişimi tamamlanmamış, yaşı küçük olan bir çocuğun, bir yetişkin tarafından cinsel uyarım ve doyum amacıyla kullanılmasıdır. (Polat, 2001: 91).

Duygusal İstismar: Çocukların kendilerine bakan kişilerin olumsuz tutum ve davranışlarına maruz kalmaları ve gereksinimleri olan sevgiden mahrum bırakılmalarıdır (Büke 2006: 779).

Fiziksel İstismar: “Fiziksel istismar; çocukların onlara bakmakla yükümlü olan kişilerin elinde fiziksel açıdan zarar görmesi yani bedensel bütünlüğünün bozulmasıdır” (Polat, 2001: 86).

İhmal: Çocuğun beslenme, barınma, giyim, sağlık, eğitim, korunma, gözetim, güven, dokunulma, kendini değerli görme gibi gereksinimlerinin onun bakımını üstlenen kişiler tarafından karşılanmamasıdır (Duyan Çamurdan, 2006: 36).

Akran Zorbalığı: “ Bir ya da birden çok öğrencinin kendilerinden daha güçsüz öğrencileri kasıtlı ve sürekli rahatsız etmeleriyle sonuçlanan ve mağdurun kendisini koruyamayacak durumda olduğu bir saldırganlık türüdür” (Pişkin, 2002: 538).

2. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. İşyerinde Psikolojik Taciz Kavramı ve Bu Kavram İle İlgili Araştırmalar

İşyerinde Psikotaciz kavramının kökenine baktığımızda “mob” kelimesi, Latince “mobile vurgus” yani “ kararsız kalabalık” anlamına gelmektedir (Webster's College Dictionary, 1997:174). Terminolojiye baktığımızda ise, ilk olarak 19. Yüzyılda biyologlar tarafından yuvalarını korumak amacıyla saldırganın etrafında uçan kuşların davranışlarını betimlemek amacıyla kullanılmıştır. İş yerinde psikolojik taciz (iş yerinde psikolojik taciz) kavramı daha sonra 1960’lı yıllarda hayvan davranışlarını inceleyen sosyal psikolog Konrad Lorenz tarafından kullanılmıştır. Lorenz “küçük hayvan gruplarının daha güçlü ve yalnız bir hayvana toplu şekilde hücum ederek uzaklaştırması; ya da aynı kuluçkadan çıkan kuşlar arasında yaşanan ve diğer kuşların, aralarındaki en zayıf kuşu yiyecek ve sudan uzak tutarak dışlaması, iyice güçsüz bir hale getirmesi ve en sonunda da fiziksel saldırılarla öldürerek grubun dışına atması” ifadesini tanımlamak amacıyla iş yerinde psikolojik taciz kavramını kullanmıştır (Akt. Tınaz,2006).

1970’li yıllarda ise, Peter-Paul Heinemann işyerinde psikolojik taciz (mobbing) kavramını ifade etmek için zorbalık (bullying) kelimesini kullanmıştır. Bullying, çocuklardan oluşan grupların, başka bir çocuğa karşı zarar verici, saldırgan davranışlarını tanımlamaktadır (Akt. Davenport, Schwartz ve Elliott, 2003). İşyerinde psikolojik taciz kavramının günümüzdeki anlamıyla kullanılması ise, ‘bullying’ kavramının işyerinde psikolojik taciz olgusunun tam anlamını vermemesi neticesinde olmuştur. İş yerinde psikolojik taciz kavramını ilk kullanan 1980’li yıllarda Alman psikolog Heinz Leymann olmuştur. Leymann,işyerleri ile ilgili psikolojik sorunları fark ettiğinde, bu durumu fenomen iş yerinde psikolojik taciz, psikolojik terör, birine yönelik cephe oluşturma ya da zorbalık olarak ifade etmiştir (Leymann, 1996). Davenport ve ark. (2003:15) iş yerinde psikolojik taciz kavramını, duygusal saldırı, kişiye sistemli bir şekilde kötü niyet neticesinde kötü davranma, kişinin itibarını sarsma, alay ve imalarda bulunma, kişiyi zorla işten çıkmaya yönelik hareketlerde bulunma olarak tanımlamaktadır.

Leymanın 5 kategoriye ayırdığı iş yerinde psikolojik taciz davranışlarından daha ayrıntılı ele alacak olursak;

“Kendini Göstermeye ve iletişim oluşumuna yönelik saldırılar:

1. Üstün bireyin kendisini gösterme olanaklarını kısıtlaması
2. Bireyin sözünün sürekli olarak kesilmesi
3. Bireyin meslektaşlarının veya birlikte çalıştığı kişilerin kendini gösterme olanaklarını kısıtlaması
4. Bireye bağırılması ve yüksek sesle azarlanması
5. Bireyin yaptığı işin sürekli eleştirilmesi
6. Bireyin özel yaşamının eleştirilmesi
7. Bireyin telefonla rahatsız edilmesi
8. Bireyin sözlü veya yazılı tehditler alması
9. Jestler veya mimiklerle iletişimin reddedilmesi
10. Bireye bulunulan imalarla iletişimin reddedilmesi

Sosyal İlişkilere Yönelik Saldırılar:

1. Bireyin çevresindeki insanların, kişiyle konuşmaması
2. Bireyin başkalarıyla konuşmasının engellenmesi
3. Bireyin diğerleriyle ayrı bir yere oturtulması
4. Bireyin meslektaşlarıyla konuşmasının yasaklanması
5. Bireye yokmuş gibi davranılması

İtibara saldırılar:

1. Bireyin arkadaşından kötü konuşulması veya dedikodu yapılması
2. Bireyin hakkında asılsız söylentilerin dolaşması
3. Bireyin gülünç duruma düşürülmesi
4. Bireye akıl hastası gibi davranılması
5. Kişinin var olan bir özrüyle dalga geçilmesi
6. Bireyi gülünç düşürmek amacıyla bir takım davranışlarıyla dalga geçilmesi
7. Dini, siyasi görüşüyle veya bireyin milliyetiyle alay edilmesi
8. Bireyin özel yaşantısıyla alay edilmesi
9. Bireyin özgüvenini zedeleyecekler işler yapmaya zorlanması,
10. Bireyin çalışmalarının yanlış veya aşağılayıcı şekilde yargılanması,
11. Bireyin kararlarının sürekli olarak denetlenmesi,
12. Bireyin alçaltıcı isimlerle anılması,

13. Bireyin cinsel imalara maruz kalması

Kişinin Yaşam Kalitesi ve Meslek Durumuna Saldırıları:

1. Bireyin görev yerinin sık sık değiştirilmesi,
2. Bireyin yapabileceğinden daha önemsiz işler verilmesi,
3. Bireye anlamsız işler verilmesi,
4. Bireyin sahip olduğu yeteneklerden daha az yetenek gerektiren işler verilmesi,
5. Bireyin işinin sürekli değiştirilmesi,
6. Bireyin itibarını zedeleyecek işler verilmesi,
7. Bireye mali yük getirecek işler verilmesi,
8. Bireyin evine ya da işyerine zarar verilmesi

Kişinin Sağlığına Doğrudan Saldırıları:

1. Bireyin fiziksel olarak zor işler yapmaya zorlanması
2. Bireyin fiziksel şiddet tehditleri alması,
3. Bireyin gözünü korkutmak amacıyla hafif şiddete maruz kalması,
4. Bireyin fiziksel zarara uğraması,
5. Bireyin doğrudan cinsel tacize maruz kalması” olarak sıralanır (Akt. Kontaş Çevik, 2011).

Tınaz'a (2006b) göre iş yerinde psikolojik taciz yukarıdan aşağıya doğru üstün asta uyguladığı (dikey iş yerinde psikolojik taciz), eşdeğerler arasında (yatay iş yerinde psikolojik taciz) veya nadiren görülmesine karşın aşağıdan yukarıya aşağıdan doğru astın üstü taciz etmesi şeklinde ortaya çıkabilmektedir. Yapılan araştırmalar sonucunda işyerinde psikolojik tacizin davranışının çoğunlukla üstten asta doğru olduğunu ve psikolojik taciz uygulayıcılarının %71'inin bu davranışları altında çalışan kimselere uyguladığı bilinmektedir. Yapılan başka bir araştırmada çıkan sonuca göre ise psikolojik tacize maruz kalanların %81'i üstü tarafından, %58'inin ise iş arkadaşları tarafından maruz kalmışlardır (Bayrak Kök, 2006).

İşyerinde psikolojik taciz mağdurunun özellikleri: daha çok idealist, gelişime açık, bilgisini paylaşmakta sakınca görmeyen, fedakar, stres altında çalışabilen kişilerdir (Tutar, 2004; 54-55). Aynı zamanda, zeka, başarı, yaratıcılık gibi bir çok olumlu özellik taşıyan, duygusal zekası yüksek, hatalarını düzeltmeye açık kişiler olarak tanımlanmıştır (Sheedan, 1999:65). Bunları destekler nitelikte Davenport, Schwartz ve Elliott (2003, s.56) da iş yaşamında yeterli olma, yaratıcı olma, zeka,

yeterlik, dürüstlük, başarı ve yaptığı işe kendini adama gibi olumlu özellikler taşıyan çalışanlar, iş yerinde psikolojik tacize maruz kalmaya daha elverişlidirler.

Tınaz (2006) mağdur olması daha yüksek ihtimal olan 4 farklı kategoriye şu şekilde betimlemiştir:

Yalnız Kişi: Bu birey erkek sayısının fazla olduğu bir işyerinde tek kadın ya da kadın çalışanların fazla olduğu bir işyerinde tek erkek olabilir.

Farklı Kişi: Bu kişi bir işyerinde çoğunluktan farklı olan veya herhangi bir sebepten ötürü diğer çalışanlarla kaynaşamayan bir kişi olabilir. Çoğunluktan farklı olarak başka bir dine, farklı bir inanca, siyasi duruşa, millete veya giyim tarzına sahip olan bireylerin psikolojik tacize maruz kalma olasılığı daha yüksektir.

Başarılı Kişi: İş arkadaşları tarafından kıskançlıkla karşılaşılabilecek her hangi bir başarı gösteren, yöneticisi veya amiri tarafından takdir edilen kişiler psikolojik tacize maruz kalabilirler.

Yeni Gelen Kişi: İşe yeni başlayan kişinin iş arkadaşları tarafından dışlanarak veya başka bir şekilde psikolojik tacize maruz kalabilirler (Tınaz, 2006).

İş yerinde psikolojik taciz uygulayıcıları ise şu şekilde tanımlamaktadır:

Narsist İş yerinde psikolojik tacizciler: Kendilerini büyük bir güç, büyük bir deha ve kusursuz bir varlık olarak gördükleri için her şeyi fazlasıyla hak ettiklerine inanırlar. İç çatışmalarını başkalarına yönelterek dengeleme çabasındadırlar.

Hiddetli, Bağırان Psikolojik Tacizciler: Bu kişiler içlerindeki öfkeyi dizginleyemezler. Başkalarını aşağılama ve işini kaybetmeye yönelik tehdit söylemleri olabilir.

İki yüzlü-yılan Psikolojik Tacizciler: Başka bir çalışanın yükselmesini, başarılı olmasını hazmedemedikleri için kötülük peşinde olan iş yerinde psikolojik tacizciler bu gruba dahildir.

Megolaman Psikolojik Tacizciler: Kendilerini olduğundan büyük göstermek için numara yapma ve yalan söyleme özellikleri olabilen megolaman iş yerinde psikolojik tacizciler, öz güvensizliklerini başkalarına karşı kıskançlık ve nefret olarak yansıtabilmektedirler.

Hayal Kırıklığına Uğramış Psikolojik Tacizciler: Kendi hayatlarında var olan yetersizlik ve kötü deneyimlerini başkalarına yansıtmaktadırlar (Tınaz, 2006b).

Tacizcilerin kişilik özellikleri üzerine yapılan bir araştırmada, iş yerinde psikolojik tacize maruz kalan kişilerin %77'si kendilerine psikolojik taciz uygulayıcı narsist tacizci olarak algıladıkları görülmüştür. İkinci sırada, hiddetli bağırان

psikolojik tacizciler, üçüncü sırada megaloman-eleştirci, son sırada ise iki yüzlü-yılan psikolojik tacizciler takip etmektedir. Aynı çalışmada, tacize tanık olan kişilerin %71'i psikolojik taciz uygulayanları çoğunlukla narsist tacizci olarak algıladıkları görülmüştür. İkinci sırada hiddetli-bağırان tip, üçüncü sırada birbirine yakın puanlarla iki-yüzlü yılan ve megaloman tip, son sırada ise hayal kırıklığına uğramış psikolojik tacizciler takip etmektedir (Arsan, 2008).

1998'de Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO)' yayınladıkları rapora göre; Avrupa Birliğine bağlı 15 ülkeden 15.800 kişiyi kapsayan bir araştırma yapılmıştır. Bulgulara göre, önceki yıl içinde çalışanların 6 milyon kişinin (%4) fiziksel şiddete, 3 milyon kişinin (%2) cinsel tacize ve 12 milyon kişinin (%8) iş yerinde psikolojik tacize maruz kaldığını göstermektedir (Chappel ve Di Martino, 1998).

Leymann'ın İsveç'teki iş yerinde psikolojik taciz kliniğinde yaptığı araştırmalarda toplam nüfusun %3,5'u işyerinde psikolojik tacize maruz kalmaktadır. Her yıl yeni işe başlayan 120.000 kişi iş yerinde psikolojik taciz mağduru olmaktadır (Leymann,2006).

Psikolojik taciz'in yaşanma oranlarını saptamak amacıyla yapılan diğer çalışmalarda, Höel (1999) çalışanların % 3 ile %50 arasında, Rayner (1997) İngiltere'de çalışanların %50'si, Nield (1996) İsviçre'de çalışanların %3.5'u iş yaşamı boyunca işyerinde psikolojik tacize maruz kaldıklarını ortaya koymuştur (Akt. Cemaloğlu, 2007).

İşyerinde yaşanan psikolojik tacizin cinsiyet farklılıklarına baktığımızda kadınların erkeklere oranla %75 oranla daha fazla psikolojik tacize maruz kalma riski taşıdıkları görülmektedir (Arpacioğlu, 2003a: 45). Yapılan başka bir çalışmada ise erkek nüfusunun fazla olduğu çalışma ortamlarında, kadın nüfusun çalıştığı ortamlara göre psikolojik tacizin daha çok ortaya çıkması psikolojik taciz uygulamasında erkeklerin kadınlara oranla daha önde olduğunu gösteren çalışmaları destekler niteliktedir (Einarsen ve Skogstad, 1996).

Rayner ve Cooper (1997, s.211-214)'un İngiltere'de psikolojik taciz olgusunu ölçmek amacıyla 1137 kişi üzerinde yapılan araştırmanın sonuçlarına göre, tacizcilerin %67'sini erkekler oluşturmaktadır.

Tanoğlu (2006)'un yaptığı bir araştırmada mağdurlarının %82'si kendilerine bir erkek tarafından, %12'si bir kadın tarafından psikolojik taciz maruz kaldıklarını belirtmişlerdir.

Aytaç ve Dursun'un 2011'de Bursa'da 204 kişiyle yaptıkları araştırmada, çalışmaya katılan erkeklerin en çok fiziksel şiddete (%55,6) maruz kaldıkları belirlenmiştir. Kadın çalışanların ise %67.5'i psikolojik taciz türlerinden en az birine maruz kalmıştır. Kadın çalışanlar sırasıyla duygusal baskıya (%68,7), sözel baskıya (%68,1) ve cinsel tacize maruz kaldıklarını belirtmişlerdir.

İş yerinde psikolojik tacize uğrayan erkek mağdurların çoğunlukla erkeklerden, kadın mağdurların ise çoğunlukla kadınlar tarafından psikolojik tacize maruz kaldığı bilinmektedir. Fakat kadın çalışanlara psikolojik taciz uygulayan kadınların patronlarına bakıldığında, patronların erkek olması dolayısıyla, psikolojik taciz uygulayıcılarının çoğunlukla erkeklerden oluştuğunu belirtebiliriz (Leymann, 2006).

İşyerinde psikolojik tacize maruz kalmak, çalışmada moral ve çalışma güdüsünün düşmesine, yüksek düzeyde stres yaşanmasına, fiziksel ve psikolojik rahatsızlıkların ortaya çıkmasına neden olmaktadır (Salin, 2003a: 1213-1214). Yapılan çalışmalar işyerinde psikolojik tacize maruz kalan kişilerin, gördükleri psiko-şiddet karşısında, özellikle sağlıklarının hem fiziksel hem psikolojik olarak olumsuz etkilendiğini göstermektedir. Psikolojik tacize maruz kalanlar, iş yerleriyle ilgili yoğun stres yaşadıklarını belirtmişlerdir (Einarsen ve diğerleri, 1998, s.568). Bu durumun neticesinde, strese bağlı olarak çalışanlarda baş ağrısı, uyku problemleri, konsantrasyon bozuklukları, endişe ve anksiyete, mideyle ilgili problemler görülebilmektedir (Girardi, 2007).

İşyerinde uygulanan psikolojik taciz ve okullardaki zorbalık günümüzün en önemli problemlerindedir. ILO'nun 1998'de yayınladığı rapora göre de hem psikolojik taciz hem de bullying'in şiddeti her geçen gün artmaktadır (Chappel ve Di Martino, 1998, s.3) Bu çalışmanın amacı doğrultusunda ve var olan literatürün de ışığında, hem iş yerinde psikolojik tacizin hem de zorbalığın her geçen gün artmasına istinaden; bu iki kavramın birbiriyle bağlantısı var mıdır? Geçmişte akran zorbalığına maruz kalan çocuklar bugünün iş yerinde psikolojik taciz mağdurları mıdır? Smith ve ark. (2003, s.175) okul yaşantılarında zorbalık yapan çocukların iş yaşamında psikolojik taciz uygulayıcısı olma potansiyellerinin yüksek olduğunu vurgulamaktadır. Benzer nitelikte yapılan diğer çalışmalarda da iş yerinde psikolojik taciz uygulayıcılarının ve çocukluğunda zorbalık yapmış bireylerin kişiliklerinin benzer nitelikte olduğu bulunmuştur (Uluğ ve Beydoğan, 2009:60) Şöyle ki; Kişileri iş yerinde psikolojik tacize maruz bırakanların kişilikleri; korkak, aşırı kontrolcü,

nevrotik ve mevki düşkün gibi niteliklerle tanımlanmaktadır (Davenport, Schwartz ve Elliot, 2003, s.38). Björkquist ve ark. (1982)'de yaptıkları araştırmada çıkan sonuca göre zorba çocuklar kendilerini denetimsiz, baskın olarak algılamaktadır. Benzer şekilde iş yerinde psikolojik taciz uygulayıcılarının da denetimsizlik, saldırganlık ve bir takım kişilik bozukluklarına sahip oldukları yönünde saptamalar vardır (Akt. Uluğ ve Beydoğan, 2009). Farklı bir açıdan bakarsak, bu doğrultuda bugün iş yerinde psikolojik tacize maruz kalanlar geçmişlerinde de kurban rolünde miydiler? Nitekim Olweus (1991)'de benzer nitelikte bir çıkarım yapmış ve kaygı düzeyleri yüksek, kendilerine ve etrafına karşı güvensizlik yaşayan çocukların ileride psikolojik taciz mağduru olma olasılıklarının yüksek olduğunu belirtmiştir. Bu sonuca göre zorba ve iş yerinde psikolojik taciz uygulayıcısının kişilik özellikleri ve iş yerinde psikolojik taciz mağduru / akran zorbalığı mağduru özellikleri benzerlik taşıyorsa, geçmişinde zorba olan çocuk bugünün potansiyel psikolojik taciz uygulayıcısı mıdır? Geçmişinde mağdur olan çocuk bugün de iş yaşamında mağdur olmakta mıdır? Bu sonucu destekler nitelikte çalışmalar olsa da benzer amaçla yapılan araştırmalar neticesinde çocukluğunda zorbalık yapan her çocuk ileride mutlaka psikolojik taciz uygulayıcısıdır diyemeyiz. Seigne ve diğerlerinin (2000) İrlanda'da 120 kişi üzerinde yapılan bir çalışmaya göre ise okulda akran zorbalığına maruz kalmış her çocuğun ileriki yaşamında da mutlaka psikolojik tacize uğrama durumunun olmadığını göstermiştir. Yapılan çalışmada denekler, 4 farklı gruba ayrılmışlar.

1. Grup: Hem akran zorbalığına hem iş yerinde psikolojik tacize maruz kalmış kişiler,
2. Grup: Okulda zorbalığa uğramayan fakat iş yerinde psikolojik tacize mağduru olan kişiler,
3. Grup: okulda akran zorbalığı mağduru fakat iş yerinde psikolojik tacize uğramamış kişiler,
4. Grup ise iş yerinde psikolojik tacizle hiç karşılaşmamış kişilerden oluşmaktadır.

Bulgulara göre ilk grupta yer alan kişiler ve ikinci grupta yer alan kişilerin iş yerinde psikolojik taciz mağduru olmaya daha açık yapıda kişiler olduğunu ortaya koymaktadır. 3. Grupta yer alan, okulda akran zorbalığına uğrayan fakat iş yerinde psikolojik tacizle karşılaşmamış kişiler ise, bu durumun iş hayatlarını etkilemediğini belirtmişlerdir (Akt. Altuntaş, 2010).

2.2. Akran Zorbalığı Kavramı ve Akran Zorbalığı İle İlgili Araştırmalar

Türk Dil Kurumu Zorba kavramını “ Gücüne güvenerek hükmü altında bulunanlara söz hakkı ve davranış özgürlüğü tanımayan (kimse), müstebit, mütegalibe, despot, diktatör” olarak tanımlamaktadır (TDK, 2014). İlk dönemlerde iş yerinde psikolojik taciz kavramıyla açıklanan akran zorbalığı daha sonraki yıllarda bu terimin kavramı karşılamadığı gerekçesiyle değiştirilmiştir. “Bir çocuğa bir veya daha fazla öğrenci tarafından kasıtlı olarak aşırı ve sürekli olarak saldırgan davranışların uygulanması olarak tanımlanmıştır (Olweus 1993) . Olweus 1996’da yaptığı tanımda ise, akran zorbalığını “bir öğrencinin başka bir öğrenci tarafından ya da arkadaş grubu tarafından bireye zarar veren davranışlara maruz kalması, dışlanması, lakap takılması, vurma, itme, tekmeleme gibi fiziksel şiddet içeren davranışlara maruz kalması, tehdit edilmesi ve hakkında dedikodular çıkarılması” olarak tanımlamaktadır. Araştırmacılar, akran zorbalığını okullarda sık karşılaşılan saldırganlık içeren davranışlardan şu şekilde ayırt etmektedirler; zorbalıkta sistematik ve kasıtlı-isteyerek, tekrarlı ve güç dengesizliği mevcuttur. Zorba, mağdurdan fiziksel, sosyal gibi özellikleri dolayısıyla daha güçlüdür (Besag, 1995; Hazler, Hoover ve Oliver, 1993; Olweus, 1978, 1999; Roland ve Munthe, 1989). (Akt. Özen, 2012). Pişkin ise 2000 yılında yaptığı bir çalışmada zorbanın mağdura tekrarlı ve bilinçli bir şekilde psikolojik, sosyal, fiziksel ve zihinsel olarak zarar verme amacı güttüğünü ve mağdurun kendini koruyamayacak durumda olduğunu ve zorbalığı bireysel ya da grup şeklinde yapılabileceğini söylemiştir.

Akran zorbalığı çeşitli şekillerde yapılabilir. Fiziksel zorbalık, vurma, tekme atmak, itmek; Psikolojik zorbalık ise alay etme, lakap takma, mağdurun özel eşyalarını saklama, dışlama, tehdit etme, birey hakkında dedikodu çıkarma ve yayma olarak sıralanabilir. İtmek, vurma gibi eylemler doğrudan zorbalık olarak tanımlanırken, örneğin kişi hakkında dedikodu çıkarmak dolaylı zorbalıktır (Rigby ve ark., 2007). Hawker ve Boulton (2000) ise zorbalık türlerini 5’e ayırmaktadır. Bunlar:

- 1) Fiziksel Zorbalık: Vurma, tekme atma gibi davranışları içerir,
- 2) Sözel Zorbalık: Kişiye lakap takma, onunla alay etme, ırkçı yorumlar yapma davranışlarını içerir.
- 3) İlişkisel Zorbalık: Mağduru sosyal ortamlardan dışlamayı, kişiyi yalnızlaştırmaya çalışmayı, onun hakkında asılsız dedikodu çıkarmayı içerir.

- 4) Tepkisel Zorbalık: Zorbaları zorbalık yapmaya kışkırtmayı içerir.
- 5) Dolaylı zorbalık ise, 3. Kişiler tarafından yapılan ve mağdurun zorbanın kim olduğunu bilmediği durumları içerir.

Pişkin (2005) dünyada zorbalık oranlarını derlediği bir çalışmada bulguları şu şekilde özetliyor: “Kurban öğrenci oranları; Avustralya’da %30 – 50 arasında; İtalya’da %28 – 40 arasında; İngiltere’de %04 – 36 arasında; Yunanistan’da %15 – 30 arasında; Portekiz’de %20 – 22 arasında değişmekte olup; Kanada’da %21; ABD’de %10; Norveç’te %10’dur. Zorba öğrenci oranları ise; İngiltere’de %20; İtalya’da %15 – 20 arasında; Yunanistan’da %6; Kanada’da %12; ABD’de %13; Norveç’te %7; Türkiye’de ise % 11 ile % 50 arasında değişmektedir” (Akt. Gökler, 2009). 2004 yılında, Nansel, Craig, Overpeck, Salujave Ruan’ın 2004 yılında yaptıkları bir çalışmada zorba ve zorbalığa maruz kalmanın tüm dünyada %9 ile %54 arasında görüldüğünü bildirmiştir. Türkiye’de yapılan çalışmalara baktığımızda, büyük şehirler olarak nitelendirdiğimiz Ankara, İstanbul ve İzmir örneklerinde öğrencilerin yaklaşık %20’si zorba, %20-40 arası kurban, %6.5-13.8 oranı kurban/zorba saptanmıştır. (Tıpırdamaz-Sipahi, 2008).

İlgili literatür tarandığında, akran zorbalığı ve cinsiyet arasındaki ilişkinin incelendiği araştırmalarda birbirinden farklı ve birbiriyle çelişkili sonuçlar ortaya çıkmaktadır (Özen, 2006). Cinsiyete göre zorbalık eğilimini ele alan araştırmalara bakıldığında (Rigby, 2002; Olweus, 2005), erkek öğrencilerin, kız öğrencilere nazarandaha fazla zorbalık yaptığı ve daha fazla zorbalığa maruz kaldığı görülmektedir. Farklı kültürlerde de bunun örneğini görebilmekteyiz. Ürdünlü 6. Sınıf öğrencileriyle yapılan bir çalışmada, erkeklerin kızlara göre daha fazla zorbalığa maruz kaldığı, %40 oranında isim, lakap takma ise en çok maruz kaldıkları zorbalık türü olarak bulunmuştur (Al-Biter, Al-Omari, Sonbol, Al-Ahmed, 2013). Buna karşın yapılan bazı araştırmalar ise kız ve erkek öğrenciler arasında farklılık olmadığını göstermektedir (Kochenderfer-Ladd ve Skinner, 2002; Pekel, 2004; Mynard ve Joseph, 2000).

Zorba Çocuklar: Olweus (2005)’un belirttiği üzere, akranlarına zorbaca davranışlar gösteren çocuklar, toplumla iletişim içinde olsalar bile kendi gruplarını oluştururlar. Bayraktar (2006) yapılan araştırmalarda, zorbaların psiko-sosyal işlevlerinin zayıf, saldırgan, düşmanca, işbirliğine açık olmayan çocuklar olduğunu ve güvensiz yapıda olduklarını belirtmektedir. Aynı zamanda dürtülerini kontrol edemeyen, çok çabuk öfkelenen, toleransları düşük çocuklardır. Çevrelerine karşı saldırgan bir tutum

içindedirler (Olweus, 2005). Zorbalık yapan çocukların, empati yeteneklerinin az ve kaygı düzeylerinin düşük olması neticesinde, kendilerinden güçsüz çocuklara zorbalık yaptıktan sonra her hangi bir suçluluk duygusu ya da utanç duygusu taşımamaktadırlar (Rigby, 2002). Mağdurun çektiği sıkıntıdan kendini sorumlu tutmamakta, hatta bu durumdan zevk almaktadırlar. Kendisinin gösterdiği olumsuz davranışların akranları tarafından olumsuz görülmediğini ve var olan olumsuz sonuçları fark edememektedirler (Olweus, 1995; 2005).

Dake, Price ve Telljohann (2003)'ın yapılan çalışmaları araştırarak zorbalık yapan çocukların özelliklerini şu şekilde özetlemiştir: Zorba çocuklarda psikolojik problemler görülebilmektedir. Depresyon, yeme bozuklukları, madde kullanımı, intihar eğitimi, suça eğilim gibi özellikleri olabilmektedir. Okulla ilgili problemler yaşayabilmektedirler. Kopya çekme, okula devam problemleri vardır ve ders başarıları düşüktür. Akranlarıyla arkadaşlık kurmakta güçlük çekmedikleri gibi genellikle zorba arkadaşları vardır. Kaba ve kavgacı davranış örüntüleri gösterirler. Aileleri genellikle otoriter, sorumluluk sahibi olmayan ve cezalandırıcı olabilir. Ebeveynleri tarafından fiziksel, sözel veya cinsel olarak istismar edilmiş olabilirler.

Mağdur Çocuklar: Akran zorbalığına maruz kalan çocukların, diğer çocuklara nazaran çelimsiz, mutsuz, yüksek anksiyete sahibi, çekingen ve özgüvenleri zayıf çocuklar olduğu bilinmektedir (Marano, 1995). Olweus (1994)'un da belirttiği üzere, akran zorbalığına maruz kalan çocukların, zorbalık yapan ya da zorbalığa maruz kalmayan çocuklara göre kaygı düzeyleri daha yüksektir. Kendilerini utangaç, aptal ve başarısız olarak nitelendirirler (Olweus, 1993). Mağdur çocuklar kendilerine gösterilen zorbalığı hak ettiğini düşünmektedirler. Başka öğrencilere nazaran daha hassas oldukları için arkadaş edinmekte zorlanırlar ve bu sebeple özsaygıları düşüktür. Diğer öğrencilere göre daha kararsızdırlar (Rigby, 2002). Boivin, Bukowski ve Hymel (1995)'in yaptığı bir çalışmada, akranlarının kendilerini daha az kabul ettiklerini, akran reddi yaşadıklarını belirten çocukların yalnız olduklarını ve bu durumun daha fazla zorbalığa maruz kalmalarına neden olduğunu belirtmiştir. Yaşanan bu sosyal kabul görmeme ve yalnızlık, zorbalığın hem nedeni hem sonucudur. Akran reddi yaşamış bir çocuk, yalnız olduğu için zorbalığa maruz kalmış olabilir ya da zorbalığa maruz kaldığı için yalnız kalmış olabilir (Olweus, 1991)

Bireyi akran zorbalığına iten bir çok risk faktörü vardır. Bunlara yetersiz veya yanlış disiplin, tek ebeveyn tarafından yetiştirilmeyi de ekleyebiliriz. Zorbalar,

mağdurlara göre daha çok aile içi şiddete, istismara ve ihmale maruz kalmışlardır (Bifulco, Schimmenti, Jacobs, Bunn, Rusu, (2014). Bu bilginin ışığında, ebeveynleri tarafından örselenen çocuk, bu mağduriyetin öfkesini okulda akranlarından mı çıkarmaktadır? Ya da okulda mağdur olan çocuk aynı zamanda evde de mi mağduriyet yaşamaktadır? Ailelerin çocuklarını yanlış bir şekilde koruma / kollama tutumlarının, zorbalığa maruz kalmanın hem nedeni, hem de sonucu olduğu araştırmalarla ortaya konmuştur (Olweus; 1993). Yapılan bir araştırmada, hem mağdur, hem de zorba ve kurban rollerinden ikisini de taşıyan bireylerde ihmal, istismar ve uygunsuz ebeveyn davranışları arasında ilişki bulunmuştur. Bu etki mağdurda küçük ve orta arasındayken, zorba/mağdur'da orta seviyededir. Yani olumlu ebeveyn davranışları (iyi iletişim, sıcak ilişki, destek) akran zorbalığına karşı koruyucu faktörlerdendir (Lereya, Samara, Wolke, 2013). Zorbalık yapan çocukların, aile işlevlerinin zayıf ve aile içi şiddete daha fazla oldukları ve akran zorbalığına maruz kalmış çocukların, ebeveynleri tarafından yalnız bırakılmış ve tek başına kalan çocuklar olmaları yüksek bir ihtimaldir (Kochenderfer-Ledd ve Skinner, 2002).

Ülkemizde de bu durumu destekleyen çalışmalar mevcuttur. 2008 yılında 1713 öğrenciyle yapılan bir araştırmada, zorba ve mağdur öğrencilerin ailelerini problem çözme başarısı açısından, olumlu özellikler taşıyan öğrencilere nazaran daha az olumlu algıladıkları bulunmuştur. Bu durum, zorba olmayı açıklamada anlamlı, önemli bir katkıya sahiptir. Araştırmada, davranış kontrolü açısından zorba ve mağdur öğrenciler, ailelerini olumlu özelliklere sahip öğrencilerden daha olumsuz algıladıkları belirlenmiştir. Bu durum ise mağdur olmayı açıklamada anlamlı, önemli bir katkıya sahiptir (Önder ve Yurtal, 2008). Atalay (2010)'ın 685 öğrenciyle yaptığı araştırmada ortaya çıkan bulgular ise, aile içinde korkutma ve sindirme yaşayan çocukların, zorbalık göstermeyi pozitif yordadığı yani zorbalık gösteren çocukların göstermeyen çocuklara göre, daha otoriter çocuk yetiştirme tutumuna sahip ailelerden geldikleri sonucuna ulaşmıştır. KKTC'de yapılan akran zorbalığı ve ebeveyn tutumlarını karşılaştıran bir araştırmada ise, mağdur öğrencilerin ebeveyn tutumları demokratik olmayan, izinverici/ihmalcâ, otoriter ve hoşgörüsüz olarak değerlendirirken, zorba öğrencilerin otoriter ve hoşgörüsüz, hem zorbalık yapan hem mağdur olanlar ise demokratik olmayan, otoriter ve hoşgörüsüz olarak tespit edilmiştir (Ergün, 2011). Özen (2006)'da yaptığı bir araştırmada akran zorbalığı ve çocuk yetiştirme stilleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Özen'in elde ettiği sonuçlara göre, "hem kız hem de erkek ergenlerin zorbalığa maruz kalmalarında,

algıladıkları çocuk yetiştirme tarzının anlamlı katkısı olduğu görülmektedir. Çocuk yetiştirme stillerine ilişkin alt boyutlar bazında incelendiğinde, kızların zorbalığa maruz kalmaları ile babalarından algıladıkları kabul/ilgi negatif yönde ilişki gösterirken; sıkı denetim/kontrol pozitif yönde ilişki göstermektedir. Erkeklerde ise, zorbalığa maruz kalma ile anneden algılanan sıkı denetim/kontrol arasında pozitif ilişki olduğu gözlenmektedir.”Yapılan başka bir araştırmada ise, suça karışan 103 çocuk ile herhangi bir suça karışmamış 103 çocuk karşılaştırılmıştır. Çıkan bulgulara göre, suça karışan çocukların, karışmayanlara göre daha fazla akran zorbalığına maruz kaldığı tespit edilmiştir (Akduman ve Baran, 2011).

2.3. Çocukluk Çağı Örselenme Yaşantıları Kavramı ve Yapılan Araştırmalar

1860 yılından itibaren tıp literatüründe çocuk istismarı ve ihmali konusuna değinilmektedir; fakat modern çağda ilk kez Kempe ve arkadaşları tarafından, 1962 yılında “hırpalanmış çocuk sendromu” adıyla Amerika Pediatri Akademisinde ayrıntılı olarak tanımlanmıştır (Kempe, Silverman, Steele, Droegemuller ve Silver, 1962, s.17-24).

“Çocuğun sağlığını, fiziksel ve psikososyal gelişimini olumsuz yönde etkileyen; bir yetişkin ve/veya toplum tarafından çocuğa bilerek ya da bilmeyerek yapılan davranışlar çocuk istismarı olarak kabul edilir” (Polat, 2007). Dünya Sağlık Örgütü’ne göre çocuk istismarı ya da çocuğa kötü muamele, çocuğun sağlığına, yaşamına, gelişimine ve onuruna zarar veren veya verme potansiyeli içeren her türlü fiziksel ve/veya duygusal kötü davranışı, cinsel istismar, ihmal ya da ihmalkâr davranışı veya ticari olan ya da olmayan her türlü sömürüyü içerir (Akt. Yurdakök, 2010, s.426). Başka bir deyişle, Helfer ve Kempe (1972), çocuk istismarı ve ihmali “Anne-babaların veya çocuktan sorumlu kişilerin giriştiği veya yerine getirmeyi ihmal ettiği eylemler sonucunda çocukların kaza dışı hasara uğramasıdır”. Bu noktada istismar ve ihmalin ayırımını yapabilmek önemlidir. Lynch’e (1999) göre çocuk istismarı çocuğun bakımından sorumlu olan kişi veya kişilerin çocuğa zarar verici nitelikte deneyimlere maruz bırakması sonucu oluşurken, çocuk ihmali çocuğun bakımından sorumlu kişi veya kişilerin çocuğun bakım ve korunmasını yeterli düzeyde sağlamaması sonucunda oluşmaktadır.

Dünya Sağlık Örgütü’nün verileri dünyada 1-14 yaş grubundaki 40 milyon çocuğun istismar veya ihmale uğradığını göstermektedir(Şimşek ve ark., 2004).

Türkiye’de istismara maruz kalmış çocukların, mahkemeye aksetmiş ve çeşitli nedenlerle mahkemeye aksetmemiş vakalarla birlikte düşünüldüğünde, sayının bir hayli fazla olduğu düşünülmektedir. Bilir ve arkadaşlarının (1987) yaptığı bir çalışmada, Türkiye ve batı ülkeleri karşılaştırıldıkları zaman istismara uğrayan 250.000 ve 300.000 civarı çocuk olduğundan şüphelenilmektedir.

Türkiye’de çocuk istismar ve ihmali ile ilgili yapılan çalışmalarda, %78 oranında duygusal istismarı ilk sırada yer almaktadır. Fiziksel istismar %24, cinsel istismar oranı ise %9’dur. 1980 ve 1982 yılları arasında yapılan bir araştırmada, istismara uğrama oranı %33 olarak tespit edilmiştir. Çocuğa tokat atma ve saçını çekme %25, çocuğu bir cisim ile dövme %14 olarak bulunmuştur. Yapılan başka bir araştırmada ise, 7 ile 14 yaş arasındaki çocukların %40’ı anne ve/veya babaları tarafından dayak yediklerini belirtmektedir (Turhan, Sangün ve İnandı, 2006).

İstismar vakalarında bazı risk faktörleri vardır. Bu faktörler: Fiziksel veya mental olarak engelli çocuklar, evlilik dışı doğan çocuklar, bazı toplumlarda kız çocuklar, hızlı sosyo-kültürel değişim içinde büyüyen çocuklar, savaşın olduğu ülkedeki çocuklar, gebe annenin diğer çocuğu, işsiz veya ekonomik sorun yaşayan aile çocukları, yeterli barınma koşullarına sahip olmayan çocuk, ebeveynlerin birisi üvey olan çocuklar, eğitimsiz, alkol veya madde bağımlısı aile, aile içi geçimsizliğin yoğun olduğu aileler, kendisi de istismar görmüş kişinin çocuğu, ailede ruhsal hastalık öyküsünün olması, istenmeyen gebelik sonrası doğmuş çocuklar istismar mağduru olmaya aday çocuklardır (Runyan ve ark., 2002).

Cinsel İstismar: Çocuk ve bir erişkin arasında; cinsel uyarı veya doyum amacıyla, çocuğun pornografik yayınlarda cinsel obje olarak kullanılması, fuhuş yaptırılması veya buna zorlanması cinsel istismardır. Irza geçme, çocuğun genital bölgesine dokunma veya dokunmasını isteme, teşhircilik, pornografi gibi davranışlar cinsel istismar kapsamında değerlendirilir (Nurcombe, 2000). Başka bir deyişle, cinsel istismar farklı şekillerde olabilmektedir.

- Çocuğa karşı cinsel penetrasyon eylemi,
- Oral-Genital seks,
- İnterfemoral ilişki,
- Sexüel Penetrasyon (parmak, cisim, vaginal veya anal ilişki),
- Temas içermeyen cinsel istismar (teşhircilik, voyerizm-röntgencilik, cinsel içerikli konuşmalar),

- Çocuğu cinsel olarak sömürme (çocuğu fuhuşa zorlama, çocuk pornografisi)(Polat, 2002).

Cinsel istismarın boyutları değışiklik gösterebilmektedir. Teşhircilik ve okşamadan, fiziksel yaralanmayla sonuçlanan tecavüze kadar geniş bir skalada değışebilmektedir. Cinsel İstismar mağduru çocukların yarısı, yıllarca tacize maruz kalmakta, tekrarlı bir şekilde istismar mağduru olmaktadır (Green, 1996: 73). Cinsel istismarda, saldırgan çocuk ya da ergene kan bağı olan birisi ise bu durum ensest olarak adlandırılır. Cinsel aktivitenin yanı sıra, penetrasyon olmasına gerek olmaksızın çocuğu zorlama ya da ikna etmeye çalışma ile cinsel haz duyma amacıyla çocuğu cinselliğe zorlaması da istismardır. Mutlaka şiddet içermesi gerekmez ve çocuğun rıza gösterip göstermemesi önemli değildir (Kılıçoğlu, 2010). Aile içinde görülen ensest ilişki en çok sırasıyla baba-kız ve anne-oğul arasında görölmektedir (Günçe, 1999).

Yalçinkaya'nın 2011'de yaptığı çalışmada, Türkiye genelinde çalışan 10 çocuk koruma biriminin verilerine yer vermiştir. 2001- 2006 yılları arasında çocuk hastanelerine başvurup istismar ve ihmal kuşkusunu ile izlenen 593 çocuğun% 51,4'ünde cinsel istismara rastlanmıştır. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu tarafından 2000 ve 2002 yılları arasında cinsel istismara uğrama nedeni koruma altına alınan çocuk sayısının 101 olduğu belirlenmiştir.

Finkelhor (1994) cinsel istismar vakalarının çoğunluğunun kız çocuklara karşı uygulandığını belirtmektedir. Green (1996)'da benzer bir ifadeyle, kız çocuklarının erkek çocuklarına nazaran 5 kat fazla cinsel istismara maruz kaldığını belirtmektedir.

Perede ve arkadaşlarının 2009 yılında yaptıkları bir meta-analizde 21 ülkeden 38 makale incelemişlerdir ve çıkan bulgulara göre 2 çalışma dışındaki tüm çalışmalarda kız çocuklarının erkek çocuklarına göre 1, 1.5 kat daha fazla cinsel istismara maruz kaldıklarını bildirmişlerdir. Fakat erkek çocuklarının maruz kaldığı cinsel istismar kız çocuklarına nazaran açığa çıkması daha zordur (Finkelhor, 1994).

Özdemir (2010) cinsel istismar vakalarına bilinenden daha sık rastlandığı ve uzun yıllar tekrarlandığı halde bu vakaların çoğunlukla gizli kalmakta ve bu vakaların yalnızca %15'inin bilindiğini vurgulamaktadır. "Cinsel örselenmenin uzun dönemdeki etkileri ise şu şekilde özetlenebilir:

- Depresyon
- Yeme bozuklukları gibi psikiyatrik bozukluklar

- Cinsel işlev bozuklukları
- Güvensizlik ve yetişkin ilişkilerinde kurban rolünün tekrar yaşanması” (Öztürk-Kılıç, 1993: 455).

Duygusal İstismar ve İhmal: Brassard, Hart ve Hardy (1991: 255) duygusal istismarın; çocuğa değersiz hissettirildiği, çocuğun istenmediği, sevilmediğini veya yalnızca bireyin kendi ihtiyaçlarını karşıladığı sürece değerli ve önemli olduğu durumları kapsadığını belirtmektedir. Bu durum çocuğun kişiliğinde ve ruhunda kalıcı hasarlara yol açan, tekrarlanan davranışlar olarak açıklanmaktadır (Runyan, Wattam, Ikeda, Hassan ve Ramiro, 2002: 60). Çocuğun çevresindeki erişkinler tarafından, çocuğun kişiliğini zedeleyen, duygusal gelişimini engelleyen eylemler ya da eylemsizlik içeren davranışlar duygusal istismar ve ihmal kapsamındadır (Şahiner, Yurdakök, Kavas ve ark.,2001). Çocuğu reddetme, aşağılama, küfretme, bağırma, korkutma, tehdit etme, yıldırma davranışı gösterme, yalnız bırakma, duygusal açıdan ihtiyaçlarını karşılamama, değer vermeme, küçümseme, alay etme, değersizleştirme, baskı ve üzerinde aşırı otorite kurma duygusal istismar davranışları içerisinde değerlendirilmektedir (Polat, 2000). Bu bilgileri destekleyici nitelikte, Lynch (1999)’de duygusal istismarı çocuğa bağırma, alay etme, küçük düşürme, lakap takma, tehdit etme, çocuğu ceza niteliğinde saatlerce bir yerde kilitli tutma duygusal istismar kapsamında değerlendirmektedir. Sürekli hakarete maruz kalan, cezalandırılmak için saatlerce kapalı bir yerde, kilitli tutulan çocukta var olan istismar belirtileri, fiziksel istismar sonucu çocuğun yüzünde veya bedeninde gözlemlenen izler kadar belirgin değildir. Duygusal istismarda, bu durumun izlerini doğrudan görebilmek çoğu zaman imkânsızdır” (Topçu, 2009, s.34). Fakat duygusal istismarın en belirgin özellikleri, tırnak yeme, saç koparma, dürtüsel davranış örnekleri, umutsuzluk, çaresizlik ve uyku problemleri olarak gözlenebilmektedir (Velkamp ve Miller, 1994: 21-22).

Örsel ve arkadaşlarının (2011)’de yaptığı bir çalışmada psikiyatri hastalarının çocukluk çağında ihmal ve istismara uğramış olma sıklıkları araştırılmıştır. Çalışmanın bulgularında duygusal ihmal %81.6 sıklığında görülmüştür (Örsel, Karadağ, Kahiloğulları ve Aktaş, 2011).

Kaptan ve arkadaşları (1999) duygusal istismara neden olan sebepleri, psikolojik problemler, çocuğa duyulan öfke, madde kullanımı, ebeveynlerde duygu durum bozuklukları olarak sıralamaktadır.

Fiziksel İstismar ve İhmal: Bir erişkin tarafından çocuğa karşı yaralanma, yanma, zehirlenme, kırık çıkığa neden olma, ölümlü sonuçlanmasına sebep olabilecek her türlü kasıtlı davranışlar fiziksel istismar kapsamında değerlendirilmektedir (Aydın, 2005: 133). 2001 yılında Polat, fiziksel ihmali ise, çocuğun zarar görme ihtimalinin farkında olunmasına karşın çocuğu bu durumdan korumaya yönelik her hangi bir önlemin alınmaması olarak tanımlamıştır. Çocuğun temizlik koşullarını sağlamamak, beslenmesine ve bakımına gerekli önemi göstermemek, tıbbi bakımının eksikliği, çocuğa zarar verecek nitelikte zararlı maddelerle çocuğunkarşı karşıya bırakılması fiziksel ihmal örnekleridir (Pişi, 2013). Benzer bir tanımı, Kaptan, Pelcovitz, Labruna ise şu şekilde yapmıştır: fiziksel istismar, 18 yaşından küçük çocuğun ebeveynleri ya da bakımından sorumlu olduğu kişiler tarafından çeşitli şekillerde (yakılma, sarsma, itme vb.) çocuğun fiziksel olarak yaralanmasına sebep olmaktadır. İhmal ise, 18 yaşından küçük bireylerde, çocuğun beslenme, hijyen, bakım vermenin yeterli olmaması sonucunda zarar görmesidir.

Aral'ın (1997) de yaptığı çalışmada anne ya da baba tarafından fiziksel istismara uğrayan çocukların oranı %65.72'dir. Fiziksel istismar ve cinsiyet arasındaki ilişkiye bakıldığında ise, çok büyük farklılık olmamasına karşın, ergenlik çağındaki kız çocukları daha fazla fiziksel istismara maruz kalmaktadır (Taner ve Gökler, 2004).

Taner ve Gökler 2004 yılında yaptığı araştırmada, fiziksel istismar ve ihmalin risk faktörlerini çeşitli kaynaklardan şu şekilde derlemiştir: Anne babanın genç yaşta çocuk sahibi olması ve deneyimsiz olması, çocuk yetiştirme kapsamında bilgilerinin yetersiz olması, kendi çocukluk yaşantılarında istismara uğramış olması, madde bağımlılığı, duygularını kontrol etmede başarısızlık, psikiyatrik bozukluklar, ev ya da karı/koca ile ilgili sorunlar, çocuğun cinsiyetinden memnun olmama, istenmeyen gebelik, çocukta fiziksel ya da mental özür, ekonomik durum, geniş aileye sahip olma, eşin vefatı ya da ayrılık. Bunun yanı sıra, Tuna (2010)'nın yaptığı bir araştırmada baba kaybı olan çocukların daha fazla fiziksel istismara maruz kaldığı sonucu çıkmıştır.

Bunun neticesinde çocuğun duygusal yoğunluğu az, öfke düzeyi fazla ve istismar içerikli davranışlar sergilemekte, ilişkilerini bu şekilde kurabilmektedirler. Bu çocukların akademik başarıları düşük olarak tespit edilmiştir (Kaptan, Pelcovitz ve Labruna, 1999).

Gerek cinsel istismar, gerek fiziksel veya duygusal istismar vakalarında çocukluk çağı örselenme yaşantıları fazla olan bireylerde problem çözme becerileri yetersiz ve şiddet eğilimleri fazla olmaktadır (Özen ve ark., 2010).

3. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın örnekleme, araştırmada kullanılan veri toplama araçları, verilerin toplanmasında izlenen yol ve verilerin çözümlenmesinde kullanılan istatistiksel teknikler açıklanmıştır.

3.1. Araştırma Modeli

Araştırmalar yapıldığı yer, kapsadığı zaman, amaç, veri toplama biçimi gibi çeşitli şekillerde sınıflanabilmektedir. Bu sınıflamalar baz alındığında bu araştırma genel tarama modelinden ilişkisel tarama modelidir. Karasar'a göre (1991, s.81), "İlişkisel tarama modelleri, iki veya daha çok sayıdaki değişken arasında birlikte değişim varlığını ve/veya derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırma modelleridir." Bu çalışmada bireylerin çocukluk çağı örselenme yaşantıları (mağdur), akran zorbalığı (mağdur-saldırgan) ve işyerinde psikolojik taciz (mağdur-saldırgan) arasındaki ilişki incelenmiştir.

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni İstanbul ilinde yaşayan ve herhangi bir kamu kuruluşunda ya da özel sektöre bağlı olarak çalışan kişilerden oluşmaktadır. Araştırmada kolayda örnekleme yoluyla veri toplanmıştır. Araştırmaya katılma kriterleri olarak katılımcıların 18 yaş üstünde olmaları, herhangi bir psikotik veya zihinsel bozukluğa sahip olmamaları ve katılıma gönüllü olmaları olarak belirlenmiştir. Araştırmanın başlangıcında 320 kişi üzerinden veriler toplanmış olup,

elde edilen anketlerde varolan eksikliklerden dolayı veri analizi 227 kişi üzerinde sonuçlanmıştır.

3.3 Veri Toplama Araçları

Araştırmanın amacına uygun olarak altı temel veri toplama aracı kullanılmıştır.

3.3.1 Demografik Bilgi Formu

Katılımcılara cinsiyetleri, yaşları, medeni halleri, sahip olunan çocuk ve kardeş sayısı, algılanan sosyo-ekonomik düzey, en son tamamlanan eğitim seviyesi, mesleği, çalışılan kurumun sektörü, aynı kurumda çalışılan sene sayısı, konumu, kişilerin işinden duyduğu memnuniyet düzeyi ve haftalık çalışma saatlerini içeren 17 soru sorulmuştur (EK-1).

3.3.2 Algı Ölçeği

Kişilerin iş yerinde psikolojik taciz (psikoşiddet) algılarını belirlemek amacıyla Leymann'ın (1993) tipolojisinden esas alınarak Yavuz'un (2007)'de hazırlanan algı ölçeği kullanılmıştır. Algı ölçeğinin, güvenilirlik çalışmaları sonucunda, Cronbach-alpha iç tutarlılık katsayısı 0,8588, iki yarım güvenliği (Split-halfreliability) hesaplamasında "r" değeri 0,8707 çıkmıştır (Yavuz, 2007). 5'li Likert tipi skala kullanılmış olup ölçekteki soruların tamamına verilen cevaplar; "hiç", "nadiren", "bazen", "sık sık", "çok sık" olarak değerlendirilmiştir.

Bu çalışmanın amacı gereği, anılan ölçeğin ismi algı ölçeği (mağdur boyutu) olarak da isimlendirilmiş ve öyle kullanılmıştır (EK-2).

3.3.3. Algı Ölçeği Saldırgan

Yavuz (2007)'un hazırladığı Algı Ölçeği yalnızca iş yerinde psikolojik taciz mağdurunu ölçmeye yönelik olduğu için, araştırmacı tarafından 36 sorunun tümü iş yerinde psikolojik taciz saldırganını belirlemeye yönelik tekrar sorulmuştur. Örneğin, "birlikte çalıştığınız kişiler kendinizi rahatça ifade etmenizi engelliyor mu" sorusu

“birlikte çalıştığımız kişilerin kendilerini rahatça ifade etmesini engelliyor musunuz?” olarak değiştirilmiş ve sorular kişilere bu haliyle de yöneltilmiştir (EK-3).

3.3.3.1. Algı Ölçeği Saldırganın Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları

Ölçeğin Güvenirlik çalışmaları sonucunda, Cronbach-alpha iç tutarlılık katsayısı 0,901 olarak bulunmuştur. Bu değer ölçeğin güvenirliliğinin yüksek olduğunu göstermektedir.

Tablo 3.3.3.1.1. Algı Ölçeği Saldırgan’ın Güvenirlik İstatistikleri

Güvenirlik İstatistikleri	
Cronbach's Alpha	Madde Sayısı
,901	36

Tablo 3.3.3.1.1.’e baktığımızda 36 maddelik ölçeğin Cronbach-Alpha iç tutarlılık katsayısının ,901 olduğunu görmekteyiz.

Tablo 3.3.3.1.2. Algı Ölçeği Saldırgan’ın Ölçek İstatistikleri

Ölçek İstatistikleri			
Ortalama	Varyans	Standart Sapma	Madde Sayısı
47,14	138,225	11,757	36

Tablo 3.3.3.1.2.’e baktığımızda ölçeğin ortalamasının 47,14; varyansının 138,225; standart sapmasının ise 11, 757 olduğunu görmekteyiz.

Tablo 3.3.3.1.3. Algı Ölçeği Saldırgan’ın Toplam Madde Kolerasyonu

Toplam Madde Kolerasyonu				
	Madde silindiğinde ölçek ortalaması	Madde silindiğinde ölçek varyansı	Düzeltilmiş maddelerin toplam koralasyonu	Madde silindiğinde Cronbach's Alpha değeri

A1	44,93	123,027	,178	,934
A2	45,64	128,486	,536	,896
A3	45,70	128,687	,583	,896
A4	45,77	128,359	,648	,895
A5	45,54	124,980	,729	,893
A6	45,86	130,398	,562	,896
A7	46,02	135,021	,354	,899
A8	45,11	127,089	,507	,897
A9	45,87	128,961	,637	,895
A10	45,76	127,952	,632	,895
A11	45,94	131,399	,546	,897
A12	45,37	125,472	,600	,895
A13	45,27	124,081	,649	,894
A14	46,06	135,589	,355	,900
A15	45,77	128,536	,637	,895
A16	45,96	133,723	,428	,899
A17	45,86	132,588	,443	,898
A18	46,06	134,144	,418	,899
A19	46,03	133,602	,516	,898
A20	46,11	136,730	,306	,900
A21	45,85	128,416	,669	,895
A22	45,50	124,230	,675	,893
A23	45,98	135,090	,339	,900
A24	46,10	135,710	,405	,900
A25	45,82	130,500	,500	,897
A26	45,87	129,289	,643	,895
A27	45,67	127,745	,554	,896
A28	45,95	132,490	,432	,898
A29	46,11	136,353	,412	,900
A30	45,93	128,847	,647	,895
A31	46,10	137,286	,158	,901
A32	45,91	129,510	,698	,895
A33	46,08	134,518	,614	,898
A34	46,09	135,599	,408	,900
A35	46,10	135,762	,433	,900
A36	46,12	136,647	,410	,900

3.3.3.1.3.' baktığımızda, güvenilirliği en düşük sorunun 1. Soru, en yüksek sorunun ise 5. soru olduğunu görmekteyiz.

Bu araştırmada çalışmanın örneklemini göz önüne alınarak, Yavuz (2007)'un çalışmasını yaptığı ölçekte olan soruların sayısına azaltma veya ekleme yapılmamıştır. Ölçek 36 sorudan oluşmaktadır. 5'li likert tipi skala kullanılmış olup,

kişilerin sorulara verdiği cevaplar hiç (1), nadiren (2), bazen (3), sık sık (4), çok sık (5) olarak değerlendirilmiştir.

3.3.4. Çocukluk Çağı Örselenme Yaşantıları Ölçeği (ÇÖYÖ) (Childhood Traumatic Experience Scale)

Berstein ve arkadaşları (1994) tarafından hazırlanan Çocukluk Çağı Yaşantıları Ölçeği, kişilerin 18 yaş öncesi maruz kaldıkları örselenmeleri taramaya yönelik hazırlanmıştır. Madde bağımlısı bir grupla yapılan geçerlik güvenirlik çalışmalarında fiziksel istismar, duygusal istismar, cinsel istismar ve fiziksel-duygusal ihmal olmak üzere 4 alt ölçek hazırlanmıştır. 16'sı ters puanlamalı toplam 40 maddelik ölçekte alınan toplam puan 40-200 arasında değişir. Yüksek puanlar, çocukluk çağı örselenme yaşantılarının çokluğuna işaret eder. 5'li likert tipi skala kullanılmış olup ölçekteki sorulara verilen cevaplar; “hiçbir zaman”, “nadiren”, “bazen”, “sıklıkla”, “çok sık” olarak değerlendirilmiştir. Bu ölçeğin Cronbach alfa katsayıları 0.79 ve 0.94 arasında bulunmuş, geçerlik ve güvenirliğinin ise yüksek olduğu belirlenmiştir (Aslan ve Alparıslan 1999).

Berster ve arkadaşlarının 1994 yılında geliştirdiği ölçeğin Türkçe uyarlamasını 1999 yılında Aslan ve Alparıslan yapmıştır. Örneklem Kocaeli Üniversitesinde çeşitli bölümlerde okuyan 418'i erkek 326'sı kız öğrenciden oluşmaktadır. Geçerlik ve güvenirlik çalışmasında test güvenirliği 0.96, alt ölçeklerin ki ise 0.94-0.96 olarak saptanmıştır. Duygusal, fiziksel ve cinsel örselenmeleri sorgulayan 3 alt ölçeği vardır.,

- a) Duygusal kötüye kullanım ve duygusal ihmal (DK-Dİ): 19 maddedir ve alınan puan 19-95 arasında değişebilir.
- b) Fiziksel Kötüye Kullanım (FK): 16 maddedir ve alınan puan 16-80 arasında değişebilir.
- c) Cinsel Kötüye Kullanım (CK): 5 maddedir ve alınan puan 5-25 arasında değişebilir (Aslan ve Alparıslan,1999). (EK-4)

3.3.5 Akran Zorbalığı Kurbanlarını Belirleme Ölçeği (Multidimensional Peer Victimization Scale)

Mynard ve Joseph (2000) tarafından geliştirilen ölçek, toplam 27 maddeden oluşmaktadır. 3'lü derecelendirme kullanılmış olup, ölçekteki sorulara verilen cevaplar "hiçbir zaman", "bir kere" ve "birden fazla" olarak değerlendirilmiştir. Sözel istismar, sosyal istismar, fiziksel istismar ve eşyaya zarar vermeyi kapsayan 4 alt ölçeği vardır. Orijinal ölçeğin geçerlik ve güvenirlik çalışmaları 11 ve 16 yaş arasındaki 812 kişi ile yapılmıştır. Ölçeğin Cronbach alpha değerleri: sözel istismar için .75, sosyal istismar için .77, fiziksel istismar için .75, kişisel eşyaya zarar verme için .73 olarak bulunmuştur (Mynard ve Joseph, 2000).

Ölçeğin Türkçe'ye uyarlama çalışmasını Gültekin (2003) yaşları 11 ile 16 arasında değişen 663 kişi ile yapmış ve beş alt boyuta ayırmıştır. Bu boyutlar: korkutma sindirme, alay, açık saldırı, ilişkisel saldırı, kişisel eşyalara saldırı olarak tanımlanmıştır. Ölçeğin tamamının Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı .86 olup alt boyutlarının Cronbach alfa katsayısı korkutma/sindirme için .73, açık saldırı için .72, alay için .68, ilişkisel zorbalık için .72, eşyaya yönelik yapılan zorbalık için .67 bulunmuştur. Bu bağlamda alt boyutları korkutma/sindirme, açık saldırı, ilişkisel saldırı ve alay olmak üzere 11 maddeden oluşan kısa form oluşturulmuş ve bu formun da Cronbach alpha değeri .80 olarak bulunmuştur (Güntekin ve Sayıl, 2005).

Bu doğrultuda bu araştırmada kullanılan ölçek bahsedilen 11 soruluk kısa formdur (EK-5). Bu çalışmada ölçeğin ismi Akran Zorbalığı (Mağdur Boyutu) olarak da isimlendirilmiş ve öyle kullanılmıştır.

3.3.5.1. Akran Zorbalığı Kurbanlarını Belirleme Ölçeği'nin Yetişkinlere Uyarlanmış Halinin Geçerlik Güvenirlik Çalışması

Araştırmacı tarafından, orijinali çocuklara uygulanan bu ölçekte yetişkinlere uygulanacak şekilde değişiklik yapılmıştır. Uygulanan bu ölçekte, sorular geçmişe yönelik tekrar sorulmuştur. Örneğin, "diğer çocuklar arkadaşlarımla aramı bozmaya çalışırlar" sorusu, "ben çocukken, diğer çocuklar arkadaşlarımla aramı bozmaya çalışırlardı" olarak değiştirilmiştir.

Ölçekten alınabilecek en yüksek toplam puan 22, en düşük puan 0'dır. Puanlardaki yükselme, kişinin akran zorbalığına sıklıkla hedef olduğunu, düşük puan ise nadiren hedef olduğunu ya da hiç olmadığını göstermektedir.

Ölçeğin Cronbach-alpha iç tutarlılık katsayısı 0,863 olarak bulunmuştur. Bu değer ölçeğin güvenirliğinin yüksek olduğunu göstermektedir.

Tablo 3.3.5.1.1. Akran Zorbalığı Kurbanlarını Belirleme Ölçeği'nin Güvenirlik İstatistikleri

Güvenirlik İstatistikleri	
Cronbach's Alpha	N of Items
,863	11

Tablo 3.3.5.1.1.'e baktığımızda 11 maddelik ölçeğin Cronbach's Alpha iç tutarlılık katsayısının 0,863 olduğunu görmekteyiz.

Tablo 3.3.5.1.2. Akran Zorbalığı Kurbanlarını Belirleme Ölçeği'nin Ölçek İstatistikleri

Ölçek İstatistikleri			
Ortalama	Varyans	Standart Sapma	Madde Sayısı
5,31	24,488	4,949	11

Tablo 3.3.5.1.2.'e baktığımızda ölçeğin ortalamasının 5,31; varyansının 24,488; standart sapmasının ise 4,949 olduğunu görmekteyiz.

Tablo 3.3.5.1.3. Akran Zorbalığı Kurbanlarını Belirleme Ölçeğinin Toplam Madde Kolerasyonu

Toplam Madde Kolerasyonu				
	Madde silindiğinde ölçek ortalaması	Madde silindiğinde ölçek varyansı	Düzeltilmiş maddelerin toplam koralasyonu	Madde silindiğinde Cronbach's Alpha değeri
B1	4,62	21,053	,401	,864
B2	4,76	20,248	,610	,847
B3	4,56	18,756	,717	,838
B4	4,51	18,780	,695	,840
B5	4,81	20,687	,517	,854
B6	4,91	20,759	,520	,854
B7	4,80	19,801	,606	,847
B8	4,98	20,698	,641	,846
B9	5,12	22,399	,437	,859
B10	4,98	20,915	,532	,853

Tabloya baktığımızda, güvenilirliği en düşük sorunun 1. Soru, en yüksek sorunun ise 3. Soru olduğunu görmekteyiz.

3.3.6. Akran Zorbalarını Belirleme Ölçeği

Akran zorbalığını belirlemek amacıyla, “akran zorbalığı kurbanlarını belirleme ölçeği”nin soru kalıbı, zorbayı ölçecek biçimde tekrar hazırlanmıştır. Örneğin; “ konuşma biçimimle alay ederler” sorusu yerine, “bazı arkadaşlarımla konuşma biçimimle alay ederim” şeklinde değiştirilmiştir. Puanlama, Akran Zorbaları Kurbanlarını Belirleme Ölçeği ile aynı olup, ölçekten yüksek puan alınması kişinin zorbalık davranışlarını sık sergilediğini göstermektedir.

Tüm ölçeğin Cronbach alpha iç tutarlılık katsayısı .94 olup, alt faktörlerin sonuçları şu şekildedir: korkutma/sindirme .66, alay .74, ilişkisel .60, açık saldırı .84, eşyaya zarar verme .62 olarak bulunmuştur (Pekel, 2004).

Bu ölçekten uyarlanan ve bu araştırmada kullanılan 11 maddelik kısa formun Cronbach alpha iç tutarlılık katsayısı ise .82 olarak bulunmuştur (EK-6). Bu çalışmada ölçeğin ismi Akran Zorbaları (Saldırgan Boyutu) olarak da isimlendirilmiş ve öyle de kullanılmıştır.

3.3.6.1. Akran Zorbalarını Belirleme Ölçeğinin Yetişkinlere Uyarlanmış Halinin Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları

Akran Zorbaları Kurbanlarını Belirleme Ölçeğinde olduğu gibi bu formda da sorular yetişkinlere sorulacak şekilde yeniden düzenlenmiştir. Örneğin, “bazı arkadaşlarımla konuşma biçimimle alay ederim” sorusu, “ben çocukken, bazı arkadaşlarımla konuşma biçimimle alay ederdim” olarak değiştirilmiştir.

Ölçekten alınabilecek en yüksek toplam puan 22, en düşük puan 0’dır. Puanlardaki yükselme, kişinin sıklıkla zorbalık yaptığını, düşük puan ise nadiren yaptığını ya da hiç yapmadığını göstermektedir.

Ölçeğin Cronbach alpha iç tutarlılık katsayısı 0,873 olarak bulunmuştur. Bu değer ölçeğin güvenilirliğinin yüksek olduğunu göstermektedir.

Tablo 3.3.6.1.1. Akran Zorbalarını Belirleme Ölçeği'nin Güvenirlik İstatistikleri

Güvenirlik İstatistikleri	
Cronbach's Alpha	N of Items
,873	11

Tablo 3.3.6.1.2.'e baktığımızda 11 maddelik ölçeğin Cronbach-Alpha iç tutarlılık katsayısının ,873 olduğunu görmekteyiz.

Tablo 3.3.6.1.2. Akran Zorbalarını Belirleme Ölçeği'nin Ölçek İstatistikleri

Ölçek İstatistikleri			
Ortalama	Varyans	Standart Sapma	N of Items
4,55	23,371	4,834	11

Tablo 3.3.6.1.2'e baktığımızda ölçeğin ortalamasının 4,55; varyansının 23,371; standart sapmasının 4,834 olduğunu görmekteyiz.

Tablo 3.3.6.1.3. Akran Zorbalarını Belirleme Ölçeği'nin Toplam Madde Kolerasyonu

Toplam Madde Kolerasyonu				
	Madde silindiğinde ölçek ortalaması	Madde silindiğinde ölçek varyansı	Düzeltilmiş maddelerin toplam koralasyonu	Madde silindiğinde Cronbach's Alpha değeri
C1	3,93	18,371	,664	,856
C2	4,08	19,332	,598	,861
C3	4,26	20,555	,507	,867
C4	4,09	18,981	,590	,862
C5	4,04	18,639	,671	,856
C6	4,14	19,276	,582	,862
C7	4,24	20,417	,506	,867
C8	4,22	20,480	,476	,869
C9	4,15	19,220	,637	,858
C10	3,93	18,530	,645	,858
C11	4,38	21,349	,488	,869

Tabloya baktığımızda, güvenilirliği en düşük sorunun 7. Soru, en yüksek sorunun ise 5. Soru olduğunu görmekteyiz.

3.4. İşlem

Bu araştırmanın uygulanması çeşitli kurumlarda çalışan 18 yaş üstü bireylerle yapılmıştır. Araştırma amacıyla çeşitli kuruluşlar dolaşmış, gönüllülük esasına dayanılarak çalışmaya katılmak isteyen kişilerle görüşülmüştür. Kişilere ölçekler hakkında kısa bilgilendirmeler yapılmış ve kimlik bilgilerinin istenmediği vurgulanmıştır.

3.5. Verilerin İstatistiksel Analizi

Araştırmada IBM Spss Statistitics 20 paket programı kullanılarak veriler analiz edilmiştir. Verileri değerlendirme kısmında tanımlayıcı istatistiksel metotlar (ortalama, standart sapma, yüzde, frekans) kullanılmıştır. Bağımsız iki grup için (Bağımsız T-Testinin parametrik olmayan karşılığı) Mann Whitney U-Testi, bağımsız k örneklem için (Tek yönlü varyans analizi (ANOVA) 'nın parametrik olmayan karşılığı) Kruskal Wallis H-Testi kullanılmıştır. Elde edilen istatistiklerin anlamlılığı .05 düzeyinde sınanmıştır. Elde edilen istatistiklerin anlamlılığı .05 düzeyinde sınanmış, bulgular araştırmanın amaçlarına uygun olarak tablolar halinde sunulmuştur. $p < .001$ ve $p < .01$ düzeylerindeki anlamlılıklar da ayrıca belirtilmiştir.

4. BULGULAR

4.1. Katılımcıların Demografik Bilgilerine İlişkin Bulgular

4.1.1. Katılımcıların Cinsiyetlerine Göre Frekans ve Yüzdeler Dağılımları

		Frekans (n)	Yüzde (%)
Cinsiyet	Erkek	113	49,8
	Kadın	114	50,2
	Toplam	227	100,0

Tablo 4.1.1. incelendiğinde, araştırmanın 113'ü (%49,8) kadın, 114'ü (%50,2) erkek katılımcılardan oluşmaktadır.

4.1.2. Katılımcıların Yaşlarına Göre Frekans ve Yüzdeler Dağılımları

		Frekans (n)	Yüzde (%)
Yaş	20-25	44	19,4
	26-34	116	49,8
	35 ve üstü	67	30,4
	Toplam	227	100,0

Tablo 4.1.2. incelendiğinde, araştırmaya katılanların 44'ü (19,4) 20-25 yaş aralığında, 116'sı (49,8) 26-34 yaş aralığındadır. 35 ve yaş üstünde ise toplam 67 kişi (%30,4) vardır.

4.1.3. Katılımcıların Medeni Durum Bilgilerine Göre Frekans ve Yüzdeler Dağılımları

		Frekans(n)	Yüzde (%)
Medeni Durum	Evli	116	51,1
	Bekar	106	46,7
	Dul ve boşanmış	5	2,2
	Toplam	227	100,0

Tablo 4.1.3. incelendiğinde, araştırmaya katılanların 116'sı (%51,1)

evli, 106'sı (%49,8) bekar, 5'i (%2,2) ise dul-boşanmıştır.

4.1.4. Katılımcıların Çocuk Sahibi Olup Olmadıkları Bilgilerine Göre Frekans ve Yüzelik Dağılımları

		Frekans (n)	Yüzde (%)
Çocuk Sahibi Olup Olmamaları	Evet	98	43,2
	Hayır	129	56,8
	Toplam	227	100,0

Tablo 4.1.4. incelendiğinde, araştırmanın 98'i (%43,2) çocuk sahibi, 129'u (%56,8) çocuk sahibi olmayan katılımcılardan oluşmaktadır.

4.1.5. Katılımcıların Sahip Oldukları Çocuk Sayısına Göre Frekans ve Yüzelik Dağılımları

		Frekans (n)	Yüzde (%)
Çocuk Sayısı	Yok	135	39,1
	1-2	122	35,3
	3-5	66	19,1
	5 ve üstü	22	6,5
	Toplam	345	100,0

Tablo 4.1.5. incelendiğinde, araştırmaya katılanlardan 135 kişinin (%39,1) çocuğu yoktur. 122'sinin (%35,3) 1 ve 2, 66'sının (%19,1) 3 ve 5 aralığında, 22 kişinin ise (%6,5) 5 ve üzeri sayıda çocuğa sahiptir.

4.1.6. Katılımcıların Kardeş Sahibi Olup Olmadıkları Bilgisine Göre Frekans ve Yüzelik Dağılımları

		Frekans (n)	Yüzde (%)
--	--	-------------	-----------

Kardeş Sahibi	Yok	19	8,4
	Var	209	91,6
	Toplam	227	100,0

Tablo 4.1.6. incelendiğinde, araştırmaya katılanların 19'unun (%8,4) kardeşi yoktur. 209 (%91,6) kişinin ise kardeşi vardır.

4.1.7. Katılımcıların Sahip Oldukları Kardeş Sayısına Göre Frekans ve Yüzelik Dağılımları

		Frekans (n)	Yüzde (%)
Kardeş Sayısı	Yok	19	8,4
	1	65	28,6
	2	54	23,8
	3 ve üstü	89	39,2
	Toplam	227	100,0

Tablo 4.1.7. incelendiğinde, araştırmaya katılanların, 19'unun (%8,4) kardeşi yoktur. 65 (%28,6) kişinin 2 kardeşi, 89 (%39,2) kişi ise 3 ve üzeri kardeş sayısına sahip olduğu görülmektedir.

4.1.8. Katılımcıların Yaşadıkları Kişilere Göre Frekans ve Yüzelik Dağılımlar

		Frekans (n)	Yüzde (%)
Kiminle Yaşıyor	Aile	58	25,6
	Arkadaş	23	10,1
	Tek başına	41	18,1
	Eş	105	46,3
	Toplam	227	100,0

Tablo 4.1.8. incelendiğinde, araştırmaya katılanlardan 58'inin (%25,6) ailesiyle (anne, baba, kardeş), 23'ünün (%10,1) arkadaşıyla, 41'inin (%18,1) tek başına, 105'inin (%46) eşiyle yaşadığı görülmektedir.

4.1.9. Katılımcıların Eğitim Durum Bilgilerine Göre Frekans Ve Yüzelik Dağılımları

		Frekans (n)	Yüzde (%)
Eğitim Durum Bilgileri	Lise ve İlköğretim	48	21,1
	Üniversite	151	66,5
	Y. Lisans ve üzeri	28	12,4
	Toplam	227	100,0

Tablo 4.1.9. incelendiğinde, araştırmaya katılanların 48'i (%21,1) ilköğretim ve lise, 151'i (%66,5) üniversite, 28'i (%12,4) yüksek lisans ve üzeri eğitim durumlarına sahiptirler.

4.1.10. Katılımcıların Ekonomik Durum Değerlendirmelerine Göre Frekans ve Yüzelik Dağılımları

		Frekans (n)	Yüzde (%)
Ekonomik Durumu	Kötü-Orta	169	74,4
	İyi- Çok iyi	58	25,6
	Toplam	227	100,0

Tablo 4.1.10. incelendiğinde, 169 kişi (%74,4) ekonomik durumunu kötü-orta olarak, 58 (%25,6) kişi ise iyi- çok iyi olarak değerlendirmektedir.

4.1.11. Katılımcıların Meslek Bilgilerine Göre Frekans ve Yüzelik Dağılımları

		Frekans (n)	Yüzde (%)
Meslek	Psikolog	29	12,8
	Sağlık Personeli	17	7,5
	Mimar	11	4,8
	Öğretim Görevlisi	24	10,6
	Bankacı	8	3,5
	Memur	29	12,8
	Öğretmen	28	12,3
	Mühendis	42	18,5
	Güvenlik	18	7,9
	Hizmetli	21	9,3
	Toplam	227	100,0

Tablo 1.1.11. incelendiğinde, katılımcıların 29'u (%12,8) Psikolog, 17'si (%7,5) Sağlık Personeli, 11'i (%4,8) Mimar, 24'ü (%10,6) Öğretim Görevlisi, 8'i (%3,5) Bankacı, 29'u (%12,8) Memur, 28'i (%12,3) Öğretmen, 42'si (%18,5) Mühendis, 18'i (%7,9) Güvenlik Personeli, 21'i (%9,3) Hizmetli olarak çalıştığı görülmektedir.

4.1.12. Katılımcıların Çalıştıkları Kurum Bilgilerine Göre Frekans ve Yüzdeler Dağılımları

		Frekans (n)	Yüzde (%)
Çalıştığı Kurum	Kamu	135	59,5
	Özel-Serbest	92	40,5
	Toplam	227	100,0

Tablo 4.1.12. incelendiğinde, katılımcıların 135'i (%59,5) kamu kurumunda, 92'si (%40,5) özel sektör ve serbest olarak çalışmaktadır.

4.1.13. Katılımcıların Aynı Kurumda Çalıştığı Süre Bilgilerine Göre Frekans ve Yüzdeler Dağılımları

		Frekans (n)	Yüzde (%)
Çalıştığı Süre	1 yıl ve daha az	25	11
	1-5 yıl arası	132	58,1
	5 yıl ve üzeri	70	30,8
	Toplam	227	100,0

Tablo 1.1.13 incelendiğinde, katılımcıların 25'i (%11) 1 yıl ve daha az süre aralığında, 132'si 1 ile 5 yıl aralığında, 70'i (%30,8) 5 yıl ve üzeri zaman aralığında aynı kurumda çalıştığı görülmektedir

4.1.14. Katılımcıların İşyeri Konumları Bilgilerine Göre Frekans ve Yüzdeler Dağılımları

		Frekans (n)	Yüzde (%)
İş yerinizdeki Konum	Vasıflı	66	29,1
	Vasıfsız	149	65,6
	Yönetici	12	5,3
	Toplam	227	100,0

Tablo 4.1.14. incelendiğinde, katılımcıların 149'u (65,6) vasıfsız eleman olarak, 66'sı (%29,1) uzman olarak, 12'si (%5,3) yönetici pozisyonunda çalışmaktadır.

4.1.15. Katılımcıların İş Memnuniyeti Bilgilerine Göre Frekans ve Yüzdeler Dağılımları

		Frekans (n)	Yüzde (%)
İş Memnuniyeti	Hiç memnun değil	57	25,1
	Orta düzeyde memnun	74	32,6
	Memnun	96	42,3

	Toplam	227	100,0
--	--------	-----	-------

Tablo 4.1.15. incelendiğinde, katılımcıların 57'sinin (%25,1) işinden hiç memnun değil, 74'ünün (%32,6) orta düzeyde memnun, 96'sının (%42,3) memnun olduğu görülmektedir.

4.1.16. Katılımcıların Haftalık Çalışma Saatleri Bilgilerine Göre Frekans ve Yüzdeler Dağılımları

		Frekans (n)	Yüzde (%)
Haftalık Çalışma Süresi	0-39 saat arası	32	14,1
	40 saat	140	61,7
	41 saat ve üzeri	65	24,2
	Toplam	227	100,0

Tablo 4.1.16. incelendiğinde, katılımcıların 32'si (%14,1) 0-39 saat aralığında, 140'ı (%61,7) 40 saat, 65'i ise (%24,2) 41 saat ve üzeri saat aralığında çalıştıkları görülmektedir.

4.1.17. Katılımcıların Demografik Bilgilerine Göre Ortalama ve Standart Puanları İle Minimum ve Maksimum Değerleri

Frekans (n) = 227	Ortalama Puan	Standart Sapma	Minimum	Maksimum
ÇÖYÖ (Dİ)	2,040	0,741	1,00	4,95
ÇÖYÖ (Fİ)	1,821	0,695	1,00	4,94

ÇÖYÖ (CI)	1,205	0,517	1,00	5,00
Algı Ölçeği Mağdur	62,800	14,912	36,00	110,00
Algı Ölçeği Saldırgan	47,690	11,195	36,00	109,00
Akran Zorbalığı Mağdur	5,580	4,723	0,00	11,00
Akran Zorbalığı Saldırgan	4,800	4,767	0,00	11,00

Tablo 4.1.17. incelendiğinde, araştırmaya katılanların duygusal istismar alt ölçeğinden aldığı puanların ortalaması 2,040; standart sapması 0,741'dir. Fiziksel istismar alt ölçeğinden alınan puanın ortalaması 1,821; standart sapması 0,695'dir. Cinsel alt ölçeğinden alınan puanların ortalama puanı, 1,205; standart sapması 0,517'dir. Algı Ölçeği Mağdur ölçeğinden aldıkları puan ortalaması 62,800; standart sapması 14,912'dir. Algı Ölçeği Saldırgan ölçeğinden aldıkları puan ortalaması 47,690; standart sapması 11,195'dir. Akran Zorbalığı Mağdur aldıkları puan ortalaması 5,580, standart sapması 4,723'dir. Akran Zorbalığı Saldırgan ölçeğinden aldıkları puan ortalaması 4,800; standart sapması 4,767'dir.

4.2. Katılımcıların Demografik Bilgilerine İlişkin Ölçek Puanlarına Yönelik Grup Karşılaştırmaları Bulguları

Tablo 4.2.1. Cinsiyete Göre Katılımcıların Ölçek Puanlarının Ortalamaları

Ölçek faktörleri	Cinsiyet	N	Sıra Ort.	U	P
Algı Ölçeği Mağdur	Erkek	113	114,16	6422,5	0,97
	Kadın	114	113,84		

	Toplam	227			
Algı Saldırgan Ölçeği	Erkek	113	115,11	6316	0,8
	Kadın	114	112,9		
	Toplam	227			
Akran Zorbalığı Mağdur	Erkek	113	122,81	5445,5	0,043
	Kadın	114	105,27		
	Toplam	227			
Akran Zorbalığı Saldırgan	Erkek	113	123,39	5379,5	0,3
	Kadın	114	104,69		
	Toplam	227			
ÇÖYÖ (Cinsel İstismar)	Erkek	113	117,31	6067	0,297
	Kadın	114	110,02		
	Toplam	227			
ÇÖYÖ (Duygusal İstismar)	Erkek	113	117,02	6099,5	0,49
	Kadın	114	111		
	Toplam	227			
ÇÖYÖ (Fiziksel İstismar)	Erkek	113	116,35	6175	0,59
	Kadın	114	111,67		
	Toplam	227			

Tablo 4.2.1. incelendiğinde, katılımcıların, cinsiyetlerine göre her hangi bir ölçek puanlarına ilişkin olarak anlamlı bir farklılığın olup olmadığı araştırılmıştır. Kişilerin cinsiyet ve Algı Ölçeği Mağdur Ölçeğinden aldıkları puan, Algı Ölçeği Saldırgan Ölçeğinden aldıkları puan ve ÇÖYÖ puanları arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Katılımcıların cinsiyet ve Akran Zorbalığı Mağdur ölçeği puanları arasında anlamlı bir fark görülmektedir [U=5445,5; p=0,043; p<0,05]. Katılımcıların cinsiyet ve Akran Zorbalığı Saldırgan ölçeği puanları arasında anlamlı bir fark görülmektedir [U=5379,5; p=0,3; p<0,3]. Bu sonuca göre, cinsiyet ve akran zorbalığı hem saldırgan hem mağdur ölçekleri arasında anlamlı bir fark mevcuttur.

Tablo 4.2.2 Medeni Duruma Göre Katılımcıların Ölçek Puanlarının Ortalamaları

Ölçek faktörleri	Medeni Durum	N	Sıra Ort.	U	p
Algı Ölçeği Mağdur	Evli	116	112,07	6082	0,89
	Bekar	106	110,88		
	Toplam	222			
Algı Saldırgan Ölçeği	Evli	116	113,59	5906	0,61
	Bekar	106	109,22		
	Toplam	222			
Akran Zorbalığı Mağdur	Evli	116	108,5	5800	0,464
	Bekar	106	114,78		
	Toplam	222			
Akran Zorbalığı Saldırgan	Evli	116	111,53	6145	0,995
	Bekar	106	111,47		
	Toplam	222			
ÇÖYÖ (Cinsel İstismar)	Evli	116	112,08	6080,5	0,842
	Bekar	106	110,86		
	Toplam	222			
ÇÖYÖ (Duygusal İstismar)	Evli	116	113,83	5877,5	0,571
	Bekar	106	108,95		
	Toplam	222			
ÇÖYÖ (Fiziksel İstismar)	Evli	116	119,27	5247,5	0,59
	Bekar	106	103		
	Toplam	222			

Tablo 4.4.2. incelendiğinde, katılımcıların 3 farklı medeni durumu grubuna (evli, bekar, boşanmış-dul) ayırarak, herhangi bir ölçek puanına göre grup arası farklılığın olup olmadığı araştırılmıştır. Farklı medeni durum gruplarındaki kişilerin ölçek puanları arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Tablo 4.2.3. Eğitim Duruma Göre Katılımcıların Ölçek Puanlarının Ortalamaları

Ölçek faktörleri	Eğitim Durumu	N	Sıra Ort.	SD	χ^2	P
Algı Mağdur Ölçeği	Lise ve altı	48	114,57	2	0,294	0,863
	Üniversite	151	114,98			
	Y. Lisan ve üzeri	28	107,71			
	Toplam	227				
Algı Saldırgan Ölçeği	Lise ve altı	48	109,93	2	2,470	0,291
	Üniversite	151	118,25			
	Y. Lisan ve üzeri	28	98,07			
	Toplam	227				
Akran Zorbalığı Mağdur	Lise ve altı	48	115,64	2	0,849	0,654
	Üniversite	151	115,45			
	Y. Lisan ve üzeri	28	103,36			
	Toplam	227				
Akran Zorbalığı Saldırgan	Lise ve altı	48	105,03	2	3,983	0,136
	Üniversite	151	119,9			
	Y. Lisan ve üzeri	28	97,55			
	Toplam	227				
ÇÖYÖ (Cinsel İstismar)	Lise ve altı	48	112,82	2	0,380	0,981
	Üniversite	151	114,29			
	Y. Lisan ve üzeri	28	114,46			
	Toplam	227				

ÇÖYÖ (Duygusal İstismar)	Lise ve altı	48	126,35	2	5,039	0,800
	Üniversite	151	114,27			
	Y. Lisan ve üzeri	28	91,34			
	Toplam	227				
ÇÖYÖ (Fiziksel İstismar)	Lise ve altı	48	121,9	2	5,751	0,496
	Üniversite	151	113,94			
	Y. Lisan ve üzeri	28	95,48			
	Toplam	227				

Tablo 4.2.3. incelendiğinde katılımcıların 3 farklı eğitim grubuna (lise ve altı, üniversitesi, yüksek lisans ve üstü) ayırarak, her hangi bir ölçek puanıyla gruplar arası farklılığın olup olmadığı araştırılmıştır. Farklı eğitim grubundaki kişilerin ölçek puanları arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Tablo 4.2.4. Yaş Duruma Göre Katılımcıların Ölçek Puanlarının Ortalamaları

Ölçek faktörleri	Yaş	N	Sıra Ort.	SD	χ^2	p
Algı Mağdur Ölçeği	26 yaş ve altı	66	102,69	2	3,039	0,219
	26-35 yaş arası	94	120,94			
	35 yaş ve üstü	67	115,41			
	toplam	227				
Algı Saldırgan Ölçeği	26 yaş ve altı	66	106,2	2	2,077	0,612
	26-35 yaş arası	94	121,01			
	35 yaş ve üstü	67	111,85			

	üstü					
	Toplam	227				
Akran Zorbalığı Mağdur	26 yaş ve altı	66	113,7	2	10,672	0,005
	26-35 yaş arası	94	128,31			
	35 yaş ve üstü	67	94,22			
	Toplam	227				
Akran Zorbalığı Saldırgan	26 yaş ve altı	66	116,6	2	6,517	0,038
	26-35 yaş arası	94	123,8			
	35 yaş ve üstü	67	97,69			
	Toplam	227				
ÇÖYÖ (Cinsel İstismar)	26 yaş ve altı	66	112,75	2	0,837	0,658
	26-35 yaş arası	94	117,3			
	35 yaş ve üstü	67	110,6			
	Toplam	227				
ÇÖYÖ (Duyusal İstismar)	26 yaş ve altı	66	106,5	2	1,239	0,538
	26-35 yaş arası	94	116,39			
	35 yaş ve üstü	67	118,03			
	Toplam	227				
ÇÖYÖ (Fiziksel İstismar)	26 yaş ve altı	66	100,56	2	4,382	0,112
	26-35 yaş arası	94	122,53			
	35 yaş ve üstü	67	115,28			

	üstü					
	Toplam	227				

Tablo 4.2.4. incelendiğinde, katılımcıların 3 farklı yaş grubuna (26 yaş ve altı, 26-35 yaş arası, 35 yaş ve üstü) ayırarak, herhangi bir ölçek puanına göre gruplar arası farklılığın olup olmadığı araştırılmıştır. Algı Ölçeği Mağdur, Algı Ölçeği Saldırgan ve ÇÖYÖ ölçekleri ve yaş grupları arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Farklı yaş grubundaki kişilerin puanları ve Akran Zorbalığı Mağdur puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark görülmektedir [$\chi^2(2)=10,672$; $p=0,005$; $p<0,05$].

Farklı yaş grubundaki kişilerin puanları ve Akran Zorbalığı Saldırgan puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark görülmektedir [$\chi^2(2)=6,517$; $p=0,038$; $p<0,05$].

Tablo 4.2.5. Ekonomik Duruma Göre Katılımcıların Ölçek Puanlarının Ortalamaları

Ölçek faktörleri	Ekonomik Durum	N	Sıra Ort.	SD	χ^2	p
Algı Mağdur Ölçeği	Kötü	13	149,5	2	4,053	0,132
	Orta	156	112,24			
	İyi	28	110,78			
	Toplam	227				
Algı Saldırgan Ölçeği	Kötü	13	128,27	2	1,263	0,532
	Orta	156	115,27			
	İyi	28	107,39			

Tablo 4.2.5. incelendiğinde, katılımcıların 3 farklı ekonomik durum grubuna (kötü, orta, iyi) ayırarak her hangi bir ölçek puanına göre gruplar arası farklılığın olup olmadığı araştırılmıştır.

Farklı ekonomik durumlarına göre, katılımcıların Algı Ölçeği Mağdur ve Algı Ölçeği Saldırgan Ölçekleri puanları arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Tablo 4.2.6. Çocuk Sahibi Olma Durumuna Göre Katılımcıların Ölçek Puanlarının Ortalamaları

Ölçek faktörleri	Çocuğu Var mı	N	Sıra Ort.	U	P
Algı Ölçeği Mağdur	Var	98	116,19	6106,5	0,662
	Yok	129	112,34		
	Toplam	227			
Algı Saldırgan Ölçeği	Var	98	115,67	6157	0,738
	Yok	129	112,73		
	Toplam	227			
Akran Zorbalığı Mağdur	Var	98	111,83	6108,5	0,663
	Yok	129	115,65		
	Toplam	227			
Akran Zorbalığı Saldırgan	Var	98	115,48	6175,5	0,763
	Yok	129	112,26		
	Toplam	227			
ÇÖYÖ (Cinsel İstismar)	Var	98	116,29	6097	0,528
	Yok	129	112,95		
	Toplam	227			
ÇÖYÖ (Duygusal İstismar)	Var	98	115,39	6185	0,781
	Yok	129	112,95		
	Toplam	227			
ÇÖYÖ (Fiziksel İstismar)	Var	98	123,7	5870	0,502
	Yok	129	112,23		
	Toplam	227			

Tablo 4.2.6. incelendiğinde, katılımcıların 2 farklı gruba (çocuğum var, çocuğum yok) ayırarak, her hangi bir ölçek puanına göre gruplar arası farklılığın olup olmadığı araştırılmıştır. Bu gruplardaki kişilerin ölçek puanları arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Tablo 4.2.7. Çalıştığı Kuruma Göre Katılımcıların Ölçek Puanlarının Ortalamaları

Ölçek faktörleri	Kurum	N	Sıra Ort.	U	p
Algı Ölçeği Mağdur	Kamu	135	104,25	4894	0,007
	Özel	92	128,3		
	Toplam	227			
Algı Saldırgan Ölçeği	Kamu	135	103,22	4754,5	0,003
	Özel	92	129,82		
	Toplam	227			

Tablo 4.2.7. incelendiğinde, katılımcıların çalıştıkları kurum grubuna (kamu, özel sektör) ayırarak, herhangi bir ölçek puanına göre gruplar arası farklılığın olup olmadığı araştırılmıştır. Farklı kurum gruplarında çalışan kişilerin puanlarıyla Algı Ölçeği Mağdur puanları arasında anlamlı bir ilişki vardır. [(U=4894; p=0,007; p<0,05)]. Farklı kurum gruplarında çalışan kişilerin puanlarıyla Algı Ölçeği Saldırgan puanları arasında anlamlı ilişki vardır [U=4754,50; p=0,003; p<0,05].

Tablo 4.2.8. Çalışma Süresine Göre Katılımcıların Ölçek Puanlarının Ortalamaları

Ölçek faktörleri	Çalışma Süresi	N	Sıra Ort.	SD	χ^2	p
Algı Ölçeği 1	1 yıl ve daha az	25	99,96	2	1,531	0,465
	1-5 yıl arası	132	115,06			

	5 yıl ve üzeri	70	117,36			
	toplam	227				
Algı Ölçeği 2	1 yıl ve daha az	25	92,86	2	2,919	0,232
	1-5 yıl arası	132	116,67			
	5 yıl ve üzeri	70	116,51			
	Toplam	227				

Tablo 4.2.8. incelendiğinde, katılımcıların çalışma süresi grubuna (1 yıl ve daha az, 1-5 yıl arası, 5 yıl ve üzeri) ayırarak herhangi bir ölçek puanına göre gruplar arası farklılığın olup olmadığı araştırılmıştır. Farklı çalışma yılı gruplarındaki kişilerin ölçek puanları arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Tablo 4.2.9 İş Memnuniyetine Göre Katılımcıların Ölçek Puanlarının Ortalamaları

Ölçek faktörleri	Çalışma Süresi	N	Sıra Ort.	SD	χ^2	p
Algı Mağdur Ölçeği	Memnun değil	57	147,36	2	33,655	0,000
	Orta düzeyde memnun	74	124,28			
	Memnun	96	86,27			
	Toplam	227				
Algı Saldırgan Ölçeği	Memnun değil	57	132,49	2	16,597	0,000
	Orta	74	126,47			

	düzye memnun					
	Memnun	96	93,46			
	Toplam	227				

Tablo 4.2.9. incelendiğinde, katılımcıların iş memnuniyetleri grubuna (memnun değil, orta düzeyde memnun, memnun) ayırarak, her hangi bir ölçek puanına göre gruplar arası farklılığın olup olmadığı araştırılmıştır. Farklı iş memnuniyetine sahip gruplardaki kişilerin puanlarıyla Algı Ölçeği Mağdur puanları arasında anlamlı bir ilişki vardır [$\chi^2(2)=33,655$; $p=0,000$; $p<0,001$]. Farklı iş memnuniyetine sahip gruplardaki kişilerin puanlarıyla Algı Ölçeği Saldırgan puanları arasında anlamlı bir ilişki vardır [$\chi^2(2)=16,597$; $p=0,00$; $p<0,01$].

Tablo 4.2.10. Katılımcıların Ölçeklerden Aldıkları Puanların Karşılaştırılması

Korelasyonlar

		Algı Ölçeği Mağdur	Algı Ölçeği Saldırgan	Akran Zorbalığı Mağdur	Akran Zorbalığı Saldırgan	cinsel istismar	duygusal istismar	fiziksel istismar
Algı Ölçeği Mağdur	Pearson Correlation Sig. (2-tailed)	1	,639**	,499**	,408**	,178**	,399**	,445**
	N	227	227	227	227	227	227	227
Algı Ölçeği Saldırgan	Pearson Correlation Sig. (2-tailed)	,639**	1	,524**	,535**	,145*	,370**	,416**
	N	227	227	227	227	227	227	227
Akran Zorbalığı Mağdur	Pearson Correlation Sig. (2-tailed)	,499**	,524**	1	,657**	,279**	,451**	,548**
	N	227	227	227	227	227	227	227
Akran Zorbalığı Saldırgan	Pearson Correlation Sig. (2-tailed)	,408**	,535**	,657**	1	,113	,311**	,439**
	N	227	227	227	227	227	227	227
cinsel istismar	Pearson Correlation Sig. (2-tailed)	,178**	,145*	,279**	,113	1	,490**	,512**
	N	227	227	227	227	227	227	227

duygusal istismar	Pearson Correlation	,399**	,370**	,451**	,311**	,490**	1	,793**
	Sig. (2-tailed)	,000	,000	,000	,000	,000		,000
	N	227	227	227	227	227	227	227
fiziksel istismar	Pearson Correlation	,445**	,416**	,548**	,439**	,512**	,793**	1
	Sig. (2-tailed)	,000	,000	,000	,000	,000	,000	
	N	227	227	227	227	227	227	227

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

* . Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

Tablo 4.2.10. incelendiğinde, katılımcıların ölçeklerden aldıkları puanların birbiriyle karşılaştırılması yapılmıştır.

Katılımcıların Algı Ölçeği Mağdur Ölçeğinden ve Akran Zorbalığı Mağdur ölçeğinden aldıkları puanların arasındaki korelasyon değeri 0,499'dur. Anlamli bir ilişki bulunmuştur.

Katılımcıların Algı Ölçeği Mağdur Ölçeğinden ve Akran Zorbalığı Saldırgan ölçeğinden aldıkları puanların arasındaki korelasyon değeri 0,0408'dir. Anlamli bir ilişki mevcuttur.

Katılımcıların Algı Ölçeği Mağdur ve Çocukluk Çağı Örselenme Yaşantıları Ölçeğinin alt ölçekleri olan cinsel örselenme, duygusal örselenme ve fiziksel örselenme ölçeklerinden aldıkları puanlar karşılaştırıldığında anlamli bir ilişki bulunmuştur. Algı Ölçeği Mağdur ve Cinsel İstismar alt ölçeğinin arasındaki korelasyon değeri ,178 ; Algı Ölçeği Mağdur ve Duygusal İstismar alt ölçeğinin arasındaki korelasyon değeri ,399 ; Algı Ölçeği Mağdur ve Fiziksel İstismar alt ölçeğinin arasındaki korelasyon değeri ise ,445'dir.

Katılımcıların Algı Ölçeği Saldırgan Ölçeğinden ve Akran Zorbalığı Mağdur ölçeğinden aldıkları puanların arasındaki korelasyon değeri ,524'tür. Anlamli bir ilişki bulunmuştur.

Katılımcıların Algı Ölçeği Saldırgan Ölçeğinden ve Akran Zorbalığı Saldırgan Ölçeğinden Aldıkları puanların arasındaki korelasyon değeri ,535'dir. Anlamli bir ilişki bulunmuştur.

Katılımcıların Algı Ölçeği Saldırgan ve Çocukluk Çağı Örselenme Yaşantıları Ölçeğinin alt ölçekleri olan cinsel örselenme, duygusal örselenme ve fiziksel

örselenme ölçeklerinden aldıkları puanların karşılaştırılması sonucu anlamlı bir ilişki mevcuttur. Algı Ölçeği Saldırgan ve Cinsel İstismar alt ölçeğinin arasındaki kolerasyon değeri ,145'tir. Algı Ölçeği Saldırgan ve Duygusal İstismar alt ölçeğinin arasındaki kolerasyon değeri ,370 ; Algı Ölçeği Saldırgan ve Fiziksel İstismar alt ölçeğinin arasındaki değer ise ,416 olarak bulunmuştur.

Katılımcıların Akran Zorbalığı Mağdur Ölçeğinden aldıkları puan ve Çocukluk Çağı Örselenme Yaşantıları alt ölçeklerinden aldıkları puanlar karşılaştırılmıştır ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Kişilerin Akran Zorbalığı Mağdur ölçeği ve Cinsel İstismar alt ölçeği arasındaki kolerasyon değeri ,279; Duygusal İstismar alt ölçeği arasındaki kolerasyon değeri ,451; Fiziksel İstismar alt ölçeği arasındaki kolerasyon değeri ,548 olarak bulunmuştur.

Katılımcıların Akran Zorbalığı Saldırgan Ölçeğinden aldıkları puanlar ve Çocukluk Çağı Örselenme Yaşantıları alt ölçeklerinden aldıkları puanlar karşılaştırılmıştır. Akran Zorbalığı Saldırgan ölçeği ve Cinsel İstismar arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Akran Zorbalığı Saldırgan ve Duygusal İstismar alt ölçeği arasında anlamlı bir ilişki mevcuttur, bu iki ölçek arasındaki kolerasyon değeri ,311 olarak bulunmuştur. Akran Zorbalığı Saldırgan ve Fiziksel İstismar arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bu iki ölçek arasındaki kolerasyon değeri ise ,439'dur.

5.1. TARTIŞMA VE YORUM

Bu araştırmada İstanbul ilinde yaşayan 18 yaş üstü bireylerin demografik bilgileriyle ölçek puanlarının arasında bir farklılık olup olmadığı, aynı zamanda işyerinde psikolojik taciz (mağdur-saldırgan), çocukluk çağı örselenme yaşantıları (mağdur), akran zorbalığı (mağdur-saldırgan) arasındaki ilişki incelenmiştir. Demografik bilgilerden iş yaşantısı ile ilgili olan sorularda, bu sorular ve iş yerinde psikolojik taciz (mağdur-saldırgan) ölçekleri arasındaki ilişkiye bakılmıştır.

5.1.1. Demografik Değişkenlere Göre Elde Edilen Bulguların Tartışılması

Araştırmanın bu bölümünde iş yerinde psikolojik taciz (mağdur-saldırgan), akran zorbalığı (mağdur-saldırgan), çocukluk çağı örselenme yaşantıları ölçeklerinden alınan puanlar ve demografik değişkenler arasındaki anlamlı bulunan farklılıklar tartışılmıştır.

5.1.1.1. Cinsiyete Göre Elde Edilen Bulguların Tartışılması

Yapılan Araştırmanın sonucunda, cinsiyet, iş yerinde psikolojik taciz ve çocukluk çağı örselenme yaşantıları arasında anlamlı bir farklılık görülmemesine karşın, Akran Zorbalığının cinsiyete göre farklılık gösterdiği bulunmuştur. Buna göre, çocukluğunda erkek çocukların kız çocuklarına oranla hem daha fazla zorbaca davranışlar sergilediği hem de zorbalığa daha fazla maruz kaldıkları görülmektedir. İlgili literatür tarandığında, çalışmamızı destekler nitelikte, erkeklerin kızlara nazaran hem daha fazla zorbaca davranışlar sergilediği hem de daha fazla akran zorbalığı mağduriyeti yaşadığına ilişkin bulgular mevcuttur (Olweus, 2005; Rigby, 2002). Benzer nitelikte bir diğer çalışma da Nansel ve arkadaşlarının 2001 yılında yaptığı bir araştırmada, erkeklerin kızlara oranla daha fazla zorbalığa maruz kaldığını belirtmektedir. Akran zorbalığında kız ve erkekler arasında bir farklılık olmadığına ilişkin çalışmalar olsa da (Jonsson ve Persson, 2007 ; Mynard ve Joseph, 2000) ülkemizde yapılan araştırmalarda da bizim çalışmamızı destekler nitelikte bulgular mevcuttur. Ergün (2011) yaptığı çalışmada hem zorba hem de mağdurun daha çok erkeklerden oluştuğu sonucuna ulaşmıştır. Benzer şekilde Atalay'ın 2010 yılında yaptığı çalışma sonucunda, erkeklerin daha çok zorbalık davranışları sergiledikleri belirtilmektedir.

Olweus (2005) yaptığı çalışmada, kızların erkeklere göre fiziksel olmayan zorbalık türlerini daha çok uyguladıklarını belirtmektedir. Sosyal zorbalık türlerinin tespit edilmesi, fiziksel zorbalık çeşitlerine göre daha az gözlemlenebilir olduğu için, kızların yaptıkları zorbalık türleri gözlemlenemediğinden, erkeklerin hem zorba hem de kurban olmaları bu doğrultuda açıklanabilir.

Bir çok kültürde erkeklerin saldırgan ve şiddet içerikli davranması kızlara göre daha kabul edilebilirdir (Salmivalli ve ark., 1996). Sosyal normlar ve öğretilen toplumsal roller doğrultusunda kızların saldırgan davranması erkeklere göre daha az

tasvip edilir olduğundan, erkeklerin kızlara oranla daha fazla zorbalık yapma nedeninin bu olduğu çıkarımı düşünülebilir.

5.1.2. İş Yaşamı Değişkenine Göre Elde Edilen Bulguların Tartışılması

Araştırmanın bu bölümünde iş yerinde psikolojik taciz (mağdur-saldırgan) ölçeklerinin iş yaşamı değişkenlerine göre elde edilen bulguları tartışılmıştır. Demografik sorulardan bazıları yalnızca iş yerinde psikolojik taciz ile ilişkili sorular olduğu için, bu kısımda sadece psikolojik tacizle alakadar kısmı tartışılmıştır.

5.1.2.1 Kişilerin Çalıştıkları Kurumlara Göre Elde Edilen Bulguların Tartışılması

Yapılan araştırmanın sonucunda, hem iş yerinde psikolojik tacize maruz kalanlar hem de iş yerinde psikolojik tacizi uygulayanlar arasında özelde çalışanlardan elde edilen puanların, kamuda çalışanların puanlarından daha yüksek olduğu gözlemlenmektedir.

Çobanoğlu (2005:40) bir işyeri ortamında, aşırı rekabetçi bir ortamın ve yoğun iş yeri stresinin iş yerinde psikolojik tacize yol açtığını belirtmektedir. Bu bağlamda düşünüldüğünde, günümüzde özel sektördeki iş stresinin kamuya nazaran daha fazla olması, verilerin bu yönde çıkmasının nedeni olarak düşünülebilir. Kötü yönetim, yoğun stresli iş yeri, küçülme gibi durumlar iş yerinde psikolojik tacizin ortaya çıkmasında önemli bir faktördür (Davenport ve ark., 2003). Kamu kuruluşlarında, örgütün küçülmesi neticesinde işten çıkarılma gibi bir durumun olmaması, özel sektör puanlarının daha yüksek çıkmasında etken olduğu düşünülebilir.

Bahçe'nin 2007'de yaptığı çalışmada iş yerinde psikolojik taciz ve örgüt kültürünün arasında anlamlı bir ilişkinin olduğunu ve çalışanların kendisini çalıştığı yerin parçası olarak görmediği durumlarda iş yerinde psikolojik tacizin daha fazla olabileceğini belirtmiştir. Bu doğrultuda, özel sektörde çalışan kişilerin işten çıkarılması kamuyla karşılaştırıldığında daha kolay olabileceği için kişiler kendilerini çalıştıkları kuruma ait hissetmiyor olabilirler.

5.1.2.2. Kişilerin İşyerlerinden Memnuniyet Düzeylerine Göre Bulguların Tartışılması

Yapılan araştırmanın sonucunda, kişilerin hem iş yerinde psikolojik taciz uygulayıcıları olmalarının hem de iş yerinde psikolojik tacize maruz kalmalarının, iş yeri memnuniyetiyle anlamlı bir farklılığının olduğu bulunmuştur. İş yerinde psikolojik tacize maruz kalmayan ve iş yerinde psikolojik taciz uygulamayanların iş memnuniyet düzeyleri, hem iş yerinde psikolojik tacize maruz kalanlara hem de iş yerinde psikolojik taciz uygulayanlara göre iş memnuniyet düzeyleri anlamlı oranda fazlalık göstermektedir.

Bu bulguyu destekler nitelikte, Tınaz 2006 yılında yaptığı bir çalışmada, işyerinde psikolojik tacizin, örgüt içinde gerilim oluşmasına neden olan ve çalışanların iş doyumunu olumsuz yönde etkileyen temel bir örgütsel sorunu olduğu belirtmiştir.

Altuntaş (2010)'ın ise yaptığı çalışmada belirttiği üzere, iş yerinde psikolojik taciz sonucunda kişi motivasyonunu kaybetmekte, performansları düşmekte ve daha önce başarı ile yaptıkları işleri yoğun stres neticesinde yapamamaktadırlar. Bu durumun da kişilerin iş doyumunu azaltan ve bunun neticesinde iş yerlerinden memnuniyet düzeylerini düşüren sebeplerden olabileceği düşünülebilir.

5.1.3. İş Yerinde Psikolojik Taciz Saldırganı ve Akran Zorbalığı Saldırganı Arasındaki İlişkinin Bulgularının Yorumlanması

Yapılan Araştırmanın sonucunda kişilerin Algı Ölçeği Saldırgan (iş yerinde psikolojik taciz saldırganı) Ölçeği ve Akran Zorbalarını Belirleme Ölçeğinden aldıkları puanlar arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bu çalışmanın bulgularına göre, çocukluğunda akran zorbalığı uygulayan çocuklar, ileride de iş yaşamında zorbaca davranışlar sergileyerek iş yerinde psikolojik taciz uygulayıcısı olabilmektedirler. Literatürde bu bulguları destekler nitelikte, geçmişte zorbalık yapan çocukların ileride iş yerinde psikolojik taciz uygulayıcısı oldukları belirten çalışmalar mevcuttur.

Smith ve arkadaşları 2003 yılında yaptıkları araştırmada, geçmişlerinde akran zorbalığı yapan çocukların, iş yaşamında iş yerinde psikolojik taciz uygulayıcıları olma potansiyellerinin yüksek olduğunu belirtmektedir.

Uluğ ve Beydoğan (2009) ise yaptıkları çalışmada, zorbaların ve iş yerinde psikolojik taciz uygulayıcılarının kişiliklerinde benzerlikler olduğunu ifade etmektedir. Davenport ve ark. (2003) işyerinde psikolojik taciz uygulayıcılarını denetimsiz, aşırı kontrolcü ve nevroitik olarak tanımlamaktadır. Benzer bir tanım akran zorbalığı yapan çocukların kişilik özellikleri için de mevcuttur. Bu tanıma uygun olarak, Björkquist ve ark. (1982)'de yaptıkları çalışmada okullarda zorbalık yapan çocukların denetimsiz, baskın olduğunu belirtmiştir. Denetimsizlik ve saldırganlık gibi davranışlar hem iş yerinde psikolojik taciz uygulayıcılarında hem de zorbalarda görülmektedir (Akt. Uluğ ve Beydoğan, 2009).

Bu bilgiler ışığında, zorbalık yapan çocukların kendilerini baskın olarak nitelendirmeleri ve ileride kendilerini baskın olarak idealize etmeleri, iş yaşamında baskın olabilecekleri bir konuma geldiklerinde bu özelliklerini, iş arkadaşlarına karşı yine zorbalık yaparak gösterebilecekleri sonucu düşünülebilir. Çocukluklarında varolan denetimsiz davranışların ileride halen devam ettiği ve bu davranış kalıplarını iş arkadaşlarına karşı hala sürdürmekte oldukları düşünülebilir.

5.1.4. İş Yerinde Psikolojik Taciz Mağduru ve Akran Zorbalığı Mağduru Arasındaki İlişkinin Bulgularının Yorumlanması

Bu çalışma sonucunda, kişilerin Algı Ölçeği Mağdur (iş yerinde psikolojik taciz mağdurları) ölçeği ve Akran Zorbalığı Kurbanlarını Belirleme ölçeklerinde aldıkları puanlar arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Araştırmanın bulgularına istinaden, iş yerinde psikolojik tacize maruz kalan bireylerin, çocukluklarında da akran zorbalığına uğradığı ya da çocukluğunda zorbalığa maruz kalmış çocuğun ileride de iş yerinde iş yerinde psikolojik taciz uyguladığı sonucu düşünülebilir.

Olweus (1991)' de yaptığı çalışmada, akran zorbalığına maruz kalan çocukların kaygı düzeylerinin yüksek, gerek kendilerine gerek etraflarına karşı güvensizlik yaşayan çocuklar olduğu belirtmektedir. Bu özellikleri taşıyan

çocukların, ileride de iş yerinde psikolojik taciz mağduru olma olasılıklarının yüksek olduğunu söylemektedir.

Uluğ ve Beydoğan (2009) da benzer nitelikte, zorbalık mağduru çocukların, pasif kişiliklerinden ötürü saldırı karşısında kendilerini geri çektiğini ve bu durumun onları saldırıya açık konuma düşürdüğünü; bu kişilik özelliklerinin, ileride, bu kez iş yaşamında mağdur olmalarının hem nedeni hem de sonucu olduğunu vurgulamaktadır.

Bu veriler doğrultusunda, kişilerin çocukluklarından getirdikleri, zorbalık karşısında gösterdikleri mağduriyetin bugün iş yaşamında da sürüyor oldukları düşünülebilir. Kaygı düzeylerinin yüksek olması, güvensiz yapıları neticesinde kişilerin çocukken zorbalığa karşı açık hedef halinde olmasının, iş yaşamında da devam ettiği düşünülebilir.

5.1.5. Çocukluk Çağı Örselenme Yaşantıları ve İş Yerinde Psikolojik Taciz Saldırmanı Arasındaki İlişkinin Bulgularının Yorumlanması

Bu çalışmada Çocukluk Çağı Örselenme Yaşantıları ve iş yerinde psikolojik taciz arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bu araştırmanın bulgularına göre, iş yaşamında iş yerinde psikolojik taciz saldırmanı bireylerin, geçmiş yaşantılarında da ebeveynleri tarafından örselenme yaşantılarına maruz kaldıkları söylenebilmektedir.

Literatürde bu veriyi destekleyecek bir çalışma bulunamamakla birlikte; Kaptan ve arkadaşları (1999)'da yaptıkları bir çalışmada istismara uğramış çocukların, sosyal ilişkilerinde eksiklik olduğunu ve yakın ilişkiler kurmakta güçlük çektiğini belirtmektedir. Bu çocuklar, yoğunluğu doyurucu olmayan, öfke düzeyi fazla ve şiddet içerikli ilişkiler kurabilmektedir. Geçmiş yaşantısında, çocukluk çağı örselenme yaşantıları olan bireyler, problem çözmede yetersiz ve şiddet eğilimlerinin fazla olduğu bilinmektedir (Özen ve ark., 2010). Bu bilgiler ışığında, örselenme yaşantıları varolan çocukların şiddet eğilimli ilişkilerini iş yaşamında da devam ettirdiği düşünülebilir. Problem çözme konusunda başarısız olan bireyin, bu doğrultuda iş yerinde var olan problemi çözmekte başarılı olamadığı ve bu durumun getirisi psikolojik şiddet uyguladığı düşünülebilir.

Sosyal Öğrenme Kuramına göre , taklit önemli bir öğrenme sürecidir. Kişi, başkalarının davranışları ve bu davranışların gözlemlenmesinin neticesinde tutumlarını oluşturabilmektedir. Model alma ve içselleştirme bu sürecin önemli bir parçasıdır (Bandura, 1971). Bu bilgiye istinaden, çocukluğunda şiddete ve istismara uğrayan çocuk, bu davranışları ebeveynlerinden model alarak öğrenmiş olabilir. İçselleştirdiği ve öğrendiği bu şiddet tutumunu, ileride iş arkadaşlarına karşı tutumunda da devam ettirdiği düşünülebilir. DeBaryshe ve Fryxell (2004) de, kişinin duygularını ve düşüncelerini doğru bir şekilde anlatabilmesinde ailenin model olduğunu belirtmektedir. Bu bağlamda şiddetin içinde yetiştirilmiş çocuk duygularını ve düşüncelerini etkin bir şekilde anlatabilmekte yetersiz kalmakta ve bu yetersizliği iş arkadaşlarına karşı zorbaca davranışlar sergileyerek psikolojik taciz uyguladığı sonucu düşünülebilir.

5.1.6. Çocukluk Çağı Örselenme Yaşantıları ve İş Yerinde Psikolojik Taciz Mağduru Arasındaki İlişkinin Bulgularının Yorumlanması

Bu çalışmada, anlamlı çıkan bir diğer veri ise, iş yerinde iş yerinde psikolojik tacize maruz kalanların, geçmişlerinde de çocukluk çağı örselenme yaşantılarına maruz kaldıklarıdır. Araştırmacının literatürü tarayabildiği kadarıyla, bu bilgiyi destekleyen veya desteklemeyen bir veriye rastlanmamıştır.

Aydın, 2005 yılında yaptığı bir çalışmada, çocukluk döneminde çocuğun bakımını üstlenen kişi ile yaşadığı etkileşim sonucunda, çocuğun bilişsel yapısını oluşturacağını ve bu durumun sosyal ilişkilerine yön vereceğini söylemektedir (Aydın, 2005). Özellikle cinsel istismarın, uzun süreli sonuçlarında kişinin kendini değersiz ve kurban olarak gördüğü bilinmektedir (Leventhal, 1997:655). Çocukluğunda istismar kurbanı olan çocuk, ileride istismara daha açık hale gelerek, kurban rolünde devam ettiği sonucu düşünülebilir. Sindirme ve baskı altında yetişen bireyin, ileriki zamanda iş yaşamında da sindirilmeye maruz kaldığı sonucu düşünülebilir. Kişi çocukluk çağı travmalarını yetişkin kimliğinde de devam ettiriyor olabilmektedir.

5.1.7. Çocukluk Çağı Örselenme Yaşantıları ve Akran Zorbalığı Mağduru Arasındaki İlişkinin Bulgularının Tartışılması

Çalışmamızda çocukluk çağı örselenme yaşantıları ve akran zorbalığına maruz kalma arasındaki anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Özellikle Çocukluk Çağı Örselenme Yaşantılarının alt ölçeklerinden fiziksel istismar ile ilişkisi kuvvetlidir. Bu çalışmanın ışığında çocukluğunda ebeveynleri tarafından örselenen çocuk, okulda da akran zorbalığına maruz kalmaktadır diyebilmekteyiz.

Özen (2006)'da yaptığı çalışmada, akran zorbalığı ve ebeveyn tutumlarıyla ilişkin çeşitli araştırmacıların derlemelerine yer vermiştir. Çalışmasında, akran zorbalığına maruz kalan çocukların ailelerinin aşırı kontrolcü olduklarını ve annelerin daha sınırlandırıcıyken, babalarının daha sinirli ve çocuğa olumsuz davranışlarda bulunduğunu, çocuğa doğru rol model olamadığını belirtmektedir.

Benzer bir ifadeyle Olweus (2005)'da ebeveyn ve çocuk arasındaki etkileşimin zorbalık davranışları ile bağlantılı olduğunu belirtmektedir.

Baldry, 2003 yılında yaptığı çalışmada aile içi şiddet ve akran zorbalığı arasında anlamlı bir ilişki olduğunu belirtmektedir.

Bu verilere istinaden, çocuğun zorbalığa maruz kalmasında ailenin işlevi önemli bir paya sahip olduğu söylenebilir. Bu bağlamda, evde ebeveynleri tarafından şiddete ve örselenmeye maruz kalan çocuğun okulda da akran zorbalığına maruz kalması, evde sindirilmesinin ve sinme, pasifleşme davranışının okula, arkadaşlarıyla ilişkisine de yansıdığı düşünülebilir.

5.1.8. Çocukluk Çağı Örselenme Yaşantıları ve Akran Zorbalığı Saldırganı Arasındaki İlişkinin Bulgularının Yorumlanması

Bu çalışmada çocukluk çağı örselenme yaşantıları ve akran zorbalığı saldırganı arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Ebeveynleri tarafından şiddete maruz kalan, örselenen çocuklar okulda akran zorbalığı davranışları sergileyebilmektedirler.

Olweus (1994) zorbalık davranışlarına sahip çocukların ailelerinin problemleri olduğunu vurgulamaktadır.

Gökler (2007)'de zorba çocukların genellikle problemlili ailelerde yetiştiğini ve ailelerin çocuklara karşı disiplin sağlama yöntemlerinin, fiziksel disiplin şekilleri olduğunu belirtmiştir.

Roberts (2000)'de yaptığı çalışmada, bu çocuklara verilen cezaların sert olduğunu ve bu durumun ardından ailenin çocuğu yok saydığını ve onu ihmal ettiğini belirtmektedir. Zorba çocuklar, amaçlarını gerçekleştirebilmek için, evde ailelerinden gördükleri saldırgan ve şiddet içerikli davranışları taklit etmeye başlarlar ve şiddeti öğrenirler (Akt. Gökler, 2009). Bandura (1997) da benzer bir ifadeyle şiddetin ve saldırgan davranışların sonradan öğrenildiğini, çocuğun da şiddeti ebeveynlerinin ona gösterdiği şiddetten öğrenebileceğini belirtmiştir.

Dake, Price, Telljohnson (2003)'de zorbalık yapan çocukların nezaketsiz ve sert davranış gösterdiklerini belirtmekle birlikte bizim de çalışmamızı destekler nitelikte, bu çocukların aileleri tarafından istismar edilmiş olabileceğini söylemektedir.

Graziono ve Mils (1992) örselenen çocukların psikolojik ve davranışsal bazı problemler yaşadıklarını, edimsel koşullanma yoluyla problemlerini şiddetle çözmeyi öğrendiklerini ve özellikle akranlarına karşı saldırgan davranışlarda bulduklarını belirtmektedir. Bu bilgiler ışığında, ebeveynleri tarafından istismara uğrayan çocuğun aileden model alarak veya koşullanma yoluyla şiddeti öğrenmesi neticesinde, zorbaca davranışlar sergilediği sonucu düşünülebilir. Okulda, öğrendiği ve içselleştirdiği bu şiddet içerikli davranış örüntülerinin başka çocuklara zorbalık yapmasına sebep olabileceği sonucu düşünülebilir.

5.1.9. Tüm Değişkenler İçin Anlamli Çıkmamasına Göre Yorumlar

Bu araştırmanın sonucunda, iş yerinde psikolojik taciz ve cinsiyet arasında anlamli bir farklılık bulunamamıştır. Aksini söyleyen araştırmalar olsa da (Rayner ve Cooper, 1997; Arpacioğlu , 2003a) bizim çalışmamızı destekler nitelikte çalışmalar da mevcuttur. İş yerinde psikolojik taciz olgusunda cinsiyet farkı gözetmeksizin herkes mağdur olabilmektedir (Tınaz, 2006). Einarsen ve Skogstad'ın 1996'da yaptıkları çalışmada bulgulara göre, cinsiyetin psikolojik tacize maruz kalmada etkisi

olmadığını ve bunun sebebinin ise araştırmanın yapıldığı Norveç'te cinsiyet ayrımcılığının olmamasına bağlanmışlardır.

Cinsiyet ve çocukluk çağı örselenme yaşantıları ölçeklerinin puanları karşılaştırıldığında bu iki değişken arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Yapılan çalışmalarda birbirinden farklı sonuçlar mevcuttur. Kız çocuklarının örselenmeye daha fazla maruz kaldığını belirten çalışmaların yanı sıra (Machado ve diğerleri, 2007:667) Bostancı ve İşmen (2006:104)'in üniversite öğrencileriyle yaptıkları çalışmada cinsiyet arası farklılığın olmadığını belirtmektedir. Aydın ve İşmen (2003:17) gelir ve eğitim düzeyi azaldıkça örselenme yaşantılarının arttığını belirtmektedir. Machado ve diğerleri de (2007) yaptığı çalışma da bu bulguyu destekler nitelikte düşük eğitim seviyesi kişilerde örselenmenin daha yaygın olduğunu belirtmektedir. Bu bağlamda düşünüldüğünde, bizim çalışmamızın 227 kişilik örneklemini lise ve altı 48 kişi, 151 üniversite mezunu, 28 lisans üstü mezunu kişilerden oluşmaktadır. Örnekleme eğitilmiş kişi sayısı yüksek olduğundan sonucun bu yönde çıkmasına etken olduğu düşünülebilir. (bkz: tablo 4.2.3.) Fakat bizim çalışmamızda eğitim durumu ve çocukluk çağı örselenme yaşantıları arasında da bir fark bulunamamıştır.

Çalışmamızda kişilerin çalışma süresi ve iş yerinde psikolojik taciz arasında bir farklılık görülmemektedir. Bu bulguyu destekler nitelikte Yavuz'un 2007 yılında yaptığı çalışmada, kişilerin çalışma süreleriyle psikolojik şiddet algıları arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Beklenenin aksine farklılık olmamasının nedeni, kişilerin yoğun çalışma saatlerini psikolojik taciz olarak algılamaması, bu olguyu yalnızca fiziksel şiddet, cinsel şiddet veya aşağılanma, hakaret bazında değerlendirdikleri, iş yoğunluğunu iş yerinde psikolojik taciz olarak algılamadıkları düşünülebilir.

5.2.Öneriler

1) Günümüzün önemli problemlerinden olan iş yerinde psikolojik taciz, bireyin kendisine, çalıştığı örgüte ve topluma zarar veren bir olgudur. Bireylerde ciddi psikolojik ve fizyolojik problemlere yol açmakla birlikte kişinin verimliliğinin düşmesine de neden olmaktadır. Bu bağlamda konuda uzman kişiler tarafından iş yerinde psikolojik taciz ile ilgili seminerler verilerek, çalışanlarda bilgilendirilmeler

yapılmalıdır. İş yerinde psikolojik taciz'e maruz kalındığında kişilerin yasal hakları ve kişi psikolojik şiddete maruz kaldığında neler yapılabileceğine dair bilgilendirilmesi sağlanmalıdır.

2) Okullarda önemli ölçüde var olan akran zorbalığı ile ilgili olarak, öğrencilere, velilere, öğretmenlere ve idarecilere bilgilendirilme yapılarak bu durumun önüne geçilmesi için yapılabilecekler konusunda gerekli eğitimler verilmelidir. Özellikle okul psikolojik danışmanı ve rehber öğretmeni bu konuda faal olmalı öğrencileri ve öğretmeni bilgilendirerek, konuyla ilgili çalışmalar yürütmelidir. Önleyici ve düzenleyici rehberlik çalışmalarının faydalı olabileceği gibi gerekli görülen öğrencilerle öfke kontrolü, empati üzerine çalışmalar yapılmalıdır. Zorba öğrencinin zorbalık yapma sebeplerinin araştırılması, mağdur öğrencinin ise bu durumdan kendini koruması ve bu durumla başa çıkabilmesi için gerekli görüşmeler yapılması önemlidir.

3) Çocukluk Çağı İstismarı, kişide hayatı boyu iz bırakabilecek bir olgudur. Gerek medya kanalından gerek düzenlenecek seminerlerle uzman kişiler tarafından ebeveynlere bilgi verilmelidir. Okullar ve başka kurumlar tarafından risk altında olan çocuklar araştırılmalı, bu çocuklara destek hizmet sağlanmalıdır.

4) Bu çalışma bazı sınırlılıklar içermektedir. Örneklemin amaçlanan kişiye ulaşamaması, 227 kişiyle sınırlı kalması, görece kısıtlı bir sayıyla çalışılmasına neden olmuştur. Bu bağlamda geniş örneklemlemlerle yeni araştırmalar yapılabilir.

KAYNAKLAR

Acar, T. (2009). *Dokuzuncu sınıf öğrencilerinde akran zorbalığı ve psikolojik belirtiler*. Yüksek Lisans Tezi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hacettepe Üniversitesi, Ankara

Ahioğlu, N. (2004). Yayınlar ve Yargı Kararlarına Göre Türkiye’de Çocuk İstismarı. *Eğitim Bilimleri ve Uygulama*, 3, (6), 277-286

Akbaş, T. (2001). Sexual abuses to male and female Childs. *Çukurova University Journal of Social Sciences*, 7 (7), 58-75

Akduman, G.G. ve Baran, G. (2011). Suça karışan ve karışmayan 12-15 yaş grubundaki çocuklarda akran istismarının çeşitli ailesel özelliklerle ilişkisi. *Anatolian Journal of Psychiatry*; 12: 76-83

Altuntaş, C. (2010). İş yerinde psikolojik taciz Kavramı ve Örnekleri Üzerine Uygulamalı Bir Çalışma, *Journal of Yaşar University*, Cilt:18, Sayı:5

Aral, N. (1997). *Fiziksel İstismar ve Çocuk*. (1. Baskı) Ankara: Tekışık Veb Ofset Tesisleri

ARPACIOĞLU, G. (2003a). “İşyerindeki Stresin Gizli Kaynağı: Zorbalık ve Duygusal Taciz-I,” *Human Resources*, 8 (1), 44–46.

Aslan, H. ve Alparslan, N. (1999). Çocukluk örselenme yaşantıları ölçeğinin bir üniversite öğrencisi örnekleminde geçerlik, güvenirlik ve faktör yapısı. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 10 (4), 275- 285.

Arsan, T. (2008). *İşyerinde Psikolojik Taciz Olgusu*. Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Marmara Üniversitesi, İstanbul

Atalay, A. (2010). *Akran Zorbalığı Gösterme ve Akran Zorbalığına Maruz Kalmanın Cinsiyet, Yaş, Sosyoekonomik Düzey, Anne-Baba Tutumları, Arkadaş İlişkileri ve Benlik Saygısı ile İlişkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Dicle Üniversitesi, Diyarbakır

Aydın, B. (2005). *Çocuk ve Ergen Psikolojisi*. İstanbul: Atlas Yayın Dağıtım.

Aydın, O. ve İşmen, A. (2003). 18-25 yaş grubu erkeklerde çocukluk çağı örselenme yaşantısının incelenmesi. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 18, 7-20.

Bahar, G. Savaş, H. A. Bahar, A. (2009). Çocuk İstismarı ve İhmali: Bir Gözden Geçirme. *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi*, Cilt:4, Sayı:12

Bahçe, Ç. (2007). *İş yerinde psikolojik taciz Oluşumunda Örgüt Kültürünün Rolü: 1 Örnek Uygulama*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gazi üniversitesi, Ankara

Bayrak Kök S. (2006). İş Yaşamında Psiko-şiddet Sarmalı Olarak Yıldırma Olgusu ve Nedenleri. İ.İ.B.F. Erzurum 14. Ulusal Yönetim ve Organizasyon Kongresinde sunulan bildiri. Atatürk Üniversitesi, Erzurum, Turkey, 25-27 Mayıs

Bayraktar. F. (2006). İlköğretimde Zorbalık ve Kurban Olma: Ergenlik Öncesi Çocuklarda Zorbalığın, Kurbanların, Zorba/Kurbanların ve Katılmayan Grubun Karşılaştırılması. *Türk Psikoloji Bülteni*, 38, 43-58

Bayraktar, F. (2009). *Ergenlerin zorba ve kurban davranışlarında birey, aile, akran ve okula dair özelliklerin rolü: bütüncül bir model önerisi*. Doktora tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hacettepe Üniversitesi, Ankara

Bayraktar, S. (2012). *Psikolojik Travma*. İstanbul: Nobel Tıp Yayınevi

Beale, A.V. (2001). Bully busters: Using drama to empower students to take a stand against bullying behavior. *Professional School Counseling*, 4(4), 300-305.

Bilgiç, E. (2007). *İlköğretim 1. kademedeki görülen zorba davranışlarının sınıf değişkenleri ve atmosferi algılamalarına göre incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çukurova Üniversitesi, Adana.

Bilir, Ş. Arı, M. Atik, B., San N.P.(1987). Konya, Kayseri, Denizli il merkezlerinde 4-12 yaş grubu 4003 çocuk üzerinde dövülme sıklığı ve bununla ilgili bazı duygusal sorunların taranması. *Çocuk gelişimi ve eğitimi dergisi*, 2, 3-9

Boivin, M., Hymel, S. & Bukowski, W.M. (1995). The roles of social withdrawal, peer rejection, and victimization by peers in predicting loneliness and depressed mood in childhood. *Development and Psychopathology*, 7, 765-785.

Bostancı, Nihal, v.d. 2006. Üniversite Örencilerinde Çocukluk Çağı Travmalarının Depresif Belirtileri Üzerine Etkisi. *Yeni Sempozyum Dergisi*, Cilt. 44, Sayı.2, ss.100-106

Büke, Akile Sarıolu (2006). *Çocukluk Çağı Travmaları, Travma*. (Ed: Rıza Doğan, İrfan Taştepe, Tuba Liman). Ankara: MN Medikal & Nobel Tıp Kitap Sarayı, ss.767-788

Cemaloğlu, N. (2007). Örgütlerin Kaçınılmaz Sorunu: Yıldırma. *Bilig Dergisi*, 42, 111-126.

Chappel, D. ve Di Martino, V. (1998). Violence At Work. ILO Report.

Çobanoğlu, Ş. (2005). *İş yerinde psikolojik taciz*. İstanbul: Timaş Yayınları

Dake, J.A., Price, J.H. and Telljohann, J.K. (2003). The nature and extent of bullying at school. *Journal of Scholl Health*, 73(5), 173-181.

Davenport, N., Schwartz, R. D., Elliot, G. P. (2003). *İş yerinde psikolojik taciz: İşyerinde Duygusal İncinme*. Çev. Osman Cem Öner Toy. İstanbul: Sistem Yayıncılık A.Ş.

DeBaryshe, B. ve Fryxell, D. (2004). A developmental perspective on anger: Family and peer contexts. *Psychology in the school Vol 35*, 205-216.

Dursun, S. & Aytaç, S. (2011). İşyerinde Şiddet Davranışlarının Çalışanlar Üzerine Etkisi: Bir Uygulama, *TİSK Akademi Dergisi*, 6 (11): 6-29.

Duyan Çamurdan, A. (2006). *Çocuk İhmali, Çocuk İstismarı Ve İhmaline Multidisipliner Yaklaşım*. (Ed:F. Şahin), Ankara: Ankara Üniversitesi Basım Evi.

Einarsen, S.,Matthiesen, S. and Skogstad, A. (1998). Bullying, Burnoutand Well Being Among Assistant Nurses, *Journal Of Occupational Healtand Safety*, Australian/ New Zealand, 14, 6, 563-568.

Einarsen, S., A. Skogstad. (1996). Bullying at Work: Epidemiological Findings in Public and Private Organizations. *Europen. Journal of Work and Organizational Psychology*, 5(2), 185-201.

Er, T. (2010). *Cinsel İstismara Maruz Kalan Ve Kalmayan Ergenlerin Anksiyete, Depresyon Ve Benlik Algısı Açısından Karşılaştırılması*. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Maltepe Üniversitesi, İstanbul

Ergün, D. (2010). *Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde Ortaöğretim 6., 7., ve 8. Sınıf Öğrencilerinde Akran Zorbalığı Yaygınlığı ve Risk Faktörlerinin Belirlenmesi*. Doktora Tezi, Adli Tıp Enstitüsü, İstanbul Üniversitesi, İstanbul

Finkelhor, D. (1994). Sex Abuse and Sexual Health In Children: Current Dilemmas for the Pediatrician, *Schweiz Med Wochenschr*, 124: 2320-2330.

Frisen, A., Jonsson, A., Persson, C. (2007). Adolescent's Perception of Bullying: Who is the Victim? Who is the Bully What Can Be Done to Stop Bullying. *Adolescence*: 42(168): 749-761.

Girardi, P. et. al. (2007).Personality and Psychopathological Profiles in Individuals

Exposed to İş yerinde psikolojik taciz, *Human Resource Management International Digest*, Vol: 22, No: 2, pp. 173–192.

Gökler, R. (2009). Okullarda akran zorbalığı. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, Sayı: 2, Yıl: 2009, Cilt: 6. 512-537. Erişim Tarihi: 5 Kasım 2014, http://mebk12.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/06/06/119806/dosyalar/2013_12/19115858_zorbalkrzagkler.pdf

Graziono, A.M. ve Mils, J.R. (1992). Treatment For Abused Children : When is a Partial Solution Acceptable. *Child Abuse and Neglect*, 16 (2), pp.217-228.

Green, A. H. (1996). “Overview of Child Sexual Abuse”. *Family Violence: A Clinical and Legal Guide*. (Ed: Sandra J. Kaplan). Washington DC: *American Psychiatric Press, Inc.*

Gültekin, Z. & Sayıl M. (2005). Akran Zorbalığını Belirleme Ölçeği Geliştirme Çalışması. *Türk Psikoloji Yazıları*, 8(15), 47-61.

Günçe, G. (1999).Çocuk istismarı ve ihmali. *Çocuğun Cinsel İstismarı* (2. Baskı) içinde (89-100). Ankara: Çocuk İstismarını ve İhmalini Önleme Derneği.

Hawker, D. S. J. ve Boulton, M. J. (2000). Twentyyears’ research on peer victimization and psychosocial maladjustment: A meta-analytic review of cross-sectional. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 41(4), 441-455

Helfer R. E., Kempe C.H. (1972). *Helping the Battered Child and His Family*. Philadelphia: J. B. Lippincott.

Hilooğlu S. ve Önder F.C. (2010). The role of social skills and life satisfaction in predicting bullying among middle school students. *Elementary Education Online*, 9(3), 1159-1173.

Kaplan S, Pelcovitz D, Labruna V. (1999). Child and adolescent abuse and neglect search: a review of the past 10 years. Part I: Physical and emotional abuse and neglect. *Journal of Child Adolesc Psychiatry*; 38:1214-22.

Karasar, N. (1991). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayınları

Kempe H., Silverman F. N., Steele B.F., Droegemuller W., Silver H.K (1962). The battered child syndrome. *Journal of the American Medical Association*, 181, 17-24

Kılıçoğlu, A. G. (2010). *Cinsel İstismar Mağduru Çocuk Ve Ergenlerin Travmaya Tepkileri İle Anne-Baba Tepkilerinin Karşılıklı İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Tıp Fakültesi, Uludağ Üniversitesi, Bursa.

Kochenderfer-Ladd, B. J. ve Skinner, K. (2002). Children's coping strategies: moderators of the effects of peer victimization? *Developmental Psychology*. 38 (2), 267-278.

Kontaş Çevik, S. (2011). *Üniversitelerde Öğretim Elemanlarının Yıldırma (İş yerinde psikolojik taciz) Davranışlarına Maruz Kalma Düzeyi*. Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hacettepe Üniversitesi, Ankara

Leventhal, M. John (1997). "Sexual Abuse of Children", *Primary Pediatric Care*. (Eds. Hoekelman R.A.; Friedman, S.B.; Nelson, N. M., Seidel, H. M.; Weitzman M. L.) Mosby, 1997. ss. 651– 656.

Leymann, H., The İş yerinde psikolojik taciz Encyclopedia, <http://www.Leymann.se/English/00005E.HTM> (Erişim Tarihi: 25.11.2014)

Lynch, M. (1999). Çocuk istismarı ve ihmali. *Çocuk istismarı ve ihmali* (2. Baskı) içinde (1-8). Ankara: Çocuk İstismarını ve İhmalini Önleme Derneği.

Machado, C., Gonçalves, M., Matos, M., ve Dias, A. R. (2007). Child and partner abuse: Self-reported prevalence and attitudes in the north of Portugal. *Child abuse & neglect*, 31(6), 657-670

Marano, H. E. (1995). Big bad bully. *Psychology Today*, 28(5): 50-82.

Moayed, F.A. , Daraiesh, N. , Shell, R. , Salem, s. (2006). Work place bullying: A review of risk factors and outcomes. *Theoretical Issues in Ergonomics Science*. Vol. 7 (2), p. 311-327.

Mynard, H. ve Joseph, S. (2000). Development of the multidimensional peer-victimization scale. *Aggressive Behavior*. 26 (2): 169-178

Nansel, T. R., Craig, W., Overpeck, M. D., Saluja, G., & Ruan, J. (2004). Cross-national consistency in the relationship between bullying behaviours and psychosocial adjustment. *Archive of Pediatric and Adolescent Medicine*, 158, 730–736.

Nurcombe, B. (2000); “Child Sexual Abuse I: Psychopathology”, *J Psychiatry*, 34(1): 85-91.

Olweus, D. (1996). *Therevised Olweus Bully/Victim Questionnaire*. Bergen, Norway: Research Center for Health Promotion, University of Bergen.

Olweus, D. (1991). Bully/victim problems among school children: Basic facts and effects of a school based intervention program. In D. J. Pepler & K. H. Rubin (Eds.), *The development and treatment of childhood aggression*. Hillsdale, NJ: Erlbaum.

Olweus, D. (1993). *Bullying at school: what we know and what we can do*. Malden: Blackwell Publishing.

Olweus, D. (2005). *Understanding children’s worlds: bullying at school*. Blackwell Publishing. UK.

Ovayolu, N., Uçan Ö. ve Serindağ S. (2007). Çocuklarda Cinsel İstismar ve Etkileri. *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi*, Cilt:2, Sayı:4

Önder, F.C. ve Yurtal F. (2008). Zorba, Kurban ve Olumlu Özellikler Taşıyan Ergenlerin Aile Özelliklerinin İncelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri / Educational Sciences: Theory&Practice* 8 (3), 805-832

Örsel, S., Karadağ, H., Karaoğlan Kahiloğulları, A. ve Akgün Aktaş, E. (2011). Psikiyatri hastalarında çocukluk çağı travmalarının sıklığı ve psikopatoloji ile ilişkisi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 12, 130-136.

Özdemir, D. F. (2010). Cinsel istismar ve çocuk ruh sağlığı. *Katkı Pediatri Dergisi*, 32 (5), 569-582

Özen, C. (2012). *Akran Zorbalığında Ergenlerin Nedenlere, Duygusal Tepkilere ve Baş Etme Yöntemlerine İlişkin Açıklamaların İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hacettepe Üniversitesi, Ankara

Özen, D.Ş. (2006). Ergenlerde Akran Zorbalığına Maruz Kalmanın Yaş, Çocuk Yetiştirme Stilleri ve Benlik İmgesi ile İlişkisi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 21 (58), 77-94.

Öztürk, K.E. (1993). “Çocuk Cinsel İstismarının Psikiyatrik Yönleri”, *Nöropsikiyatri Arşivi Dergisi*. Cilt: 30. No: 4, ss. 453–458.

Pekel, N. (2004). “Akran zorbalığı grupları arasında sosyometrik statü, yalnızlık ve akademik başarı durumlarının incelenmesi.” (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Pereda N., Guilera G., Forns M., Gomez-Benito J (2009) The international epidemiology of child sexual abuse: a continuation of Finkelhor. *Child Abuse Negl*; 33: 331-342.

Polat O. (2007). *Tüm boyutlarıyla çocuk istismarı 1-Tanımlar*. (1.baskı) Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Polat O. (2000). Çocuk istismarı. *Adli Tıp Der Yayinevi*. Yayın no: 290, 207-231.

Polat O. (2002). *Çocuk ve Şiddet*. İstanbul: Der Yayınları.

Pişi D. (2013). *İstismar ve İhmale Uğrayan Çocukların Psiko-sosyal Özellikleri*. Yüksek Lisans Tezi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Selçuk Üniversitesi, Konya.

Pişkin, M. (2002). Okul zorbalığı: tanımı, türleri, ilişkili olduğu faktörler ve alınabilecek önlemler. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2 (2): 531-562.

Random House Webster's College Dictionary. (1997).s.174, New York.

Rayner, C. & Cooper, C. (1997). Workplace Bullying: Myth or Reality- Can We Afford to Ignore it?. *Leadership & Organizational Development Journal*. Vol. June-July, 18-4, p.211-214

Rigby, K., Slee, P. T. (1991). Bullying among Australian school children: reported behavior and attitudes toward victims. *The Journal of Social Psychology*, 131(5): 615- 627.

Rigby, K. (2002). *New perspectives on bullying*. London: Jessica Kingsley Publishers.

Runyan, D., Wattam, C., Ikeda, R., Hassan, F., Ramiro, L. (2002). Child Abuse and Neglect by Parents and Other Caregivers. *World Report on Violence and Health*. (Ed: Etienne G. Krug, Linda L. Dahlberg, James A. Mercy, Anthony B. Zwi, Rafael Lozano). Geneva, World Health Organization

Salin, D. (2003b). *Workplace Bullying Among Business Professionals, Prevalence, Organisational Antecedents and Gender Differences*. Yüksek Lisans Tezi, Swedish School of Economics and Business Administration, Finlandiya.

Salmivalli, C., Lagerspetz, K., Björkqvist, K., Österman, K., Kaukianen, A. (1996). Bullying as a group process: participant roles and their relations to social status within the group, *Aggressive Behavior*, 22:1-15.

Sheehan, M. (1999). Workplace Bullying: Responding with Some Emotional Intelligence. Emerald Group Publishing Limited, *International Journal of Manpower*, Vol.20, No.1\2, pp.57-69. MCB University Press, 0143-720

Smith P.K.,M.Singer, H.Hoel ve C.L.Cooper. (2003). Bullying a Source of Chronic Post TraumaticStress?.*British Journal of Psychology*. 94.2, 175

Starzyk, K.B. ve Marshall, W.L. (2003). Childhood family and personological risk factors for sexual offending. *Aggression and violent behavior*. 8, 93-105.

Şahiner ÜM, Yurdakök K, Kavak US ve ark. Tıbbi açıdan çocuk istismarı. *Katkı Pediatri Dergisi* 2001; 22:276-85.

Şimşek, F.,Ulukol, B., Bingöler, B. (2004). “Çocuk İstismarına Disiplin Penceresinden Bakış”, *Adli Bilimler Dergisi*, 3(1): 47-52.

Taner, Y. ve Gökler, B. (2004). Çocuk İstismarı ve İhmali. *Hacettepe Tıp Dergisi*,35:82-86

Tanoğlu, Ş.Ç. (2006). *İşletmelerde Yıldırmanın (İş yerinde psikolojik taciz) Değerlendirilmesi ve Bir Yüksek Öğretim Kurumunda Uygulama*. Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Endüstri Mühendisliği Anabilim Dalı, Konya

Tetik, Semra. 2010. İş yerinde psikolojik taciz Kavramı: Birey ve Örgütler Açısından Önemi. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*. c. 12. s.12: 81-89.

Tınaz, P.(2006).İş yerinde psikolojik taciz: İşyerinde psikolojik taciz. *Çalışma ve Toplum Dergisi*, 2006/3.

Tınaz, P. (2006). İş yerinde psikolojik taciz: İşyerinde psikolojik taciz. *Çalışma ve Toplum Dergisi*, 2006/4.

Tınaz, P. (2006b), *İşyerinde Psikolojik Taciz (İş yerinde psikolojik taciz)*, İstanbul: Beta Basım Yayım.

Tıprıdamaz-Sipahi, H. (2008). *İzmir İli Bornova İlçesinde İlköğretim 6. Ve 7. Sınıf Öğrencilerinde Akran Zorbalığı, Etkileyen ve Eşilik Eden Faktörler*. Doktora Tezi, Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı, İzmir.

Türk Dil Kurumu (2014) 23.10.2014. tarihinde http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5471f9ac75c789.94542341 adresinden erişildi.

Topçu S. (2009). *Silinmeyen İzler*. Ankara: Phoenix Yayınevi.

Turhan, E., Sangün, Ö., İnandı, T. (2006). Birinci basamakta çocuk istismarı ve önlenmesi. *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi (Sted)*. 15(9), 153–157

Tutar, H. (2004). *İşyerinde Psikolojik Şiddet*. Ankara: Platin Yayınları

Veltkamp, J. Lane; Miller, W. Thomas (1994). *Clinical Handbook of Child Abuse and Neglect*. USA: International Universities Press.

Yalçinkaya, A. (2011). *Kartal İlçesinde Çocukta Cinsel İstismar Olgularının Değerlendirilmesi*. Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Marmara Üniversitesi, İstanbul.

Yavuz, H. (2007). Çalışanlarda iş yerinde psikolojik taciz (psikolojik şiddet) algısını etkileyen faktörler: SDÜ Tıp Fakültesi üzerine bir araştırma. Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.

Yurdakök, K. (2010). Çocuk istismar ve ihmali, tanım ve risk faktörleri. *Katkı Pediatri Dergisi*, 32 (5), 537-546.

Zeytinoğlu, S. (1991). *Sağlık, Sosyal Hizmet, Hukuk ve Eğitim Alanlarında alışanların Türkiye’de ocuk İstismarı ve İhmali Sorunu İle ilgili Görüşleri. ocuk İstismarı ve İhmali*. Ankara: Gözde Repro Ofset, ss. 147–16

Demografik Bilgi Formu (EK-1)

Sayın Katılımcı,

Aşağıda sizinle ve çalışma şartlarınızla ilgili bazı sorular bulunmaktadır. Sizden isim-soy isim gibi kimlik bilgilerinizi açığa çıkaracak herhangi bir bilgi **İSTENMEMEKTEDİR**. Verdiğiniz tüm cevaplar yalnızca yüksek lisans tez araştırması amacıyla kullanılacaktır ve tüm yanıtlarınız gizli kalacaktır. Teşekkür ederiz.

Psikolojik Danışman Gamze Uçar

- 1) Cinsiyetiniz : Kadın ( ) Erkek ( )
- 2) Yaşınız: .....
- 3) Medeni durum: evli ( ) bekar ( ) dul ( ) boşanmış ( )
- 4) Çocuğunuz var mı? Evet ( ) hayır ( )
- 5) Bir önceki soruya cevabınız evet ise kaç çocuğunuz var?
.....
- 6) Kardeşiniz var mı? Evet ( ) hayır ( )
- 7) Bir önceki soruya cevabınız evet ise kaç kardeşiniz var?
.....
- 8) Kaçınıcı çocuksunuz? .....
- 9) Kiminle yaşıyorsunuz? Aile ( ) arkadaş ( ) tek başıma ( ) diğer ( )
.....)
- 10) Ekonomik durumunuzu nasıl değerlendiriyorsunuz? Kötü ( ) orta ( ) iyi
( ) çok iyi ( )
- 11) En son tamamladığınız eğitim seviyesi nedir?
İlköğretim ( ) lise ( ) üniversite ( ) yüksek lisans ( ) doktora ( )
- 12) Mesleğiniz nedir? .....
- 13) Hangi kurumda çalışıyorsunuz? Kamu ( ) özel sektör ( ) serbest ( )

14) Aynı kurumda kaç yıldır çalışıyorsunuz?

1 yıl altı ( ) 1-5 ( ) 5-10 ( ) 10+ ( )

15) İşyerinizdeki konumunuz nedir? ..... (örn. Müdür,
şef, müdür yardımcısı,...)

16) Şu anki işinizden memnuniyet düzeyiniz nedir?

1 ( ) hiç memnun değilim 2 ( ) az memnunum

3 ( ) orta düzeyde memnunum

4 ( ) memnunum

5 ( ) çok memnunum

17) Haftalık çalışma süreniz kaç saattir? .....

Algı Ölçeği (Mağdur Boyutu) (EK-2)

Yönerge: Aşağıda sizlerin çalışma ortamınızla ilgili sorular bulunmaktadır. Sizden istenen size en uygun seçeneği işaretlemenizdir. Verdiğiniz cevaplar gizli tutulacaktır. Teşekkür ederiz.

- 1) Siz konuşurken, sebepsiz yere çevrenizdekilerce sözünüz kesiliyor mu?
Hiç ( ) Nadiren ( ) Bazen ( ) Sık sık ( ) Çok sık ( )
- 2) Üstleriniz, kendinizi rahatça ifade etmenizi engelliyor mu?
Hiç ( ) Nadiren ( ) Bazen ( ) Sık sık ( ) Çok sık ( )
- 3) Birlikte çalıştığınız kişiler, kendinizi rahatça ifade etmenizi engelliyor mu?
Hiç ( ) Nadiren ( ) Bazen ( ) Sık sık ( ) Çok sık ( )
- 4) Toplum önünde yüksek sesle azarlandınız mı?
Hiç ( ) Nadiren ( ) Bazen ( ) Sık sık ( ) Çok sık ( )
- 5) Yaptığınız iş haksız yere eleştirildi mi?
Hiç ( ) Nadiren ( ) Bazen ( ) Sık sık ( ) Çok sık ( )
- 6) Kötü söz ya da küfre maruz kaldınız mı?
Hiç ( ) Nadiren ( ) Bazen ( ) Sık sık ( ) Çok sık ( )
- 7) Yazılı veya sözlü tehditler aldınız mı?
Hiç ( ) Nadiren ( ) Bazen ( ) Sık sık ( ) Çok sık ( )
- 8) Çevrenizdeki insanların sizinle konuşmadıkları oldu mu?
Hiç ( ) Nadiren ( ) Bazen ( ) Sık sık ( ) Çok sık ( )
- 9) Yönetim kademesinden herhangi birisiyle konuşma isteğiniz/girişiminiz engellendi mi?
Hiç ( ) Nadiren ( ) Bazen ( ) Sık sık ( ) Çok sık ( )
- 10) İstenmeyen, zor işlerin size verildiği oldu mu?
Hiç ( ) Nadiren ( ) Bazen ( ) Sık sık ( ) Çok sık ( )
- 11) Diğer çalışanların sizinle konuşmaları yasaklandı mı?
Hiç ( ) Nadiren ( ) Bazen ( ) Sık sık ( ) Çok sık ( )
- 12) İş arkadaşlarınız siz orada değilmışsiniz gibi davrandılar mı?
Hiç ( ) Nadiren ( ) Bazen ( ) Sık sık ( ) Çok sık ( )
- 13) İnsanların arkanızdan kötü konuştuğunu düşündüğünüz oldu mu?
Hiç ( ) Nadiren ( ) Bazen ( ) Sık sık ( ) Çok sık ( )
- 14) Hakkınızda asılsız söylentilerin ortaya atıldığını düşündünüz mü?
Hiç ( ) Nadiren ( ) Bazen ( ) Sık sık ( ) Çok sık ( )
- 15) Gülünç durumlara düşürüldünüz mü?
Hiç ( ) Nadiren ( ) Bazen ( ) Sık sık ( ) Çok sık ( )
- 16) Size sanki akıl hastasıymışsınız gibi davrandıklarını düşündüğünüz oldu mu?
Hiç ( ) Nadiren ( ) Bazen ( ) Sık sık ( ) Çok sık ( )
- 17) Sizi gülünç duruma düşürmek için bir takım davranışlarınız taklit edildi mi?
Hiç ( ) Nadiren ( ) Bazen ( ) Sık sık ( ) Çok sık ( )
- 18) Dini inançlarınızdan dolayı herhangi bir baskı veya zorlama gördünüz mü?
Hiç ( ) Nadiren ( ) Bazen ( ) Sık sık ( ) Çok sık ( )
- 19) Siyasi görüşünüzden dolayı herhangi bir baskı veya zorlama gördünüz mü?
Hiç ( ) Nadiren ( ) Bazen ( ) Sık sık ( ) Çok sık ( )
- 20) Utanç verici işleri yapmaya zorlandınız mı?
Hiç ( ) Nadiren ( ) Bazen ( ) Sık sık ( ) Çok sık ( )
- 21) Çabalarınızın karşılığını alamadığınızı düşündüğünüz oldu mu?
Hiç ( ) Nadiren ( ) Bazen ( ) Sık sık ( ) Çok sık ( )

- 22) İşinizle ilgili kararlarınıza gereken önemin gösterilmediği oldu mu?
Hiç ( ) Nadiren ( ) Bazen ( ) Sık sık ( ) Çok sık ( )
- 23) Küçük düşürücü isimlerle çağırıldığınız oldu mu?
Hiç ( ) Nadiren ( ) Bazen ( ) Sık sık ( ) Çok sık ( )
- 24) Şahsınıza sözle ya da davranışla cinsel imalarda bulunuldu mu?
Hiç ( ) Nadiren ( ) Bazen ( ) Sık sık ( ) Çok sık ( )
- 25) Size verilen işler yapamadığınız bahanesiyle, sizden alınıp başkasına verildi mi?
Hiç ( ) Nadiren ( ) Bazen ( ) Sık sık ( ) Çok sık ( )
- 26) Anlamsız görevler verildi mi?
Hiç ( ) Nadiren ( ) Bazen ( ) Sık sık ( ) Çok sık ( )
- 27) Sahip olduğunuz yeteneklerden daha az yetenek gerektiren işler aldınız mı?
Hiç ( ) Nadiren ( ) Bazen ( ) Sık sık ( ) Çok sık ( )
- 28) Görev yeriniz değiştirildi mi?
Hiç ( ) Nadiren ( ) Bazen ( ) Sık sık ( ) Çok sık ( )
- 29) Yaptığımız hatalar sebep gösterilerek para (veya herhangi bir maddi yaptırım) cezası verildi mi?
Hiç ( ) Nadiren ( ) Bazen ( ) Sık sık ( ) Çok sık ( )
- 30) Gereksiz yere, fazla mesaiye bırakıldınız mı?
Hiç ( ) Nadiren ( ) Bazen ( ) Sık sık ( ) Çok sık ( )
- 31) Disiplin cezası aldınız mı?
Hiç ( ) Nadiren ( ) Bazen ( ) Sık sık ( ) Çok sık ( )
- 32) Fiziksel olarak, görevinizin gerektirdiğinden daha ağır işler yapmaya zorlandınız mı?
Hiç ( ) Nadiren ( ) Bazen ( ) Sık sık ( ) Çok sık ( )
- 33) Fiziksel şiddet tehditleri aldınız mı?
Hiç ( ) Nadiren ( ) Bazen ( ) Sık sık ( ) Çok sık ( )
- 34) Gözünüzü korkutmak için hafif şiddet uygulandı mı?
Hiç ( ) Nadiren ( ) Bazen ( ) Sık sık ( ) Çok sık ( )
- 35) Fiziken şiddete maruz kaldınız mı?
Hiç ( ) Nadiren ( ) Bazen ( ) Sık sık ( ) Çok sık ( )
- 36) Doğrudan cinsel tacize uğradınız mı?
Hiç ( ) Nadiren ( ) Bazen ( ) Sık sık ( ) Çok sık ( )

Algı Ölçeği (Saldırgan Boyutu) (EK-3)

Yönerge: Aşağıda sizlerin çalışma ortamınızla ilgili sorular bulunmaktadır. Sizden istenen, bu davranışları sizlerin başkalarına ne sıklıkla yaptığınızı düşünerek, size en uygun seçeneği işaretlemenizdir. Verdiğiniz cevaplar gizli tutulacaktır. Teşekkür ederiz.

- 1) Başkaları konuşurken, sebepsiz yere çevrenizdekilerin sözünü kesiyor musunuz?
Hiç ( ) Nadiren ( ) Bazen ( ) Sık sık ( ) Çok sık ( )
- 2) Sizin altınızda çalışanların, kendilerini rahatça ifade etmesini engelliyor musunuz?
Hiç ( ) Nadiren ( ) Bazen ( ) Sık sık ( ) Çok sık ( )
- 3) Birlikte çalıştığınız kişilerin, kendilerini rahatça ifade etmelerini engelliyor musunuz?
Hiç ( ) Nadiren ( ) Bazen ( ) Sık sık ( ) Çok sık ( )
- 4) Birlikte çalıştığınız kişileri, toplum önünde yüksek sesle azarlıyor musunuz?
Hiç ( ) Nadiren ( ) Bazen ( ) Sık sık ( ) Çok sık ( )
- 5) Birlikte çalıştığınız kişilerin yaptıkları işi haksız yere eleştirdiğiniz oldu mu?
Hiç ( ) Nadiren ( ) Bazen ( ) Sık sık ( ) Çok sık ( )
- 6) Birlikte çalıştığınız kişilere kötü söz söylediğiniz ya da küfür ettiğiniz oldu mu?
Hiç ( ) Nadiren ( ) Bazen ( ) Sık sık ( ) Çok sık ( )
- 7) Birlikte çalıştığınız kişileri yazılı ya da sözlü tehdit ettiğiniz oldu mu?
Hiç ( ) Nadiren ( ) Bazen ( ) Sık sık ( ) Çok sık ( )
- 8) İşyerinizdeki insanlarla konuşmadığınız oldu mu?
Hiç ( ) Nadiren ( ) Bazen ( ) Sık sık ( ) Çok sık ( )
- 9) Birlikte çalıştığınız insanların, yönetim kademesinden herhangi birisiyle konuşma isteğini engellediğiniz oldu mu?
Hiç ( ) Nadiren ( ) Bazen ( ) Sık sık ( ) Çok sık ( )
- 10) Birlikte çalıştığınız kişilere istemedikleri, zor işleri verdiğiniz oldu mu?
Hiç ( ) Nadiren ( ) Bazen ( ) Sık sık ( ) Çok sık ( )
- 11) İşyerindeki çalışanların, başka çalışanlarla konuşmalarını engellediğiniz oldu mu?
Hiç ( ) Nadiren ( ) Bazen ( ) Sık sık ( ) Çok sık ( )
- 12) İş arkadaşlarınıza orda değillermiş gibi davrandığınız oldu mu?
Hiç ( ) Nadiren ( ) Bazen ( ) Sık sık ( ) Çok sık ( )
- 13) İş arkadaşlarınızın arkasından kötü konuştuğunuz oldu mu?
Hiç ( ) Nadiren ( ) Bazen ( ) Sık sık ( ) Çok sık ( )
- 14) İş arkadaşlarınız hakkında asılsız söylentiler çıkardığınız oldu mu?
Hiç ( ) Nadiren ( ) Bazen ( ) Sık sık ( ) Çok sık ( )
- 15) İş arkadaşlarınızı hiç gülünç duruma düşürdünüz mü?
Hiç ( ) Nadiren ( ) Bazen ( ) Sık sık ( ) Çok sık ( )
- 16) İş arkadaşlarınıza hiç sanki akıl hastasıymış gibi davrandığınız oldu mu?
Hiç ( ) Nadiren ( ) Bazen ( ) Sık sık ( ) Çok sık ( )

- 17) İş arkadaşlarınızı gülünç düşürmek için onların bir takım davranışlarını taklit ettiğiniz oldu mu?
Hiç ( ) Nadiren ( ) Bazen ( ) Sık sık ( ) Çok sık ( )
- 18) İş arkadaşlarınıza, onların dini inançlarından dolayı herhangi baskı veya zorlama uyguladınız mı?
Hiç ( ) Nadiren ( ) Bazen ( ) Sık sık ( ) Çok sık ( )
- 19) İş arkadaşlarınıza, onların siyasi görüşlerinden dolayı herhangi bir zorlama veya baskı uyguladınız mı?
Hiç ( ) Nadiren ( ) Bazen ( ) Sık sık ( ) Çok sık ( )
- 20) İş arkadaşlarınızı, hiç utanç verici işler yapmaya zorladınız mı?
Hiç ( ) Nadiren ( ) Bazen ( ) Sık sık ( ) Çok sık ( )
- 21) Altınızda çalışanların, çabalarının karşılığını vermediğiniz oldu mu?
Hiç ( ) Nadiren ( ) Bazen ( ) Sık sık ( ) Çok sık ( )
- 22) İş arkadaşlarınızın, işleri ile ilgili aldıkları kararlara gereken önemi göstermediğiniz oldu mu?
Hiç ( ) Nadiren ( ) Bazen ( ) Sık sık ( ) Çok sık ( )
- 23) İş arkadaşlarınızı küçük düşürücü isimlerle çağırdığınız oldu mu?
Hiç ( ) Nadiren ( ) Bazen ( ) Sık sık ( ) Çok sık ( )
- 24) İş arkadaşlarınıza sözle ya da davranışlarınızla hiç cinsel imalarda bulunduğunuz oldu mu?
Hiç ( ) Nadiren ( ) Bazen ( ) Sık sık ( ) Çok sık ( )
- 25) İş arkadaşlarınıza işleri yapamadığı bahanesiyle, ondan alıp başkasına verdiğiniz oldu mu?
Hiç ( ) Nadiren ( ) Bazen ( ) Sık sık ( ) Çok sık ( )
- 26) İş arkadaşlarınıza hiç anlamsız görevler verdiniz mi?
Hiç ( ) Nadiren ( ) Bazen ( ) Sık sık ( ) Çok sık ( )
- 27) İş arkadaşlarınıza sahip oldukları yeteneklerden daha az yetenek gerektiren iş verdiğiniz oldu mu?
Hiç ( ) Nadiren ( ) Bazen ( ) Sık sık ( ) Çok sık ( )
- 28) İş arkadaşlarınızın görev yerini değiştirdiğiniz oldu mu?
Hiç ( ) Nadiren ( ) Bazen ( ) Sık sık ( ) Çok sık ( )
- 29) İş arkadaşlarınıza yaptığı hataları bahane göstererek para(veya herhangi bir maddi yaptırım) cezası verdiniz mi?
Hiç ( ) Nadiren ( ) Bazen ( ) Sık sık ( ) Çok sık ( )
- 30) İş arkadaşlarınızı gereksiz yere fazla mesaiye bıraktığınız oldu mu?
Hiç ( ) Nadiren ( ) Bazen ( ) Sık sık ( ) Çok sık ( )
- 31) Hiç disiplin cezası verdiniz mi?
Hiç ( ) Nadiren ( ) Bazen ( ) Sık sık ( ) Çok sık ( )
- 32) İş arkadaşlarınızı fiziksel olarak, görevlerinin gerektirdiğinden daha ağır işler yapmaya zorladığınız oldu mu?
Hiç ( ) Nadiren ( ) Bazen ( ) Sık sık ( ) Çok sık ( )
- 33) İş arkadaşlarınızdan herhangi birine fiziksel şiddet tehditinde bulundunuz mu?
Hiç ( ) Nadiren ( ) Bazen ( ) Sık sık ( ) Çok sık ( )

- 34) İş arkadaşlarınızdan herhangi birinin gözünü korkutmak için hafif şiddet uyguladınız mı?
Hiç ( ) Nadiren ( ) Bazen ( ) Sık sık ( ) Çok sık ( )
- 35) Bugüne kadar iş arkadaşlarınızdan birisine fiziksel şiddet uyguladınız mı?
Hiç ( ) Nadiren ( ) Bazen ( ) Sık sık ( ) Çok sık ( )
- 36) Bugüne kadar iş arkadaşlarınızdan birisine doğrudan cinsel şiddet uyguladınız mı?
Hiç ( ) Nadiren ( ) Bazen ( ) Sık sık ( ) Çok sık ( )

Çocukluk Çağı Örselenme Yaşantıları Ölçeği (EK-4)

YÖNERGE: Ölçekte sizlerin geçmiş yaşantılarınız ile ilgili bazı sorular bulunmaktadır. Sizden istenen, ifadeleri dikkatlice okuyup size en uygun cevabı işaretlemenizdir. Soruları cevaplarırken, **anne, baba ya da bakımınızdan sorumlu olan kişilerin** bu davranış size ne kadar gösterip göstermediğini düşünerek yanıtlayınız. Katkılarınız için teşekkür ederiz.

	ÇÖYÖ	(1) Hiçbir zaman	(2) Nadiren	(3) Bazen	(4) Sıklıkla	(5) Çok sık
1	Ben çocukken ailemde birileri bana vurur ya da beni döverdi.					
2	Ben çocukken, hiç kimse benimle ilgilenmediği için kendi bakımımı kendim daha iyi yaptığımı hissedirdim.					
3	Ben çocukken, ailemdeki kişiler birbiriyle tartışır, kavga ederdi.					
4	Ben çocukken, ailemde benimle ilgilenen ve beni koruyan birinin olduğunu bilirdim.					
5	Ben çocukken, ailemde bana bağırp çağırın biri vardı.					
6	Ben çocukken, annem ya da kardeşlerim dövülürken ya da onlara vurulurken gördüm.					
7	Ben çocukken, gereksinimim olan ilgiyi ve sevgiyi gördüm.					
8	Ben çocukken, ailemde kendimi önemli ya da özel hissetmemi sağlayan biri vardı.					
9	Ben çocukken, ailemde kendimi dövüşerek, ona vurarak ya da ondan kaçarak korumak zorunda olduğum biri vardı.					
10	Ben çocukken, ailemde, başarılı biri olmamı isteyen bir kişinin varlığını hissedirdim.					
11	Ben çocukken değişik zamanlarda değişik kişilerin yanında yaşadım.(değişik yakınlarımla ya da evlatlık verildiğim ailelerde)					
12	Ben çocukken sevildiğimi hissedirdim.					
13	Ben çocukken, annem ve babam, bana ve kardeşlerime eşit davranmaya çalışırdı.					
14	Ben çocukken, ailemdeki kişilerden doktora ya da hastaneye gitmek zorunda kalacak denli dayak yedim.					
15	Ben çocukken, ailemde, başımın belaya girmesinden koruyan birileri vardı					
16	Ben çocukken, ailemdekiler beni, bir yerlerim çürüyecek ya da iz kalacak denli döverdi.					
17	Ben çocukken, bir yetişkinle ya da benden en az 5 yaş büyük birisiyle cinsel ilişkim oldu.					
18	Ben çocukken, kemer, sopa, oklava ya da benzeri sert cisimlerle dövülerek cezalandırıldım.					

19	Ben çocukken, ailemizin üyeleri birbirini gözetirlerdi.					
20	Ben çocukken, annem ve babam ayrı yaşarlardı ya da boşanmışlardı.					
21	Ben çocukken, fiziksel olarak istismar edildiğime inanıyorum.					
22	Ben çocukken, ailemdeki kişiler beni kötü etkilerden korumaya çalıştılar.					
23	Ben çocukken, evde bana bakan ve benim sorumluluğumu üstlenen bir kişi vardı.					
24	Ben çocukken, öğretmen, komşu ya da doktor gibi kişilerin dikkatini çekecek kadar dayak yedim.					
25	Ben çocukken, ailemde denetimsiz davranışları olan kişiler vardı.					
26	Ben çocukken, ailemdeki kişiler beni okula devam etmem ya da eğitimimi sürdürmem için beni yüreklendirdi.					
27	Ben çocukken bana verilen cezalar çok katıydı.					
28	Ben çocukken, ailemdeki kişiler birbirlerine yakındılar.					
29	Ben çocukken, birisi bana cinsel amaçla bana dokunmayı ya da dokundurtmayı denedi.					
30	Ben çocukken, ailemdeki kişiler beni itip kaktı.					
31	Ben çocukken, birisi kendisiyle cinsel ilişkim olmazsa beni incitmekle ve hakkımda yalan söylemekle tehdit etti.					
32	Ben çocukken, çocukluğum mükemmeldi.					
33	Ben çocukken, ailemde incitilmekle korkutuldum.					
34	Ben çocukken, birisi benimle cinsel içerikli davranışlara girmeyi ya da bana cinsellikle ilgili şeyler izletmeyi denedi.					
35	Ben çocukken, ailemde bana güvenen biri vardı.					
36	Ben çocukken, duygusal olarak istismar edildiğime inanıyorum.					
37	Ben çocukken, ailemdeki kişiler ne yaptığımla ilgilenir gibi gözükmezler ya da ne yaptığımı bilmezlerdi.					
38	Ben çocukken, dünyadaki en iyi aileye sahiptim.					
39	Ben çocukken, cinsel olarak istismar edildiğime inanıyorum.					
40	Ben çocukken, ailem güç ve destek kaynağımdı.					

Akran Zorbalığı Kurbanlarını Belirleme Ölçeği (EK-5)

Yönerge: Aşağıda bazı davranışlar yer almaktadır. Sizden istenen, ifade edilen davranışları dikkatlice okumanız ve çocukluğunuzda bu davranışların **okuldaki diğer çocuklar tarafından size** ne sıklıkla yapıldığını düşünerek size en uygun olanını işaretlemenizdir. Verdiğiniz tüm yanıtlar gizli kalacaktır. Teşekkür ederiz.

	Hiçbir zaman	Bir kere	Birden fazla
1) Ben çocukken, diğer çocuklar arkadaşlarımla aramı bozmaya çalışırlardı.	1	2	3
2) Ben çocukken, diğer çocuklar canımı acıtırlardı.	1	2	3
3) Ben çocukken, diğer çocukken herhangi bir sebepten dolayı benimle alay ederlerdi.	1	2	3
4) Ben çocukken, diğer çocuklar bana isim takarlardı.	1	2	3
5) Ben çocukken, diğer çocuklar arkadaşlarımı bana karşı kışkırtmaya çalışırlardı.	1	2	3
6) Ben çocukken, diğer çocuklar bana yumruk atardı.	1	2	3
7) Ben çocukken, diğer çocuklar görünüşümle alay ederdi.	1	2	3
8) Ben çocukken, diğer çocuklar bana çirkin saldırılarda bulunurlardı.	1	2	3
9) Ben çocukken, diğer çocuklar beni o kadar korkuturdu ki onlardan uzak dururdum.	1	2	3
10) Ben çocukken, diğer çocuklar beni tekmelerdi.	1	2	3
11) Ben çocukken, diğer çocuklar başkalarının benimle konuşmasına engel olurlardı.	1	2	3

Akran Zorbalarını Belirleme Ölçeği (EK-6)

Yönerge: Aşağıda bazı davranışlar yer almaktadır. Sizden istenen her bir soruyu dikkatlice okumanız ve **çocukluğunuzda** bu davranışları **sizin başka bir çocuğa** ne sıklıkla uyguladığınızı düşünerek size en uygun cevabı işaretlemenizdir. Verdiğiniz tüm yanıtlar gizli kalacaktır. Teşekkür ederiz.

	Hiçbir zaman	Bir kere	Birden fazla
1) Ben çocukken, bazı arkadaşlarımın konuşma biçimiyle alay ederdim.	1	2	3
2) Ben çocukken, bazı arkadaşlarıma saldırır, onlarla dalaşırdım.	1	2	3
3) Ben çocukken, okuldan bir çocukla arkadaşlarımın konuşmasını engelleyerek, onu dışlardım.	1	2	3
4) Ben çocukken, bazı arkadaşlarıma tekme atardım.	1	2	3
5) Ben çocukken, bazı arkadaşlarımın görünüşüyle dalga geçerdim.	1	2	3
6) Ben çocukken, bazı arkadaşlarıma yumruk atardım.	1	2	3
7) Ben çocukken, bazı arkadaşlarımı diğerlerine karşı kıskırtırdım.	1	2	3
8) Ben çocukken, bazı arkadaşlarımın arasını bozmaya çalışırdım.	1	2	3
9) Ben çocukken, bazı arkadaşlarımın canını acıttırdım.	1	2	3
10) Ben çocukken, herhangi bir nedenden dolayı bazı arkadaşlarımla alay ederdim.	1	2	3
11) Ben çocukken, okulda, diğer çocuklar benden korktukları için uzak dururlardı.	1	2	3

ÖZGEÇMİŞ

24 Ekim 1989 Kastamonu doğumludur. Liseyi Kastamonu Mustafa Kaya Anadolu Lisesinde tamamladıktan sonra KKTC Doğu Akdeniz Üniversitesinde Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik bölümünden 2012 yılında mezun olmuştur. Aynı yıl T.C. Haliç Üniversitesinde Uygulamalı Psikoloji Yüksek Lisans eğitimine başlamıştır.

gamzeucar6@gmail.com